
Поезії

1909-1914

КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО
ЦК ЛКСМУ (МДС) «МОЛОДЬ»
1990

ББК 84УкІя43
У45

Поети журналу «Українська хата» (1909—1914, м. Київ) втворили своєрідну поетичну школу, без якої немислимий був би подальший розвиток нашої літератури. В антології представлено творчість понад сорока авторів.

Видання адресовано молоді, а також усім пошанувачам українського поетичного слова.

Поэты журнала «Українська хата» (1909—1914, г. Киев) создали своеобразную поэтическую школу, без которой немислим был бы дальнейший путь развития нашей литературы. В антологии представлено творчество более сорока авторов.

Издание предлагается молодежи, а также всем поклонникам украинской поэзии.

*Упорядкування, вступна стаття,
біографічні довідки, примітки
Валерія Шевчука*

Редактор М. Г. Василенко
Художнє оформлення С. П. Савицького

4702640202—135 БЗ.7.54.90
М228(04)—90

ISBN 5-7720-0495-6

С. Упорядкування, вступна стаття,
біографічні довідки,
примітки. Валерій Шевчук, 1990

«ХАТЯНИ» Й УКРАЇНСЬКИЙ НЕОРОМАНТИЗМ

Журнал «Українська хата» виходив тільки п'ять років — час малий, коли йдеться про епохи спокійні, і великий, коли йдеться про переломові, збурені. Принаймні цього часу вистачило, щоб втворити в українській культурі своєрідне історико-культурне явище, без знання якого ми не можемо зрозуміти подальший літературний процес, зокрема в часі революційні (1917—1920) і пореволюційні (20-ті роки). Саме з цього гнізда вилетіли поети, які почали процес якісного оновлення української літератури — Павло Тичина, Максим Рильський, Володимир Свідзінський тощо, сюди «причепили» більш старші, котрі розірвали з просвітянсько-народницькою естетикою реалістів ще в кінці XIX та початку XX століть, зокрема, Микола Чернявський, Олександр Олесь, Микола Вороний, Одарка Романова, Галина Комарова, а з прозаїків Ольга Кобилянська, Володимир Винниченко (згодом від журналу відійшов), Михайло Яцків; саме цей журнал привітав і пригрів стареньку Ганну Барвінок, перекинувши тим самим місток до українського романтизму, що дало підстави для київців супротивникам журналу, що, мовляв, вони, тодішні літературна молодь, молода література починається з Ганни Барвінок. Тут активно друкувалися поети західноукраїнські, зокрема, представники угруповання «Молода Муза», відверто цим маніфестуючи спільність естетичної програми обох угруповань, ба навіть загальноукраїнськості свого естетичного руху; тут, зрештою, групувалася зовсім юна парость української літератури.

Досі все, що стосувалося «Української хати», в нашому літературознавстві або огуджувалося (часом у вельми непристойних формах), або замовчувалося: створилася навіть така, трохи дивовиждна, схема: був прогресивний критичний реалізм, до якого, до речі, зараховували зовсім не «критичних реалістів» Лесю Українку чи Михайла Коцюбинського, а потім пішла смуга «западену» чи, як її ще називали, «западенщина», отже, регресивна, реакційна, декадентська; цікаво тут те, що це писалося й говорилося без найменшого об'єктивного аналізу явища, навіть без елементарного розуміння, що кожне явище, особливо нове — це не тільки продукт певних соціально-політичних умов, але й новий виток у загальному культурному розвитку. Заперечення естетики молодомузівців та «хатян» і було справжньою реакцією, бо це була думка «старих», перенесена механічно в пізніший час, тим самим реалізм як літературна течія заморожувався в непорушну субстанцію, визнавався єдиною правильною літературною течією чи методом, а всі інші спроби словесного вираження шельмувалися й піддавалися ostracism, обкладалися вульгарно-соціологічними ярликами й ганьбилися. Такою була позиція, зокрема, й визначного вченого та критика Сергія Єфремова, і саме його позиція й заанапувала згодом, хоч самого С. Єфремова було знищено, а ціле явище молоді літератури перших двох десятиліть ХХ століття викидалося на смітник, як щось непотрібне й неприйнятне. І тільки тепер можемо реально збагнути й відчувати, що, по-перше, таким чиненням ми штучно перервали природний літературний процес, а по-друге, побачити, яку регресивну роль може зіграти реакційна критика й літературознавство, коли не сама література, а ці її похідні здобувають владу керувати літературним процесом.

Коли озирнемося на чужі літератури, помітимо: цілком нормальна річ, коли старі письменники заперечують молодих і навпаки; нове в перших порах не приймається, осуджується, ганьбється, але згодом нормально входить у життя й завойовує своє законне місце. Відтак те давнє нове стає «старим», не приймає нових естетичних хвиль, але перемога в кінцевому

рахунку лишається за молодими, а не старими; тобто молоде має тенденцію в своїх засобах такі старіти, поступово перетворюючись в історико-культурне явище з живого літературного чинника і законно поступається мистецтву оновленому. В нас же вишло щось цілком ненормальне: літературне явище молодих на довгі роки підпало під тверду заборону, стало опудалом, острашником і старіло собі вже в небутті, а не в бутті, як належало б. Шкода для нашої літератури від цього величезна і то через те, що ми, ввійшовши на початку століття в контекст світової літератури і дихаючи з нею одним диханням, вишали з її натуральної течії, поховавши себе в застійних лугових озерах, що колись були частиною старого річчя, тоді як нове річчя вільно несе свої води десь побіч. М. Сріблянський у статті «Pro domo sua...» ще в 1909 році писав про такі речі з повним їхнім розумінням: «Консерватизм української художньої думки вражає невідикаловано при першому знайомстві з нею. Вона не те що не летить вперед, а тупає позаду життєвого поїзда, що несеться в будучину крилатим змієм. Коли в сусідніх літературах йде перестрілка на нових позиціях, виробляються в літературних лабораторіях нові комбінації та елементи, то в нас письменники переживують стару патріотично-романтичну жвачку і вперед не хочуть зробити кроку. А коли хто її зробить, то його сіпнуть за плечі; не послухає — назвуть «безбатченком» і пустять на чотирьох вітри» («Українська хата», 1909, с. 428).

Покоління Лесі Українки, Михайла Коцюбинського, Володимира Винниченка, Василя Стефаника, Ольги Кобилянської, Богдана Лепкого, Олександра Олеся, Миколи Вороного та інших уже в кінці ХІХ століття різко повернуло корабля української літератури в загальноєвропейське річчя, при цьому не втрачаючи питомих національних ознак. Воно заперечило «народницький напрям» та «тенденційну поезію» (терміни Лесі Українки) й почало фактично витворювати явище, що його ми тепер зовемо неоромантизмом. Чехословацький україніст Миколай Неврний в статті «Літературний Ренесанс» (газета «Культура і життя», № 51, 1989) пише про неороман-

тизм так: «...Неоромантизм нашої епохи вибрав основні риси класичного романтизму, насамперед гострий конфлікт з дійсністю, чутливу реакцію на її болі. Коли треба шукати коріння неоромантизму в дореволюційній українській поезії, то треба згадати передусім «Лісову пісню» Лесі Українки і Олесеви «Драматичні етюди»... І далі: «Неоромантизм, що протиставляв себе наївним тоді описовому реалізму й натуралізму, включав імпресіонізм, символізм і експресіонізм. Досить часто вони в ньому перепліталися. У поезії українського неоромантизму органічно зливалися перлини рідного фольклору із сміливими пошуками західноєвропейської модерної поезії... В українському неоромантизмі вирізняються такі елементи як стихійність, драматизм, патетика, місїянізм, фантастика... Українські неоромантики також прагнули зобразити яскравими художніми засобами омріяні ідеали, піднести їх над сірою буденщиною... Вони намагалися якнайглибше показати складний і часто суперечливий внутрішній світ героя» (с. 7).

А от як говорить про те саме один із ведучих критиків «Української хати» М. Сріблявський (зважаю, що це говорить учасник тогочасного літературного процесу, активний борець за його оновлення, чим і зумовлюється різкість його тону): «Наша література «старих» іменно не має в собі отого змагання до нового світу. Вона малює те, що єсть, описує події, факти, особи в їх побутово-етнографічно-економічній обстановці, реєструє все це добросовісно, з точністю, але й мертвістю фотографії, з пунктуальністю поліцейського протоколу, але все це... не цікаве, бо відоме, старе, обридле; з літературою, як мистецтвом, не має нічого спільного; давати картину побуту й подій — це ще не значить давати продукту мистецтва. Це є література «зображення без воображення», вбога література вбожества, моральної і всякої іншої бідності. Ілюстрація своїх злиднів в їх матеріальній формі без протесту проти ідейної порожнечі і безплотності духа. Така література не має права називатись літературою, а лише словесністю в місцевому, фольклорному значенні» («Українська хата», 1909, с. 431).

Гострота літературної боротьби на початку століття має свої причини. Їх досить чітко визначає М. Євшан у статті «Боротьба генерацій і українська література» («Українська хата», 1911). Ведучий критик журналу, до речі, зовсім ще юний, зауважує, що раніше в українській суспільності не було генерацій, не було, зрештою, нормального ставлення старших до молодих і, навпаки (зауважимо принагідно, що це не зовсім так: наші романтики Т. Шевченко, М. Костомаров, П. Куліш та інші, досить агресивно воювали проти псевдокласицизму, який у наших умовах набув вигляду «котлярєвщини», так само воювала із старими на Галичині «Руська трійця» — йдеться, очевидно, про пізніший час). «Непомітно з'являлися, — пише критик, — нові покоління, непомітно проходили — так що навіть про зміну поколінь в повнім того слова значінні не можна говорити» (с. 32) і про явище «українофільства»: «Обов'язком щирого українця було носити народний стрій, шаровари і шапку козацьку, ілакати разом з Шевченком над недолею вдови-сироти, написати самому декілька таких самих стишків — а в іншому всі дослужувались високим становищ і діставали медалі та хрести за заслуги» (с. 33). І далі: «Українофільство» — витвір цілих десятиліть нашої історії, можна сказати — сума всього українського життя за минуле століття, воно виховане в традиції, мало готовий церемоніал публічного життя. Воно могло похвалитися тим, що має своїх признаних вже і усвячених ідолів, свої «ідеали». І кинуло перше всього воєнний клич молодим: безбаченки і безштаныки! Приблуди! Молоді не мали за собою ніякої традиції, і тому старі з невимовною погордою дивилися на них, оскільки не жалували їх як заблуканих овечок» (с. 35). Зробимо, однак, маленьку поправку загопистому критикові: молоде покоління традицію мало, це видно навіть переглядаючи «Українську хату», але ця традиція здебільшого романтична: в журналі, наприклад, друкували статті про Т. Шевченка, «хатяни» навіть воюють за Шевченка проти нігілістичних вибриків Мп-хайла Семенка, пишуть про П. Куліша, при тому з септиментом, ми вже казали, як журнал ставився до ще живої Гали

Барвінок, про Ю. Федьковича, цікавився символізмом, а тому не міг обійти увагою Григорія Сковороду — було надруковано простору статтю Андрія Товкачевського, який, між іншим, писав таке: «За останній час поняття символізму так звужувалось, набуло такого специфічного значення, що читач може недовіряливо усміхнутися, коли я скажу, що Сковорода був символістом» («Українська хата», 1913, с. 272), а символізм і справді був одним із способів художнього мислення митців барокко. М. Свшап, пишучи, що «молоді» не мали за собою ніякої традиції, мав на увазі традиції «українофіліства», хоч і це було далеко не аксіоматично. Критик зазначає, що саме старі кинули в молодих «погіршливий енітет» — декаденти. І в зв'язку з цим: «Інтересно, що всі ліхі прикмети повочасного письменства «українофілі» скупчили в словах: символізм, декадентизм — вимовляючи їх, вони відбивають на своїм лиці трохи чи не страх перед апокаліптичною бестією» (с. 36—37) і назвали це занепадом. До речі, ось як писав Сергій Сфремов: «В лиці його (молодого покоління.— В. Ш.) ми маємо діло з появою рішуче протигромадською, розкладовою, яка свідчить про упадок серед даної суспільності того живого, бодрого настрою, який являється необхідним услів'ям руху вперед» (с. 38).

Критик М. Свшап ставить свій постулат мистецтва: «Упадок всякої творчості починається з того самого моменту, коли ми з елементів вільного мистецтва укладаємо його табулатуру, робимо з них догми, або стараємося всяким способом витягнути з його найбільшу користь у вузько-практичній сфері. Достойнства її тоді стають хибам, вартість її та цінність ідеологічна спадає до мінімуму. Релігійна її величність стає звичайним фактом, ілюзією, з якої насміхатися чує себе вправі кожна крамарська душа, філософські основи її зводяться до кількох вузьких, утилітарних формул; її морально-естетичне післанництво використовується для хитроців та цинізму життя» (с. 40). «Українофілі» не принають у творці світогляду, а «вимагають від письменника і твору певно виложеної програми» (с. 41). М. Свшап на противагу цьому подає: «Ми

не можемо бути далі машинами, сповнюючи всякі функції родинні, патріотичні, бюрократичні та громадські, а людьми, які уміли б розпоряджатися своїми силами по своїй волі й обертати на збагачення самих себе. Мистецтво не може довше сповнювати роль служанки, а стати мусить самостійною силою» (с. 42). І тут майже маніфест: «Нам треба більше розмаху, більше безумства, більше оніяняючого пау: для того, щоб остаточно скинути з себе останки крамарської творчості наших батьків, а полюбити розмах всього великого й гарного. В тому чи не єдина цінність індивідуальності» (с. 42—43). Руху, що йде до визволення індивідуальності» — цей постулат має немале

значення для нашого розуміння того, що відбувалося в ті часи, отже спинимо на ньому свою увагу. Йдеться про те, що молоді заперечували погляд натуралістів на людину, як на гвинтик суспільної машини, бо навіть гуманістичне співчуття до покривдженого, на чому реалісти й будували свою естетичну програму, — це не увага до людини як такої, до її внутрішнього світу, до її глибини й малості, її внутрішнього душевного складу, а тільки увага до суспільних аномалій. В той же час для романтизму людина — це самодостатній складнощій, багатомірний світ чи навіть зосередження різних світів, гуманістичне ставлення до людини — це відчуття її неповторності, її єдності у світі. Ось чому молоде покоління відіймає на свої естетичні знамена поняття індивідуалізму, бо для них, як писав М. Сріблянський у статті «На сучасні теми» («Українська хата», 1911) — це протест проти нівеляції особистості. Звісна річ, і тут не було без пересад, і це розуміють і самі прихильники того індивідуалізму: «Розуміється, — пише М. Сріблянський, — що коли голодна людина їсть багато, то захворює; так і з нашим індивідуалізмом: зірвався він із налігача і вдарився в екстази — то його захопила з головою «проблема пола» (натяк на В. Винниченка.— В. Ш.), то певгамовний естетизм «краківських естетів» (натяк на Б. Лепкого, С. Твердохліба та В. Стефаніка.— В. Ш.), вуличних обірванців (натяк, очевидно, на оповідання Ю. Будяка.— В. Ш.), то «гі-

ховна муза» (натяк на В. Пачовського. *В. III.*), поцупила в «вертени бентежні» і забалакала як повія» (с. 114). Зрештою, про самокритичність «хатян» говоритимемо далі, загальном же вони до поняття індивідуалізму ставляться з пієтетом. Їх і Г. Сковорода зацікавив як класичний зразок виняткової особистості, яка протиставляється «юрбі» (цілком романтична постика). Оцей мотив: винятковість, байронічна, протиставлена «юрбі» особистість — зовсім ніяких Америк не відкривав. Але цікаво простежити, як же «хатяни» ставилися до цієї проблеми. Павло Богацький в рецензії на книгу М. Шаповала «Самотність» («Українська хата», № 4 за 1911 р.) писав про поняття самотності в тогочасному світі, що вона «недоступна рядовим людям з юрби, а є чудовою прикрасою великої прекрасної душі поодиноких вибранців неба», а є й інша самотність «маленьких, безсилих, плаксиво-бездушних людей. Люди, які самотні не через те, що переросли юрбу, а через те, що не доросли до неї». І далі: «Життя переступило через їх, розчавило їх душі і кицнуло серед поля на смерть, на доживання... Ця самотність квола, гнила і смертельна» (с. 47). «Самотність — є філософія людини, яка покінчила всі рахунки з тобою, з життям міщанства і гордо замкнулася в високості своєї душі, щоб там знайти найбільшу втіху і щастя. А тема самотності поглибила й поширила духове життя українського інтелігента» (с. 52). М. Сріблянський навіть апофеозував індивідуалізм як філософське поняття: «Література індивідуалізму, його поезія і сон будуть мостом, по якому молоде покоління перейде з ночі старих в день свого цвіту. Наша бунтівницька література, наш індивідуалізм збережуть наші сили для життя, а не для марнування їх у паймах біля панських порогів» («Українська хата», 1911, с. 186). А в іншій статті про Миколу Філянського цей-таки автор писав про юрбу й поета: «Презирство до юрби — це є презирство до півеляційних тенденцій, до міщанської тупості і жорстокості, до утертості і шаблону, до невиразності. Це є презирством до сірих мишей, які шукатися диктувати закони громадського співжиття і своєю інтелектуальною одноманітністю називати творчістю»

(«Українська хата», 1912, с. 185). Протилежність юрбі — людина, яку митець має любити: «Оту світлу, веселу, добру, етично й естетично розвинуту істоту, творчу, поривчасту, рухливу, свідому своєї гідності і своїх прав супроти людей» (с. 185), тобто в своєму прагненні до романтичного ідеалу людини, «хатяни» увіч пересололювали, бо тут уже йшлося не про увагу до людини, а про особливий тип людини, надлюдину. Отаке наділення рисами «людини» вибраних, особливих, достойних на протизагу малим, сірим, мізерним — точка зору далеко не гуманістична, і ми добре знаємо, до яких суспільних аномалій довело втілення її в життя (сталінізм і гітлеризм). Але на той час — це була тільки естетична поза, я б сказав, романтична поза, намагання визволити, виставити значимість людської індивідуальності вище поняття слухняного чи неслухняного стада. Біда тільки в тому, що й людей «стада» справжній інтелігент і гуманіст не може й не має права зневажати й уносліджувати, коли так високо ставить людину в людині.

В той час це були думки модні, думки, які проповідувалися по цілому культурному світі, і наші «хатяни» стали тут не більше як епігонами, хоч з явищем епігонства завзято боролися, тобто це був один із тих перехльстів, про які вони самі чудово знали.

Ми багато разів згадували слово «романтизм». Не буду подавати тут класичних визначень цього поняття, цікавий може взяти енциклопедію й прочитати про нього; мені цікавіше подати, як розуміли романтизм саме неоромантики. М. Сріблянський у статті «Юрій Федькович» («Українська хата», 1913) подав таке визначення досить предметно: «Романтизм у ролі двигача поступу відомий нам не один день. Ми знаємо, що романтизм є вища ступінь чутливості, зв'язана обов'язково з волінням. Чутливість без воління зветься просто сентименталізмом. Романтик відчуває нові комбінації первісних основ, бачить нові можливості у сполучуванні ліній, барв, звуків, відчуває нові синтези в собі, а тому шукає і в знавчому світі, щоб зазначити свою єдність, єдиність з ним. Через те романтик стрімголов кидається в просторіння шукати

М. Певрякий у згаданій нами статті «Літературний Рене

13

із Г. Сковороди, про що мені довелося писати окремо (див. «Сковорода — Філіпський і явище українського неobarocko» — «Наука і культура», К., 1989). А. Товкачевський був теоретиком, а ось що говорить практик, чуйноактивніший поет «Української хати» Григорій Чупринка: «Людина живе не тільки матеріально, вона живе ще й духовно, релігійно, думки її шукають в таємних безмежних мирах, вона має глибокі інтимні переживання, вона шукає «гармонії неба», єднання з природою, переходить у мир ідеальний, шукає високої краси, якої зовні прагне душа. І тут після душевного протесту починається релігія краси і ідеальної поезії. Поставитись негативно до такої поезії — значить линити себе в темряві буднів навіки» (1912, с. 22—23). Зрештою, символізм у нашій поезії не здобув особливого розцвіту, хоч його елементи знаходимо не в одного з тодішніх поетів (особливо у М. Філіпського та П. Савченка); коли ж придивитися до поезії «хатян», то побачимо, що їхня поезія в практиці не завжди відповідала теоретичним узагальненням, вона була більш традиційна, ніж того хотілося теоретикам і більш відповідна внутрішнім законам творення, як конструюванню за готовими приписами. Це явище помітив ще М. Сріблянський: «Українське письменство дуже недавно почало користуватися символом, а то більше стоїть на елементарній щаблі — фотографії» (1911, с. 121). Тобто теорія теорією, «ізм» «ізмами», а коли приходило до практики, все виходило простіше, щиріше і, в суті своїй, ніяких основ української літератури не руйнувало. Не забуваймо, однак, що в «Українській хаті» друкувалася здебільшого молодь, яка тільки починала й пробувала свої сили, але те, що там почалися й визначні пізніше поети, свідчить про те, що ґрунт для свого розросту в початках вони мали пригідний.

Розрізняли навіть кілька течій в молодій поезії: інтелектуальна, до якої чомусь приписувався Г. Чупринка, коли поет подає розмислові рефлексії, лірична (О. Олесь, М. Рильський, О. Неprinцький-Граповський), стилізаторська (Христя Алчевська; «вона бере, — як писав М. Сріблянський, — відомі зразки

української народної і літературної поезії і стилізує їх, наріює, наповнює сучасним громадським змістом і, мабуть, думає, що це оригінально, поетично» (1911, с. 120), і певна поезія, яка протиставляється інтелектуальній.

Найбільше і найпристрасніше писали в журналі про Грицька Чупринку, який вважався чільним поетом «хатян», хоч очевидно, його поезія таки хвилювала сучасників, хоч викликала й немало сумнівів. Юрій Будяк, наприклад, пише в статті «Грицько Чупринка» (1909, с. 112) про цю поезію, що «вона не дуже багата настроями, але багата, я б сказав, одніми тінками настроїв, і ці однічки часто так оброблені, що майже завжди роблять враження справжніх настроїв... Художник перескакує своїм пензлем від однієї річі до другої, начеркує легенький контур без деталей, інколи різкий різкий мазок, додає з ажурними деталями, а то просто робить тінку, кудись по-йому дві-три лінії і лишає. Поет весь час не то кудись поспішає, не то просто забавляється. Він не продумає глибше своїх поезій і робить недбалі мазки. Часто недбалість помічається як наслідок роботи насніх, а іноді поет, пібіг на сміх, проваде нарочито недбалі мазки. Навіть природа, котрою він найчастіше милується, не впливає під його пензлем якоюсь широкою повною картиною — це швидше етюди до картини». М. Шаповал, він же Сріблянський, загалом високо цінить Чупринку (в статті «Поезія самозабуття» — 1911, с. 255), але досить об'єктивно зазначає: «Чупринка — поет сам по собі, для себе, зв'язку з конкретним життям не має і про цей зв'язок не хоче дбати, а через те його твори не характеризують ні якого суспільного настрою, не впливають на перебудову світа, живуть в собі і для себе. Вони кажуть, що на світі така індивідуальність — та й годі. З'явилася вона «Метеором», неслася «Ураганом», отруїлася «Сон-травою» (тут обіграно назви творів Г. Чупринки. — В. Ш.) і зникла. Та й годі. Прекрасна індивідуальність в мистецтві, а не в житті».

А ось висновки про поезію самих поетів-критиків. М. Сріблянський пише в статті «Поезія Ю. Будяка»: «Це активніший поет. Активний в радості, смутку, протесті, любові, ненависті,

журбі. На Україні мало такого зілля. Аж летіше зітхаси, що в такі життя... Краса його пісень зірочиних дорівнюється до кращих молодих наших поетів, хоч форма і не така химерна, як в Г. Чупринки, не така тонка, як в О. Олеся, але має свої гарні прикмети, а щирість — оригінальна властивість Будика» (1910, с. 611, 613). Павло ж Богацький пише так про поезію М. Шаповала: «Вірні д. Шаповала, за невеличким виключенням, важкий, холодний, барви його не грають і не переливаються. Це — не степ у квітках, а квітки на фабричному килимові. Поезія його не захвачує душі огнем, не переносить образами, не дає патхнення; його нафос — нафос риторика, а не захоплення поета» (1911, с. 53) — зазначимо, що це пише найближчий колега, адже Н. Богацький був видавцем, а М. Шаповал співвидавцем «Української хати».

Так само писали критики й про своїх духовних попередників О. Олеся чи М. Вороного, які в певний час активно підтримували журнал своїми творами. Ось як писав М. Шаповал про Олеся: «Не дивлячись на журбу, яка власне є імпульсом творчих поривів О. Олеся, враження від читання його поезій лишається бадьоре, бо та журба — тільки вихідний пункт з темного кутка отчаю і безсилля в широкий світ сонячного блиску і тепла, в світ волі духу свого і волі людей, вихід в кращу будучину свого краю. Ці мотиви сплелися, вихід і звучать красивим акордом» (1909, с. 113). Про М. Вороного писали більше і то з цілком протилежними оцінками. Г. Чупринка не був захоплений поезією тодішнього поетичного метра. В статті «Літературні враження» він ріже прямо в очі: «Його муза — муза безкровної, безбарвної, жодтвенної краси. Ну, розумієте, краси не творчої, живої, пишнobarвної поля, а краси зимової чистоти, блискучого, але мертвого ландшафта. А через те, що Вороний чудесно володіє ритмами, то він уміє гратись барвами й тут, і поезія робить на загал приємне враження. Автор сам не хоче і не може зрозуміти, що од його віє холодом» (1913, с. 345—346), хоч визнає його значення для розвитку української поезії.

Кардинально протилежно оцінювалася й творчість поета-

самоука з Полтавщини Миколи Коваленка. М. Срібляньський був ним захоплений, називав його аж видатним: «Це одне з самих видатних явищ нашої літератури минулого року. Неосвічений, молодий, хворий селянський парубок прийшов восени до Києва в однім поганьчакім підкачку, з торбою віршів під рукою. Потім вся дарма по редакціях, де його вірші вже «знали» і, згубивши надію притулити їх десь в часописі хоч між оповістками, видав якось сам свою збірку «Під хрестом життя». Страшна і надзвичайно цікава книжка» (1911, с. 118). А. І. Кончіц написав щось цілком протилежне: «Робота Миколи Коваленка писана віршами, але поезії в ній нема і крихти. Зміст буденний, сірий, форма безграмотна з усіх боків. Читаєш слова — мов сиплеш горохом об стінку — все одпоманітне, сухе, без одної, хоча маленької оригінальної думки. Такі вірші можуть писати всі» (1911, с. 364). Скажемо від себе, що вірші, вміщені в «Українській хаті» М. Коваленка (мені не доводилося бачити його книги) вельми свіжі й талановиті навіть на теперішні смаки.

Немало писали й про молодомузівців, які також вважалися в журналі «своїми», як повноправних «хатян». Ось думки Михайла Яцківа про Сидора Твердохліба: «Жаль, розважля задума, творчі блиски тремтять у тих строфах, як цінне вино в грецьких амфорах, і золотом, то знов рубіном до сонця снадають, гіркий усміх і кров пагадують, а там далі веселка з водограю клониться на кинарис». (Передмова до збірки «В свічаді плеса», Львів, 1908). Коментуючи це місце, М. Євшан додав: «Але під тою королівською шатою криється великий дисонанс поетової душі, що не може прийти до злагоди сама з собою» («Дещо про українське письменство в Галичині за 1908 р.», 1909, с. 84). Той-таки М. Євшан писав про Б. Ленкого і В. Начовського. Про останнього, наприклад, так: «Начовський має гарну й вироблену форму, його слово легке, дзвінке і, сказав-бим, крилате... І стиль свій має поет, його відразу пізнати серед цілого гурту других поетів. Але сама його нехітка як поета неглибока, небагата і обмежена до кількох акордів. Його поле лірики вузьке» (Стаття «Молода Му-

за», 1913, с. 693). А ось як писав М. Шаповал про Петра Карманського: «Пливем по морі тьм» — видатне, зрозуміле й близьке тільки тому, хто живе не тільки бадьорими фізіологічними інстинктами радісного звіра, а й духом, хто не тільки їсть, але й думає» (1909, с. 114).

Цілком негайно, як епігонська (Чупринки), оцінювалася поезія Олексія Коваленка: «Його перша збірка «Золотий захів» — це тридцатка під Чупринку» (1911, с. 121), досить строго оцінювалася поезія О. Неприцького-Грановського. Так М. Срібляньський у статті «Ірраціональна поезія» пише, що його поезія, піби розбитий дзвін. «Цей дзвін, хоч і зберігає свою зовнішню цілість, має форму і має звуки, але він має в собі тріщини і тому звучить якось не так, як би мусив дзвонити. Звук є, а правильної мелодії нема. Зрештою, критик зазначає, що «актив поетичних думок перевищує пасив подорожностей і слабких з усякого погляду речей» (с. 696). Зате досить прихильно оцінює поета М. Камінський в рецензії на книжку «Акорди» (1914, с. 321). Вельми прихильно ставився «хатини» до М. Філяньського, якого так негостинно ставився «привітав» М. Коцюбинський. На його захист Гнат Хоткевич пише спеціальну статтю «Камні отметаєміє» (1910, № 10), відзначаючи, що М. Філяньський «безперечний талант з чисто поетичною обсервацією й будовою художньої мислі», а М. Срібляньський, що з ним рідко траплялося, поета навіть апологізує в статті «Боротьба за індивідуальність»: «Поезія Філяньського — незвичайний свідок глибини української душі, краси нашої мови. Просто дивуюсь: відкіль це у нас? Людина живе самотністю, красою природи, яку передає з тонкістю і глибиною Роденбаха, з простотою Гамсуна, з величністю Кобилянської, з любов'ю Шевченка» (1912, с. 181).

Хай читач вибачить цю зливу цитат, але вони дають нам увіч побачити, як серйозно, вимогливо, з уболінням ставилися поети-«хатини» один до одного — вони такі щиро бажали піднести рідну літературу на вищий щабель. Зрештою, більшість із них тільки формувалися, починалися, ще кирили, ще самі до кінця не знали, що хочуть, хоч такі

встигли виробити досить чітку естетичну програму. Загалом, був то літературний рух багатовимірний, та й не тільки поезію «хатини» розвивали, а так само з успіхом — прозу (Галина Журба, Михайло Яцків, Ольга Кобилянська, Павло Богацький, Юрій Будяк, Одарка Романова, Гнат Хоткевич та інші), публіцистику, яка була в журналі просто-таки блискуча, літературну критику, драматургію, художній переклад, тобто це була нова хвиля в літературі, яка починалася з розмахом. Цікаво відзначити, що всі автори «Української хати» були походженням або з бідноти, або з інтелігенції, здебільшого, дрібної; до речі, доля їхня в майбутньому складалася нещасливо. Василь Алешко походив з дрібних ремісників, Юрій Будяк — з родини теслі, Микола Вороний — з бідної родини, Михайло Жук — з родини робітника, Олена Журлива — з родини народного вчителя, П. Канельгородський — з селян, Яків Мамонтов — син селянина, В. Свідзинський, М. Філяньський, М. Чернявський — сини священників, М. Семенко — син письменника — всі вони, за винятком Михайла Жука, були в тридцятих роках репресовані, вижили тільки Олена Журлива та М. Чернявський. Частина авторів «Української хати» емігрувала — О. Неприцький-Грановський, О. Олесь, С. Павленко, В. Павлусевич, М. Шаповал. Частина померла молодими або були розстріляні: П. Савченко, Г. Чупринка, С. Твердохліб; про долю багатьох ми нічого не знаємо: вони непомітно розчинилися в часі або відійшовши від літератури, або внаслідок жертвами немилосердного часу, в якому жили. І тільки однієї прожили життя і померли природною смертю на рідній землі: Христя Алчевська, Петро Карманський, Галина Комарова, Василь Начовський, Марійка Підгірянка, Павло Тичина, Максим Рильський, але мусили або замовкнути творчо, або деградувати. Трагічне це було покоління, не всі змогли і встигли реалізуватися, дехто реалізовувався з чималими труднощами й поза межами рідної землі — тільки тепер, приблизно через вісімдесят років після того, як вони жили й діяли, можемо скласти об'єктивну оцінку їхній діяльності і явити їхню творчість читачеві. Багато чого в тій творчості вже застаріло; те,

що свого часу звучало свіжо, тепер пісня припинене порухом — час немилосердний, але й тепер ми не можемо не відчувати живого дихання їхнього слова, його теплоти, щирості й одкровеності. Бо, не зважаючи на всю молодечу неусталеність їхньої музи, «хатяни» чесно і щиро служили їй, як хто умів.

Залишилося нам розглянути ще одну тему, перш ніж перейти до короткого аналізу творчості поетів-«хатян» — їхнє ставлення до футуризму, власне, тих нових форм творчості, які почали з'являтися і які не вкладалися в явище неоромантизму. Найблискупіший публіцист «Української хати» Андрій Товкачевський в рецензії на книжку М. Свiana «Куди ми прийшли» (1911 р.) виступив уперше не тільки з осудом «старих», «українофілів», але й проти так званого «поетичного міщанства»: «Міщанство українського життя і літератури погнало людей геть від себе; почався декаданс — шукання за новими враженнями, новими переживаннями, стилізування форми, занедбування змісту; потекла веселим струмочком тепла солодко-пудна водичка, яка через непорозуміння зветься в нас новелою» (1911, с. 57), і заявив, що «мусять прийти нові люди з темпераментами бійців, і вони близько» — приклад: поезія Шаповала, Чупринки, драма Ващенко «Сліпий». В іншій статті «Компрометація ідеї заступництва» він пише: «Людина полюбила своє безсилля — який абсурд! І все-таки він є фактом, якого не можна заперечити, ні уникнути, бо він надто тісно зв'язаний з цілою системою нашого життя» (с. 586). Ці думки нам вельми цікаві тому, що представниками декадансу в українській літературі досі вважали саме «хатян», а тут ми маємо відверте і явне цьому заперечення. Відбулася тут накладка понять: «декадентами» авторів «Української хати» назвали представники «старої», народницької літератури в подемичному заналі. Слово «декадент» щодо своєї творчості «хатяни» вживали, але іронічно, як лайку своїх недоброзичливців, насправді ж, хоч декадентство й торкнулося ряду поетів «хатян», власне, молодомузівців (П. Карманський), воно не було характерне для української поезії взагалі. Поети ж

«Української хати» його теоретично просто-таки відкидали, адже не про занепад рідного мистецтва вони думали, а навпаки, про оновлення його форм, а футуризм (до речі, саме українські футуристи вже пізніше, в час і після революції, заговорили про «загибель мистецтва») як одну із форм декадентства різко заперечували. Картина стане цілком ясна, коли висвітливо, як ставилися «хатяни» зокрема до новації і нівеляції Михайла Семенка. Спершу вони його прийняли позитивно. У 1913 році Г. Чупринка пише досить прихильну рецензію на книжку М. Семенка «Prelude». Більше того, журнал навіть вводить поета в своє коло, трічі друкує на своїх сторінках, але зворот Семенка до футуризму виразно не похваляє. М. Свian у статті «Супремa lex», пишучи про книгу М. Семенка «Дерзання», яка вийшла в Києві в 1914 році, вважає, що тут «українське слово попадає в паругу», бо «його безчестять люди в ім'я «вищої культури»... А М. Сріблянський в № 6 за 1914 рік пише спеціальну статтю «Етюд про футуризм». Перші ознаки «нової моди» критик відмічає в «Епілогах» П. Савченка і досить різко ставиться до відвертого «декадентизму» поета: «Д-ій Савченко, що говорить «замогильним голосом», зашпрається од життя на десять замків, найкачується проти усього світу, виступає в чорному доміно — де ж тут банкет Краси? Це вже якийсь шабаш чернецький, не свято» (1914, с. 454). Про «Дерзання» М. Семенка пише як про епігонство тогочасної російської футуристської поезії, ганить його заперечення Шевченка: «Протест проти Шевченка — найбільша нещирість; що Семенко спалив «Кобзаря» — неправда. Шевченкова смерть — бідолашна вгадка Семенка... Шевченко вже непохитний абсолют» (1914, с. 459). Загалом, критик не проти футуризму, як явища, він проти епігонства його (загалом «хатяни» досить різко виступали проти епігонських форм творчості, згадати б. як ганить той-таки М. Сріблянський В. Тарноградського за наслідування М. Лермонтова — 1911, с. 434). Критик постає за творчість, яка «буде повна сонця і тишини. Час той настане тоді, як умруть останні «ізми», а остануться люди з серцем, розумом, свободою» (с. 465).

А в рецензії на книжку М. Семенка «Квезо-футуризм» пише: «Сьропейський футуризм, сміливий, широкий, інколи блискучий, трансформувався в Азії в дивацтва й ідіотизм, а на Україні в плагіаторську легководу. Навісне чуже, не передумане, не пережите — виливається в потворні форми... Вірші з «Квезо-футуризму» роблять дивовижне враження: іноді гарні, поетичні акорди, більшість — щось штучне, крикливе, парочито-вигадане» (1914, с. 471). Отже «хатяни» цілком були проти футуризму, як і проти декадентства загалом, явно в тому нерозумінні, бо й декадентство й футуризм — такі ж можливі й реальні літературні течії, як і неоромантизм.

Щодо формальних новацій та особливостей поезії «Української хати» досить помірковано, бо поети, в основному, розробляли теми й мотиви романтичної поезії, але по-своєму, з урахуванням сучасних вимог, течій, стилів; принаймні їм, у першу чергу, треба віддати належне хоча б у тому, що при допомозі українського слова вони творили сучасні художні форми, зробили те слово гнучкішим, елегантнішим, навчилися віддавати ним пайтонні порухи душі. Класично розробили вони любовний вірш, настрійний, елегійний, медитаційний; часто в них проходить тема сади — бароккова, запозичена романтиками (В. Алешко, Х. Алчевська, О. Немицький-Грабовський, М. Філіяєвський та інші), весни й осені. Вони запозичили розробляли так званий «Календаріум» — М. Філіяєвський любив розробляти так званий «Календаріум» — їх хвилювала тема довіди, тобто неясного пошуку в світі, любили вони чисто романтичну тему польоту, звісно, на крилах (В. Алешко, Ю. Будяк, П. Капельгородський та інші), та неможливості польоту; тему зір і неба й відчуття його недоскопости й маєстатичності (Х. Алчевська, М. Філіяєвський, М. Жук, М. Чернявський та інші); виявляли глибокий інтерес до таїни смерті (так само романтичний мотив), людини в самотності (Ю. Будяк, П. Карманський та інші); мотиви туги, втоми, хвалі радості, краси життя, не чука їм була філософська рефлексія (М. Вороний, М. Чернявський, Г. Комарова та інші); мотив неясного спогаду (М. Жук, І. Улагай та інші); мотив моря

як незбагненої стихії, дуже люблений романтиками (О. Журлива, В. Пачовський, В. Тарноградський та інші); протиставлення гір та долини (мотив досить архаїчний, широко розроблявся поетами барокко, його підхопили потім романтики); хмар (на тему людини й неба); змінності життя, протиставлення природи і дійсності, мотив Ночі, Краси, Смутку, історичні ремінісценції, вірші про творчий вогонь, любов між деревами (О. Немицький-Грабовський); протиставлення панської й народної культури (О. Олесь); використовується поетика дощу і вороння (М. Рильський); поетальгії (Г. Романченко); люблять вони писати вірші з екзотичною орнаментовкою, вживають прямі ремінісценції романтизму (А. Худоба про М. Гоголя); використовують мотив творчосної сили, вогню та сонця (Г. Чурипка); пишуть вірші-прокування (М. Шановал та інші), ідилії, балади тощо.

Цікавою особливістю цієї поезії є й те, що вона значною мірою призначена для людей міста і вбирає в себе поетику так званої міщанської поезії, яка культивувалася в нас ще з XVII століття. Так в манері міщанської лірики пишуть О. Журлива, П. Дальній, Крижан-паша та інші, а Василь Пачовський дає прямі ремінісценції із «Роксоланок» польсько-українського поета першої чверті XVII століття, також львів'янина Симона Зморевича. До атрибутики цієї поезії належить символіка квітів, дерев, яку широко вживали «хатяни».

Не минали вони й мотивів «народницької» літератури, хоч як проти неї воювали (Б. Лепкий, Ю. Будяк, П. Капельгородський, А. Сумський та інші), розробляли патріотичний вірш (О. Олесь, С. Твердохліб, В. Пачовський), але тим не задоволювалися, творили поетичний звуконіс (О. Олесь, М. Вороний, Г. Чурипка та інші) і зовсім рідко писали публіцистичні вірші (О. Олесь).

Своє кредо «хатяни» маніфестували більше в статтях, ніж у віршах.

Так поет для Юрія Будяка — це «серце народне, він — арфа чутлива», тобто поет піби об'єднує два призначення:

суспільної боротьби та інтимного світовідчуження. Яків Мамонтів у вірні «Мистецьке кредо» запитує: «Що поетові за діло до обставин, до людей?», а у вірні «Творчий вогонь» зазначає: «В переливній перебори ту картину звукову втілю я душі узор, муку-радість життєву». В другому ж вірні «Весняних ритмів» Я. Мамонтів викладає неоромантичний засад своєї поетики: поет мусить бути дитям, линути над життям і побуттям, вірити в казку, сон, не жатися омані, інакше підпаде під банальність, шаблон і поетом не стане, бо «що за творчість, що за лют в фотографії, в портреті?». Місія поета сягати сонячних висот, і туди дістанеться тільки мрійник. А у вірні «Сни Весни» поет пише: «Кращий світ — омана, ліпше щастя — сон», «краща мудрість — врода», а розумніша за всіх — «весняна природа», тобто краса вища мудрості, чуття розуму, а природа й радість розумніші розумувань. Проголошує своє естетичне кредо й Г. Чупринка. В «Credo» поет заявляє, що його девіз: не твори собі кумира, а «своїй душі дукати» не понесе він за тих, хто «несе ираноп страдницьких ідей», — його вабить до «блакитного простору», тобто вважає, що місія поезії не ставати публіцистикою, її місце — в світі краси й простору. У вірні з присвятою «Українській хаті» М. Шаповал так само окреслює естетичну програму журналу: вірні про природу, про «мрію останню», про любов, про «край наш розкішний». Доля поета, вістить М. Шаповал, невдячна («Тьмою окурений»).

М. Філянський у циклі «Київ» дає маніфестацію засад необарокко. Використовується поетика плачу, так поширеного в барокко, поетика так званих вірнів-пісень.

І нарешті потужним струменем в поезії «хатян» проходять, цілком у дусі романтиків творені, стилізації народних пісень: Х. Алчевська, О. Березинська, М. Коваленко, який, як і С. Твердохліб, стилізує колядки й народні пісні, до речі сказати, вірні М. Коваленка — це ціла злива таких образів. Я. Літинський, О. Пеприцький, Грановський, В. Павлусевич, В. Пачовський, Крижан-паня, котрий також використовує поетику колядок і щедрівок з їхньою екзотичною образністю.

а особливо Марійка Підгірянка, творчість якої цілком треба віднести до «наївної поезії».

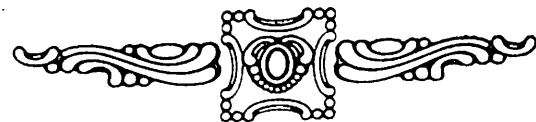
Пічого по-особливому модерного, а ще й запекливого в поезії «хатян» нема; вона, за мотивами своїми, цілком вписується в загальний контекст української літератури, хіба ширше і не так утилітарно, як «народники», використовує її традиції. Тобто вона піби синтезує поетичні досягнення барокко, романтизму й тих-таки «народників», але зливає все це у своєрідний сплав; немало послуговується не тільки свіжими образами, але й поетичними штампами, часом не переплавляючи форми минулих часів, а тільки її, як ми казали, стилізуючи. Зате ця поезія стала ближче до індивідуального людського «я», тобто творила поезію не тільки для публічного вживання, а й індивідуального сприйняття, хоч суспільних мотивів таки не цуралася. А що найбільше — це молодецьке, рефлексійне сприйняття світу з усією безпосередністю, на яку здатна молодість.

Не всіх поетів цього кола представлено у збірнику, було воно значно ширше. Онущено здебільшого тих, котрі друкувалися там спорадично (по одному віршу, і вірні слабкі), хоч коли траплявся один-два вірні цікаві, упорядник намагався такого поета увагою не оминути. Деякі з тих, що не ввійшли в цю книжку, розвинулися пізніше, а більшість у літературу велику так і не ввійшла. Назвемо принаймні, такі імена: М. Баср, П. Богацький, І. Виговський, С. Вітренко, С. Воропай, В. Гилка, М. Донцов, С. Жихаренко, Л. Здановська, Л. Іщенко, П. Ковальчук, Козачка, М. Козоріз, В. Костанді, Л. Красовський, С. Крилат, М. Курцеба, М. Мандрика, П. Мельників, А. Нагірний, О. Недоля, Б. Раєвський, В. Самійленко, А. Статников, Л. Сухачевська, О. Тарасенко, В. Тапці, Б. Чернявський, А. Шабленко.

Твори поетів «Української хати», як і «Молодої Музи» — це було своєрідне питоме явище, власне кажучи, певний період неоромантизму в нашій літературі. Саме воно приготувало ґрунт для поетичного спалаху в двадцяті роки, бо без поезії саме цієї, яку подаємо, не можна збагнути, звідки взявся в нас

П. Тичина, М. Рильський, В. Свідзинський, С. Плужник, Д. Фальківський, М. Зеров, П. Филипович і десятки інших поетів «розстріляного відродження». Виявляється, не було ніякого рубікону між поезією дореволюційною та післяреволюційною — літературний процес аж до 30-х років розвивався безперервно і в нитомних формах. В тридцяті роки йому було завдано ледве не смертельного удару, від якого українська поезія змогла оправитися й отямитися тільки в кінці 50 — на початку 60-х років. Вилучення ж з літературного обігу цього потужного поетичного пласту не давало нам реально побачити літературний процес, робило його уривчастим та ущербним і не до кінця зрозумілим. Щоб так не було й надалі, хай ця книжка йде у світ разом із книгою поетів-молодомузівців, що її «Молодь» видала раніше, — це буде початок освоєння ще однієї білої плями в нашій поезії, прилучення до естетичного вжитку ще однієї культурної ланки, що зветься поезією українського неоромантизму.

Валерій ШЕВЧУК.

Василь Алешко

Народився в січні 1889 року в місті Сумах, в родині дрібного ремісника. Скінчив нижчу сільськогосподарську школу, служив секретарем земства на Катеринославщині. Після революції працював у сумській газеті «Плуг і молот», був членом літературної організації «Плуг». Писати почав ще школярем, перший вірш надрукував у 1907 році в «Рідному краю», друкувався в альманахах «Терновий вінок», «Розвага», антології «Українська муза». В «Українській хаті» друкувався з 1909 по 1913 роки. Вірші зібрав у книжках «Поезії. Книжка I», «Поезії. Книжка II» (1920), виданих «Рухом». Потім видав збірку «Громодар» (1920), поему «Димарі в квітниках» (1920), друкував поезії також у журналах «Шлях», «Літературно-Науковий вісник», «Мистецтво», «Шляхи мистецтва», «Плуг», «Червоний шлях», «Плужанин». Писав також прозу, гуморески, нариси. Був репресований. Рік смерті не встановлено.

* * *

Я б тобі сказав щось, так боюсь... почусь
Листя це, розбуркане у весняний день,
Що з радім метеликом день і ніч жартусь,
І цілус нишком ягідки вишень.

Засміється листя. Казку зашепоче —
І навіс в серце хвилю срібних слів...
Радощів весняних серденько захоче,
І обізветься казці його юний спів...

Все весняне листя промінь зацілує —
І зірву я гілку червоних вишень...
Я б тобі її сказав щось, так боюсь... почус
Листя це, розбуркане у весняний день!

СЕРЦЮ ВІРЮ

Я не знаю, що спiniaю,
З ким борюся. Куди йду.
Серцю вірю. Серце знає —
Смерть чи щастя я знайду.

Рано. Темно. Згасли зірки.
Я борюся. З чим — не знаю.
Серце, йти? Мовчить. Заснуло.
Крок, другий — і я звертаю.

Блище день — і сяють мрії,
Рветься серце — я йду.
Серцю вірю. Серце знає —
Смерть чи щастя я знайду.

САД В ПЕЧАЛІ

Мій садок в німій печалі.
Мій садок замер в журбі.
Сміх весни і дзвони літа,
Сонця зов, чадіння цвіта,

Мрійні сніг і чарівні жалі
Він сховав... її порвав в розпалі
Все убрання на собі!..

Мій садок в німій печалі.
Мій садок у перлах сліз...
Чорні труни рядком стали.
Вітри неспальні заспівали...
І холодним блиском стали
Розливають зірки жалі —
І вмирас листя скрізь...

* * *

Як яскраво, як велично
Образ твій постав із мли.
Як натхненно, як музично
Співи в день цей загули!
Скільки вроди з кожним рухом!
З кожним блиском — безліч мрій .
— Ти вітаєш ясним духом
В далечині золотій!..

Доки в юних грудях сили
Б'ються з дзвонами пісень,
Лишь до мене, образ милий.
В цей весняний, красний день!
Як яскраво, як велично
Образ твій горить у млі!
— Як натхненно, як музично
Ллються співи до землі!..

БІЛИЙ ГОЛУБ

Сів на хату голуб білий,
Голуб білий воркотун.

— Гей, чи тут юнак той смілий,
Що торкався віщих струн?

Прилетів я з стелу, з гаю,
Вістку радісну приніс:
Стел твоїй рідній — стел без краю —
Буйним колосом заріє!

Гай зелений рясним листом
Піпні шати розіпняв;
Піжним співом, зовом-свистом
Всіх до себе покликав.

Гей, юнак, полинь зі мною
В чистий сонячний простір
Впитись дивною красою
З недосяжних, грізних гір!..

Сів на хату голуб білий.
Голуб білий воркотун.
— Гей не плач, юнак безкрилий,
Гей, не рви останніх струн!

Христя Алчевська

Народилася 16 березня 1882 року в Харкові в родині відомого педагога Христини Данилівни Алчевської, вчилася у Першій жіночій гімназії в Харкові, на вчительських курсах у Парижі, в Харківській художній школі, працювала вчителькою французької мови в тій же гімназії в Харкові, після революції працювала також вчителькою. Друкуватися почала в 1905 році. В 1906 році вийшла книга поезій «Туга за сонцем», згодом видала збірки «Сонце з-за хмар» (1910), «Пісні життя» (1910), «Вишневий цвіт» (1912), «Пісні серця і просторів» (1914) — це видання загинуло під час війни, «Мовму краю» (1914), «Встань, сонце» (1916), «Пробудження» (1917). Активно друкувалась у тодішній періодиці: «Хлібороб», «Літературно-Науковий вісник», «Вільна Україна», «Нова Громада», «Рідний край», «Зоря», альманах «Розвага», «Терновий вінок», «В неволі», в жіночому часописі «Мета» (Львів), «Бджолі», «Раді», в час революції — в «Промені», «Шляху». Після революції спорадично друкувалась у «Червоному шляху», «Всесвіті», «Зорі», видала драматичну поему «Луїза Мішель». Перекладала Беранже, Вольтера, Гюго, Ж. Верна, Л. Толстого. Померла 27 жовтня 1931 року. Була активною авторкою «Української хати», друкувалась тут в 1909—1911 роках.

ДО П.

Я знов живу і знов сміюся.
Бо ти ожив, бо ти воскрес...
І сонце теж до нас сміється,
Побідно сяючи з небес...

Забуті пишні ідеї.
Недолі зникла темна мла.
Сміються радощі-камеї,
І щастя усміх посила!..

...І розпустивши гарні коси.
Іде до нас весна думок,
І мрії ясні, мов роси,
Ведуть сподіванки в танок...

І розцвітають всюди квіти,
Сміються радощам своїм,
Сміються яблунь білі віти,
І ми всіміхасмося їм...

ВЕСНЯНА НІЧ

(Посвята проф. А. Кримському)

Мовчать вночі сади, жалів тасмних повні,
А свіжі подихи вриваються в вікно;
О як горять в мені бажання невимовні,
Як серце журиться! Як нудиться воно:

— О чом не зброя я в небесному спокої,
Не квітка гарная в чудовому садку,
Не мрії мелодія у снах весни палкої,
Не ряска темная в дрімаючій ставку!

Не знала б я жалів і лютого страждання.
Не відала б журби і поривання в рай.
Не бачила б ні зрад, ні зайвого вагання.
Ні в злім занепаді коханий рідний край.

І вільна, як зоря, в небесних гарних шатах,
Рожева та ясна на Сході б розцвіла
Моя душа палка для волі її дум крилатих
І всіх із темряви б до сонця повела!

Ой чом же вечір цей такий чарівно-піжний,
Спокою й сил в душі бажаних не росте?
І світ думок нових осяйний, білосніжний,
У казці тільки десь пишасться й цвіте?

Троянди пишні сплять в садочку, що дрімас,
І тихо світяться у темряві зірки;
Надія згублена і навіть сліз немає:
Квітками барвними не стануться думки!..

* * *

Найкращий цвіт свого життя
Я віддала отій країні,
Де стільки мрій живе в піснях
І в січовій вита руїні;

Де мріє далеч і блакить,
Сія промінням сонця ясним,
Де тирса шепче й навіва
Надії вбогим і нещасним...

Вони в неволі в тих степах!..
Де духа їхнього свобода?

Живе закована в душі
Колись вільного народу...

Вона зростає в його думках,
Ота, що жде нової хвили,
І щільно згодом розцвіте
І на стіну, і на могилі...

Дивись: тут берега нема,
І далечинь без меж синіс...
Чому не жити ж їй колись,
Як день бажаний заясніє?!

СПОДІВАННЯ

Над просторами динуть зимові пісні,
Звуки смерті, борні й хуртовини
І ховають наш край, ніби вмер уже він,
І пригадують давні провіси...

Чи помилують дух, що бував на стінах,
Чи «анатема»¹ гріє вільності?..
Нам байдуже — розстануть зимові сніги
І тоді скажем смерті ми: «Годі!

Годі з нас насміхатись! Нам жити пора!
Не дзвони у порожній дзвони —
Бачиш, небо сія, бачиш, квіти цвітуть,
Ми не вмерли, і нас — л е г і о н и!..»

КРАЇНА ТВОРЧОСТІ

Смутна я в лісі йшла... І трапилась дорога:
Столітні товпились навколо дерева,

Гора здіймалася до неба, як до бога,
І стежечка по ній вилася як змія...
Стояло все кругом у дивному спокої,
Немов молилося до сяючих небес,
Немов країна ця журбою ніякою
Од віку й досі ще проїнята не була...
Квітки чудові усюди розцвітали,
В холодній мінючись із усміхом воді,
Із думки журної скорботи улітали,
Зі щастя плакали падії молоді...
Це край питався мрій... Пісні з нього вставали,
І творчість божеська рай-деревом цвіла,
Почуття людськості рослини обвивали,
Зоріла думами вночі небесна мла...
І щастя бачить це — не вміли перевищити
Ні співи й гордощі зухвальної землі,
Ні доля царська, ні пестощі кохання,
Ні радощі людей нікчемні і малі!..
І сонце творчості горіло невгасимо
Над гарним краєм тим, як світло й ціль життя,
Обранців гріючи, їх думи й волі мимо,
В ім'я краси й пісень і людського буття!..

* * *

Тихо хитаються віти похилії,
Віти ялини над білим хрестом...
Дивно... ой чом ніби я це захована,
Ніби це силіють мої думи безсилії?!
Люди мене за життя тільки мучили,
Душу не гріли чудові казки...
Холодно стало химерному серцеві,
Думи — за сонцем сіяючим скучили!..
Віти хитаються, бір не шелочеться,
Шум, наче хвиля, далеко вмира...

Тихо... То зоря життя закотилася...
Смерть!.. Недоспівана пісня сплилася,
Вічність мовчазна стоїть як мара...

* * *

Тихе небо вечоріє,
Гаснуть смуги золоті.
Величаво місяць сходе
У безкрайї самоті...

І легенькі в'ються хмари,
Наче спомини давніх літ,
Ходять ясних зорь отари,
Сторожать дрімоту віт.

Віти сплять, усе втихас,
В серці горе пропада,
І далеко завмирає
Пісня щастя молода...

З циклу «Вишневий цвіт»

I

Вас поведи в мій рай, рай моєї душі,
Увідляти у серце вам віру.
Вам, що прагнули бачить щасливим свій край
І зустріли недолю й зневіру,
Вас, півмертві, нещасні, самотні й смутні,
Що хотіли уздріть в променистім огні
Наше слово напке незалежним,

Вас поведи до щастя — ось мрія моя,
Що змагається з горем безмежним!..
Море темряви вколо лютос її гуде,
Буйний вітер літає свавільно...
Хто запевнить мене, що нас смерть усіх жде?
Я не вірю й не вірити — вільно!..
Я прозріла давно!.. І для нас, бачу я,
Ще за хмарами сонце не згасло,
Вже зібралась докупити народня сім'я,
Залунало відродження гасло!..
Що для сміливих духом змагання і мла?
Що всі блискавки темного неба?
Що до гніву нам хвиль, коли думка пала?!
Що до ночі, як сонця нам треба?!

II. МИЛОМУ

Думонька ніжна, обвіяна ласкою,
Тихо най мене до милого казкою,
Хмаркою білою, повної задуми
В морі рожевім зорі вечорової...
Ласки любові і мрії чудової
Це — мої квіти і трави шовкової,
Сльози — алмази, а пісня журливая
Це — моя чайка й душа полохливая!
Пісню — цю меву мою білокрилу,
Стрінь ти як рідну, як матір, як милую!..
Всі свої скарби і назви ласкаві,
Всі почування і думи яскраві,
Всю свою силу, принаду духовну
Зложить вона тобі в казку чудовую!..

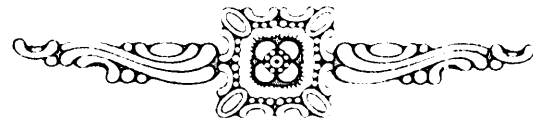
III. ТЕБЕ НЕМА

Тебе нема — і світло дня зникає.
Згасає сонце золоте,

Журба гнітить, розради дух шукає
І смуток в серцеві росте...

Нема тебе — і плаче ніч ласкава,
І з нею тихо плачу я,
І перли сліз горять у хвилях става,
І тихих верб задумалась сім'я...

Ти геть пішов — і по вишневім цвіті
Літає тихая жура,
А вколо трави шепчуть розмаїті,
Що мрія білая вмира...

Ольга Березинська

Маловідома поетеса. Друкувалася в періодиці 10 — 20-х років. Вживала псевдонім Омелянка. В «Українській хаті» надрукувала всього два вірші в 1909 році. Рік народження та смерті невідомі.

* * *

Вийшов місяць серед неба,
Задивився в річку:
Що вона шепоче в хвилях
Довгу-довгу нічку?

Задивився місяченько,—
Грас річка, грає,
І обличчя місяченька
Хвилями вмиває.

Мов шуткус, мов жартус,
Пристрасно цілус,
Щось говорить, щось шепоче —
А він... він не чує!

* * *

Боліло серце молодес,
І біль порадоньки шукав,
В гаю розкішнім у діброві,
А гай мовчав.

Спливали сльози смутку, горя,
Зросли цвіт, що не дрімав
Під крандею роси німої,
І цвіт мовчав.

Лилася пісня парікання,
Щоб світ про долю злую знав,
А вітер, вносний россою,
Також мовчав...

Юрій Будяк

(Справжнє прізвище Покош Юрій Якович)

Народився 1879 року в селі Красногорка Красноградського повіту на Полтавщині в родині теслі, довгі роки працював учителем. Активно друкувався в тодішній періодиці: «Хлібороб», «Громадська думка», «Рада», «Село», «Засів», «Бджола», «Киевская старина», «Літературно-Науковий вісник». В «Українській хаті» друкувався з 1909 по 1911 роки. Писав поезії, оповідання, сатиричні твори, критичні, науково-популярні, публіцистичні статті, рецензії. Після революції належав до літературної організації «Плуг», друкував дитячі п'єси, поезії, оповідання, повість «До великої брами». Видав історичну поему «Невольниця-українка» (1907), збірки «На полях життя» (1910), «Буруни» (1910), «Пан Базалей» (1911). Після революції друкувався у «Червоному шляху», «Плузі», «Плужанині», «Червоних квітах», «Глобусі», видав книжки «Маленьким діткам» (1927) та інші дитячі видання, «Заблуклий» (1928), «Зима» (1928), «До великої брами» (1929). Був репресований у 1935 році. Згодом помер 23 вересня 1942 року, а вірогідніше, загинув у 1937—1938 роках.

БУДЕННІ ЗВУКИ

«О, стаьте, други!.. Я... упав...
Знебувся... встать несила...
Я крапций шлях для вас шукав —
В безодні й небо залітав,
А ось... зламались крила...

Я довго йшов... шукав один,
Як вигнанець проклятий...
Але життя зійшло на клин...
Нічий ні батько я, ні син...
Ні роду, ані хати...

Дружину, діток поховав...
Давно... давно... не знаю...
Та шлях далекий їх забрав...
Здається, справді я їх мав...
А може... лиш гадаю...

Давно!.. Я тіло, душу рвав
І не прохав підмоги...
І шлях той є... коли б я встав...
Коли б ви стали!.. Я б сказав...»

Отак до кожного звертаєсь
Підбитий край дороги,
А люди йшли, а люди йшли
Все далі, далі, далі...
Не знать — істоти то були,
Чи то мерці самі илили,
Чи, може, трухлі налі.

«Надмірно, вщерть щасливей я!
Як бог! Як цар земного!
З дороги! Гетьте, порохня!
Я — сам, і більш нічого!

Любов, ідеї — суста!
Ніхто їх не дістане.
Дурний, хто стрічному зверта!
Усе для тебе — ось мета! —
Товпі гукає п'яний.

І вмиє «вівати» без кінця
Як вихор закрутилась:
«На трон його! Квіток! Вінця!»

А од підбитого борця
І плями не лишилось...

ДНІ ТУГИ

Ой дні сірі, дні похмурі в тумані
Настяглися, піби хури в даліні.

Пелехаті, фантастичні, як і сини.
Тасмичі, як руїни чужини.

Тихим рухом зачарованих створінь
Обгортають хвору Землю в сіру тінь.

Самі тінями-гігантами казок
Загатили всю просторінь до зірок.

Затушили сонце й зорі в тумані.
Сунуть, сунуть... і зникають вдаліні.

Сунуть, сунуть і зникають у світі,
Куди людям-комашатам не дійти.

Щастя літа, пишні мрії теплих днів
Заховали у одежі з туманів

І у вічність — у могилу всіх ідей
Несуть скърби опустошених людей...

Глухо... слизько... як під кривлею мерця.
Туга-смуга простяглася без кінця.

А землею, піби слизні по стерні.
Люди-тіні сунуть сумно в тумані.

ДАРМА

Нехай загине те, чим я
І жив, і милувався,
На що у хаосі життя
Я сміло покладався.

Нехай і так. Нехай загин.
А я собі ізтиха
Пайду дорогу і один
В житті борні та лиха.

ДІВЧИНІ

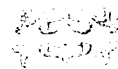
Не бажаю я нічого
Опріч того,
Щоб лишилась ти такою
Молодою,
Яку знають люди здавна,
Моя слава,
Щоб навіки твоє личко,
Чарівничко,
Як весна красою грала —
Розганяло
Хворим людям думи чорні

Непоборні,
Загортала болі в ласку,
Ніби в казку;
Щоб стрічали радо всюди
Тебе люди.
Щоб горіла ти зорею
Над землею.

ПОЕТ

Він — серце народне, він — арфа чутлива,
Що звуком найтихшим натхненно бринить:
То ніжно й журливо, то грізно й бурхливо,
Аж доки, як свічка, печотно згорить.

Згорить... але тілом; душа ж буде жити
У пісні крилатій, якою він жив.
Хоч сонце заходить, а зпотаїна світе
На місяць, щоб людям і ніччю світив.

Микола Вороний

Народився 7 грудня 1871 року на Катеринославщині. Вчився в Харкові в початковій, потім реальній школі. Був заарештований, сидів у тюрмі, емігрував. Учився в Львівському та Віденському університетах, був режисером в українському театрі в Тернополі. У 1897 році повернувся з-за кордону, грав у трупах Марка Кропивницького й Панаса Саксаганського. У 1901 році покинув театр, служив у Катеринодарі, Харкові, Одесі, згодом, з 1903 року, осів у Чернігові, де служив у статистичному бюро губернського земства, вряди-годи від'їжджаючи на гастролі з якоюсь трупною. У 1920 році емігрував, але 1926 року повернувся. В 30-х роках був висланий з України, після чого сліди за ним губляться. Дата смерті 1942 року непевна. У 1903 році випустив альманах «З-над хмар і долин», видав «Ліричні поезії» (1911), «В сяйві мрій» (1913), «Театр і драма» (1913), «За Україну» (1926), «Поезії» (1929). Друкувався по тодішній періодиці й у альманахах, в «Українській хаті» — з 1909 по 1913 роки.

З циклу «Разок намиста»

Дорогому поборатимові Іванові Луні!

В ки́реї темній тихо суне ніч
І все в свої обійми загортає:
Як повновладно, впевнено рушає!..
І світло дня жене від себе пріч.
Дуна в тривозі, мов щось передчуває...
Аж ось... Що там чорніє на путі?
Голгофа — і на ній марою виступає
Моя любов, розп'ята на хресті!

* * *

Знову ранок, знову світ,
Знову квіти і проміння,
І надії, і тремтіння,
І усмішка, і привіт!

О, цей ранок буде мій,
Від життя так мало взято,
А я хочу ще багато
У дорозі життєвій!

І що хочу, те зроблю,
Бо я сміливий і дужий,
Не схиляюсь я байдужий —
Грім і блискавку люблю!

Душу вільну, молоду
Я намарне не розвію —
Я кохаю ясну мрію,
Я назустріч сонцю йду!

Кров кипить... Ставай на прю!
Хто відважний? Хто завзятий?
Згинь же, вороже проклятий!
Я бажанням *жити* горю!

* * *

Мій друже, я життя люблю
І з кожної хвилини
Собі ілюзію роблю,
Бо в тій хвилиності ловлю
Я щастя одробиши.

Що є життя? Коротка мить!
Яке її надбання?
Красою душі напоїть
І не вагаючись прожить
Для втіхи і кохання!

Краса! На світі цім Краса —
Натхненна чарівниця,
Що відкривас небеса,
Вершить найбільші чудеса,
Мов казкова цариця.

Її я славлю і хвалю
І кожну їй хвилину
Готов віддати я без жалю!
Мій друже, я Красу люблю
Як рідну Україну!

SILENTIUM ²

Мовчи, заховуй од життя
І мрії і свої чуття!
Нехай в безодні глибини

І сходять, і зайдуть вони,
Мов зорі ясні уночі:
Любуйся ними і мовчи.

Як серцю висловить себе?
Чи ж зрозуміє хто тебе?
Не зрозуміє слова він,
Бо думка висловлена — тлін.
Джерел душі не толочи:
Живися ними і мовчи.

В собі самому жить умій!
Є цілий світ в душі твоїй
Таємно чарівливих дум;
Заглушить їх буденний шум,
І зникнуть, в світлі дня мручи:
Ти слухай спів їх і мовчи.

ДИМ ОД КАДИЛА

Дим од кадила розноситься хмарами,
Вгору, все вгору снується примарами.
Пісня ридає...
Сумно з свічками
Всі, зацімлі, стоять як мерці.
«Вічная пам'ять» з посмертними чарами

В душі лягає тяжкими ударами.
Журно вітає
Деся понад нами
Тінь Кобзарєва в терновім вінці.

Тільки в серця з панахидними співами
Б'ють переливами
Інші бажання,
Інші надії...

Груди тремтять і палають в огні.
Думка літас над рідними пивами...
Жити ми хочемо й бути щасливими,---

Всі поривання,
Думи і мрії
Видити з помстою в лютій війні!

26 лютого р[оку] 1911.

Петро Дальній

*Маловідомий поет, даних про якого зібрати не вда-
лося. Друкувався в «Українській хаті» в 1909—
1910 роках (всього два вірші).*

ТРОЯНДИ

...На моїм вікні
Хилилися важко троянди твої,
Що їх на прощання дала ти мені,
І тихо, так журно шептали сумні:
«Кохались ми з вітром легеньким,
В садку зелененькім
Вночі...

Кохались і смутку не знали...
Та раз її косу
Чарівно ту косу вквітчали...

Вквітчали, сміялись... Не знали,
Що врода зваблива
Нас, бідних, згубила... Не знали...

Не знали, що більше не глянем
У небо блакитне,
І ось воно блідне... Ми в'янем...

Так важко хилились, так жовкли,
У смуток убрані,
Троянди кохані — й замовкли...

Замовкли, а струни їх жалю
Ще довго лунали
В душі й все шептали: «А кралою,

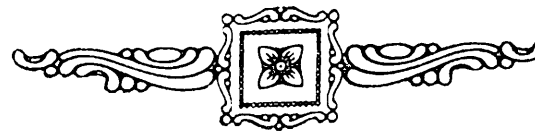
Що ми уквітчали, — хто знає, —
Чи крапая доля
Цю квітеньку поля сніткас».

ЩАСТЯ

Щастя — хвиля, хоче — грас,
Стиха мрії гомонить,
І, всміхаючись до сонця,
Сріблом, перлами горить;

Хоче — б'ється з берегами,
Собі волі здобува,
Та тумани сиві крас,
В ясне небо зазира;

Хоче хвиля вередлива —
І в безодні порина,
Схоче — більше не вернеться,
І нема її, нема...

Михайло Жук

Народився 30 вересня 1883 року в містечку Каховці в Таврійській губернії в родині робітника, тут прожив до 13 років. По тому вступив у художню школу М. Мурашка в Києві, згодом вчився чотири роки в Краківській академії (малюнку й декоративно-релігійного малювання). У 1904 році повернувся до Києва, де влаштував виставку своїх творів. 1905 року переїхав до Чернігова, працював учителем малювання у жіночій гімназії та різних школах. Як художник працював у галузі живопису, книжкової графіки, літографії, кераміки, офорту. З 1925 по 1953 рік — викладач Одеського художнього інституту та художньої школи. Писав вірші й оповідання, активно друкувався по тодішній періодиці: «Літературно-Науковий вісник», «Буковина», «Молода Україна», «Розвага» (декламатор). Видав казку «Ох» (1908), «Правда і неправда» (1920), «Дрімайлики» (1923), «Прийшла зима» (1927), «Годинник» (1928), писав критичні статті. В «Українській хаті» надрукував усього три вірші (1910—1911 роки). Помер 7 червня 1964 року.

СПОМИН

І коли прийдуть за мною,
Стануть хмурою стіною, —
Я вже знаю хто;

Стануть крила розправляти
 І тасмне щось шептати —
 Я вже знаю що.
 «Дні минулі, дні багаті...
 Зорі злоті, сні крилаті,—
 Ти чому згубив?
 Місяць ясний над водою,
 Тінь тасмну під вербою,—
 Де ти їх лишив?
 А згадай ту темну воду,
 Що як пічка у негоду,
 Чорним смутком спить.
 Слухай!.. Хтось на дні співає,
 Хтось до тебе промовляє —
 «Цить, соколе, цить!»
 Ну, а де лишилися очі —
 Ті кохані, ті дівочі —
 Де вони цвітуть?
 Чи волошками у полі
 Світло п'ють собі на волі,
 Чи без сонця мруть?
 Чи, втомившись від неволі,
 Сльози гублять мимоволі,
 А стрічають сум...
 Чи блищать глибокі, красні,
 Мов ті зорі в небі ясні,
 Від щасливих дум?»
 Все те бачив, все те знаю...
 Все те щиро так кохаю...
 Але де згубив?
 Місяць ясний над водою,
 Тінь тасмну під вербою,—
 Де я їх лишив?!

ШУМ

Шумлять верхи... Мовчать долини...
 Бурчить ручай в своїй норі;
 Ясніє небо угорі,
 А зорі сяють, мов перлини...
 А десь далеко за верхами
 Глибоке море шепотить,
 Гойдає зорі, шелестить,
 Немов жус пісок зубами.
 Лиш там і тут сей шум панує...
 Там шепче хвиля, тут — сосна,
 А серед мороку і сна
 Два рідних серця він турбус.

В ДНІ КРИШТАЛЕВІ

Осінні мотиви

I

Така прозора, урочиста,
 Немов кришталь, мілливо-чиста
 Сягає осінь. Навкруги
 Вечірнє золото спадає,
 Нову одержу розгортас,—
 На срібні верби, на луги.

І я стрічаюся з тобою,
 З своєю тихою журбою,
 Я знову твоїй, а ти чия?
 Поглянь! — лице моє змарніло...
 В дорозі серце захворіло...
 Душа притомлена моя.

Тебе не зрушують страждання
І незнайомі сподівання
Твоїй душі... Бо ти з Панів!
Твій подих в злото обертас,
Що літо важко заробляє,
А потім гульбища і спів.

Ну що ж! Налий в пугар напою
Та почаркуємось з тобою —
П'янким повітрям повитай!
Вітри щоб сурми приладнали,
Як будем пить, щоб нам заграли,
Бо ми засмучені украї.

Ще хай листків пожовклі зграї,
Неначе в казці водограї,—
Злітають вгору... А в кінці —
Дерева голі... Я з тобою,
Давно знайомою журбою —
Пожовклі зв'язую вінці.

II

Днів кришталевих забути не можу —
Золото, кров і блискучі огні...
Лист полинялий злітає додолу,
Лист помарнілий спинивсь у багні.

Понад багном павутина тоненька
Срібними пасмами звільна пливе...
А серед неба одна лиш хмаринка
Мрійно яєніс, мов личко живе.

Ти моя люба, розкішна, припадна! —
Хто ж мені стільки розваги подав?

Хто обтулив би у шати парчеві,
Де б я такого ласкавця шукав?

Ти спочиваєш у ніч прохолодну,
Зорі виходять тебе стерегти;
Зрання тумани гнучкі обгортають —
Ти божественна, незрівняна ти!

В золоті дня твою бачу величність...
В подиху чую рішучість твою...
Я наче в храмі великого Бога,
В хвилі такі на колінах стою...

III

Горнутьсся хвилі до милої,
Ніжки торкаються білої...
Бризки перлинами падають.
Сунуться хмари просторами,
Сунуться темними зморамми —
Щось вони любій пригадують.

Може, з колишньої пісеньки,
Наче з цвітучої вишеньки
Квіти рясні обсипаються;
Може, між хвильою білою —
Ніби жартуючи з милою —
Спогади щастя купаються.

IV

Не раз не два тебе стрічав,
Але сьогодні по-новому...
Будь ласка! — не кажи нікому
І я ні слова не скажу...

Твоя постава і квітки —
Доволі з мене — я їх бачу...
Десь в глибині я їх позначу...
В своїй, для себе, глибині.
Для тебе в думці і словах
Нема у мене порівняння,
Як і немає поривання
До когось іншого у снах.

V

Чому така похмура ти сьогодні!
Про що так жалібно твій вітер шелестить,
І стелються так низько-низько хмари,
Немов шукають над землею пари.

Ще по дорозі верби полохливі,
Ніби з корогвами процесія сумна...
Зробилась поля площина рухлива,
Бо смугами по їй хвилює злива.

«Не можу я!..» — Кидаси ти в зневірі.—
Шле старостів своїх огидливий Мороз!..
Він перерве мої дівочі співні
І спорожніють людські, чорні ниви...»

Ти кажеш тільки: «Спорожніють ниви...»
Ні, захолоне враз і серце там мов.
Коли зустріну я в зимі Мороза,—
В моїх очах йому блисне погроза.

Ми поглядом зрахуємось між себе:
Я — стомлений поет, він — холоду король.
Та я пошлю огню палючу хвилю
І в серце з льоду тим огнем поцілю.

В ДНІ КРИСТАЛЕВІ (II)

Осінні мотиви

I

То спокійна, то рухлива,
Бо безмежно вередлива,
То без хмар, то знов у млі...
Раз в одежі позлотистій
І в короні променистій
Походжас по ріллі...
Другий раз убрана в шматні
Йде від хати і до хати
Всі жалі свої несе.
Бідну душу б'є тривога,
Поки стрінеться знемога
Й кине тіль свою на все.

II

«Вона жартує —
Хіба не бачиш?
А ти сумуєш,
А ти все плачеш.

Вона сміється! —
А ти піснями
Свою лиш душу
Рвеш до нестями.

Вона зрадлива,
Холодна дуже,
І їй до тебе
Цілком байдуже!»

«Вона жартус?» —
Стиха́ питаю.—
А я ті жарти
За біль приймаю.

Вона сміється? —
То я щасливий,
Що маю вигляд
В горю смішливий.

Вона зрадлива?..
Холодна дуже?..
І їй до мене
Цілком... байдуже?

То що ж — забуду,
Хоч і не в силі,
Її забуду —
Тільки... в могилі.

III

Блідий місяць гуляє в просторі...
Спить мовчазна та чорна земля;
Зжовкле листя полохкає вітер,
Срібна ночі здригається мла.

Головою хитають дерева,
Якусь казку сумну гомонять,
А листочки, що тихо злітають,
Темна тінь поспіша зустрічати.

Крізь вікно у малу мою хату
Заглядає промінь лукавий...
На долівці дві шиби малює,
Зорить, наче погляд цікавий.

Я самотно край столу схилився,
А довкола сіренькі думки,
І так повно, що дихати годі,
А важкі, як кайдани важкі...

Цить! Чую лист шелестить під вікном...
Хтось ступає... хтось йде до вікна.
Ось лице чіпсь бачу бліде я,
Чиясь жилава стука рука...

«Чого хочеш?» — питаю лячливо.
Застогнала і зникла мара.
Лист шелеснув сумливо, журливо,
І знов тиша, як камінь мертві.

Лист з берези літає повільно,
Як той привид життя, що було.
Верховіття сумне на тлі неба
Візерунок майстерний сплело.

Блідий місяць гуляє в просторі...
Спить мовчазна та чорна земля;
Днів минулих з'являються дії,
Срібна ночі здригається мла.

IV

Плаче осінь... Нехай плаче,
Нехай жалю завдає,—
Слухать буду, як в патурі
Боротьба сильна іде.

А свій жаль забуду!
Чуєш голос? — То не вітер,
Не листки, не дощ шумлять.

Що ж то, чуш?.. Наче плачуть
Чи то люди гомонять...

Чи там свято, рада?
Го-го-го! — сміється вітер,
В колесо дощем несе.
Щось танцює... щось кружляє,
Стогне, цілий світ кляне, —

Що то за громада?
Приглядаюся — не бачу,
А сумне щось, щось тяжке!
Тисне щось кільцем залізним,
Холодом провалля тхне,

Кружляє, танцює...
Стиха хлюпають калюжі!
Ніч така, хоч око йми...
Й як широко і далеко —
Темно, темно, де не йди...
Схиляюся — чую:

Перший голос

«Подайте хліба сиротині!
Мого батька вбито на війні,
А мати щось дуже немічні,
Б'ють нас і гірко плачуть самі...
У, зимою в подертій свитині!

Подайте хліба сиротині! —
Нам темно... вітром дах зломало...
А долівку дощем змочило...
А горе тяжке потомило.
А очі від сліз спухли, сині...
Подайте хліба сиротині!
Дощ дрібненький груди стискає.
Буйним вітром лати зриває,
Серце болять... сили немає;
А мати... певже нас покине?

Мамо, встань... дай їсти дитині! —
Не чують. Мамо, чи заснули?
Головою стиха хитнули,
Вустами легонько здвигнули...
Тихо-тихо стало в хатині...»

Другий голос

Знаю, знаю!
Вітер співає,
Несе листки,
А в темнім гаю
Кладе в купки
Люлі, люлі! —
Жовті листки.

Люлі, люлі!
Люди поснули,
Минає все;
Квіти поблідли,
Жити ще не обридло,
Лиш вітром гне.

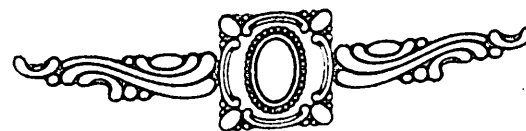
Знаю, знаю!
Вітер мовляє,
Ломе дуби...
Хмарами гоне,
Криє зірки,
Долі клоне
Дерев верхи...

Люлі, люлі!
В шибку задуло,
Мокрі листки
На темній шибі,
Дощу кропки

Течуть, ніби
Сльози дрібні...

Голос перший і другий

Знаю, знаю!
Танцюю, граю...
Вгору жену;
Чим раз, то вище
Голову гну,
Чим голосніше
Плачу, клянущу!..

Олена Журлива

(Справжнє прізвище
Пашинкіна-Котова Олена Костівна)

Народилася 14 червня 1896 (інші дані 1898) року в місті Смілі на Черкащині в родині народного вчителя. Вчилася у сільській школі, склала екстерном екзамени при Уманській гімназії, потім скінчила Київську гімназію і Київський інститут народної освіти. Учителювала в школах Харкова, Дніпропетровська, Кіровограда, працювала журналісткою. Перший вірш надрукувала 1909 року в «Рідному краї», згодом друкувалася в періодиці: «Літературно-Науковий вісник», «Робітнича газета», «Промінь», «Рідний край», «Народна воля», «Дзвін», після революції — «Червоний прапор», «Червоний шлях», «Глобус». В «Українській хаті» була активною авторкою, друкувалася тут в 1909—1912 роках. У 1926 році вийшла її книжка «Металом горно», потім «Багряний світ» (1930), після того почала видаватися тільки з 1958 року. Автор дитячих видань, статей, перекладала на російську мову твори Лесі Українки, Василя Стефаника. Померла 10 червня 1971 року.

ДУМКА

...Заснуло море. Сонні хвилі
Кудись, шепочучи, біжать;
Кругом так тихо, як в могилі,
І знову хочеться ридать.
Прозорі хвилі з дна виносять
Різноманітні камінці —
І знов в безодню їх заносять
І знов розкочують в кінці...
Так і в житті моїм постійно
Надії горе розрива —
Живу самотно, безнадійно,
Неначе квітка лісова.
А хвилі стогнуть... Сум панус
І плаче серце й пісню гра.
Дарма! Ніхто мене не чус
І біль пекельний не вмира.
Заснуло море. Сонні хвилі
Шепочуть пісню крапих днів,
А в мене в серці — як в могилі —
Нема бажань, немає снів...

Київ, 1909 р.

* * *

Тихо й сонно шепотіли
Темні верби над водою,
І співали, і тремтіли
І сміялися зо мною.
Десь проснулись, задрижали
В серці сховані надії,
І з весною заспівали
Про життя, кохання, мрії...

Я почула пісню тую
В себе в серці... й заридала...
Все сумую, все сумую,
Що нещасно покохала.
...Тихо й сумно шепотіли
Сонні верби над водою,
І гойдалися, і тремтіли,
Наче плакали зо мною.
Душу смертю холодить.
Ні, зеленії покоси,
Не вбирайтесь в срібні роси,
Опадайте мертві квіти,
В світі сумно... важко жити...

* * *

(Присвячую С. Л. К-ву)

Змарнів мій цвіт... Пов'яв і впав
Скалічений додолу...
Недовго й жив, і рясно вкрив
Сльозами землю голу.
Умер мій цвіт... Дивлюсь, молюсь
На спомини змарнілі,
І знов до них лечу, кричу —
Мовчать листочки білі...
Замовкло й серце... В нім, в однім
Ховає погляд мильний
І буду ждати, щоб знов в любов
Розцвів мій цвіт змарнілий...

ВОСЕНИ

Буває вітер позрива
Розкішне вбрання з віт зелених

І цвіт на хвилях похова
Під регіт пестошів скажених,
Але па весну знов цвіте
Могутнє дерево красою,
Розправить віти й знов росте
Й пісні шепоче над водою.

ДВОЄ КРИЛ

I

Думка — чайка
В'ється,
В'ється,
Наче хвиля в береги...
Сонце з вєсною сміється,
Світ весь казкою здається,
Радість, щастя навкруги.
Гей, встилайте, срібні роси,
Луки, трави і покоси,
Розцвітайте, пишні квіти,
Гарно й любо в світі жити!..

II

Темний вихор закрутився,
Згасло світло... Тьма і піч...
Рай недавній пилом вкрився,
Зникло щастя, вмерла міч...

Думка — туга
В'ється,
В'ється
І в агонії горить.
Щастя здалеку сміється,

Пеклом світ мені здається,
Душу смертю холодить.
Пі, зеленії покоси,
Не вибирайтесь в срібні роси,
Опадайте, мертві квіти,
В світі сумно... важко жити...

N. N.

Зустрілись знов... Поговорили
І як знайомі розійшлись.
Чи й перше так вони робили,
Чи так було й давно колись?
Невже ж раніш сі самі очі
Могли горіть вогнем таким,
Що снились в мріях в літні ночі
І сон був гарним і святим?
Бодай не знать... Бодай не чути,
Що то закохані були —
Де ж дівся сон? Які отрути
Для забуття вони пили?
Ніхто не зна... Не вірять люди,
Що серце скривджене болить,
І що усе, що є й що буде
Душі вже більш не звеселить.
Замовкни ж серце й пал кохання
Слізьми пекучими скропи,
Нехай кохають, забувають,
Не вір, одурять... Краще спли!

Пилип Капельгородський

Народився 14 листопада 1882 року в селі Городищі Лебединського повіту на Харківщині. Вчився в Роменській духовній школі, потім у Полтавській семінарії, учителював у народних школах на Харківщині, потім на Кубані. Був ув'язнений за участь у революційних гуртках, працював у газеті «Терек» (Владикавказ) у 1909—1910 роках. Літературну діяльність почав 1902 року, друкувався в тодішній періодиці та альманахах. Після революції писав прозу, сатиричні вірші. Був членом літературної організації «Плуг», працював у редакціях газет «Червона Лубенщина» та «Більшовик Лубенщини». Видав збірки «Відгуки життя» (1907), «Гей, не дивуйте» (1927), «Роздайсь, море» (1927), «Прейскурант отця Максима» (1929) та інші. Був репресований, загинув згодом 21 листопада 1942 року, а вірогідніше — в 1937—1938 роках. В «Українській хаті» надрукував тільки один вірш у 1909 році, бо загалом його творчість мало підходила до естетичної програми «хатян», був він більше народницького напрямку.

* * *

«Будь моїм поетом!» — ти не раз казала,
А хіба ж, голубко, досі ти не знала,
Що для тебе, люба, я пісні складаю,
Бо живу тобою, бо тебе кохаю.

Виріс я на волі, де гаї шуміли,
Де жита, як море, літом шелестіли.
Де річки широкі, наче скло прозорі,
Де погожі ночі, де ласкаві зорі.
Де природа-мати в серденьку дитяти
Так багато може почуття вкладати,
Там моя дитяча пісенька песміла
Ледві-ледві чути першій раз брипіла.
Пісенька брипіла... А літа минали;
Ми обос, люба, щиро покохали...
Ах, сама ж ти знаєш перші почування
Чистого, як небо, ніжного кохання!
Все, що є в людині гарного, святого,
Набирає сили і життя від нього.
Що зо мною сталося? Ти повіриш, мила?
Я зробився дужим! Я піднявся на крила!
Всі найкращі струни в серденьку живому
Чарівним акордом задзвеніли знову.
А чп ж можна, люба, пісню не співати.
Як росте бажання цілий світ обняти?
Я співав, співаю і співати мушу
Доки маю серце, доки маю душу,
Доки сонце гріє, доки зорі сяють,
Доки ще на світі щиро так кохають!

ХМАРИ

Хмари білесенькі, ніжні, легесенькі
Ледві пливуть,
Ось розриваються, в купи збиваються.
Грають, ростуть.
В саяві злотистого променя чистого,
Наче живі,

Скрізь лагіднесенько тчуться тонесенько
Взорці нові.
В краю широкому, небі високому
Вільно гулять,
Дива блискучого, сонця пекучого
Світ затулять.
Вітри буйнесенькі хмари легесенькі
Геть понесуть,—
Їм байдужісенько: однаковісенько
В небі пливуть!
Щастя не знаючи, лиха не маючи
Без боротьби
Завше тиняються, з ворогом граються
Хмари-раби.
Їм байдужісенько, бо нічогісенько
Хмарам не жаль:
Вічно гулятимуть, вічно не знатимуть,
Що то печаль!
З ними блукатиме, волі шукатиме
Дума моя,—
Землю покинув би, так і полинув би
З хмарами я.

В СТЕПУ НІЧЧЮ

За хмарами хмари в блакиті незміряній
Без впи́ну, без цілі пливуть в далині,
А думи снуються в душі тій зневіреній,
Мов каменем серденько далять мені.
Ось місяць виходить, за хмари ховається,
Де́сь блимнула зірка — і знову пітьма!
І степ мовчазний навкруги розстилався.
Кінця йому й краю, здається, нема!
Таким себе бачиш са́мітним, покинутим,
Таке все величне кругом, мовчазне,

І небо оце, мов шатром перекинутим,
Так міцно покрило і давить мене.
Простору багато, та де він? Дорогою
Немов невидючий, я ледві іду,
А серце тріпоче, повите тривогою,
І так чогось палко і жадібно жду!
Далеко-далеко багаття видніється,
Тихесенько-тихо де́сь перепел б'є...
Коли ж отой сум навісний мій розвіється,
Що серденько тисне недуже мос?

MEMENTO MORI¹

Минають дні, минають ночі,
Життя минає —
Одмін немає...
Даремно серце до правди рветься...
А кров все летється!

Що божий день кругом на дворі
Струмочки грають,
Кудись збігають,
Вітрець не дише... Ген-ген у горі
Ласкаве сонце з-за хмар сміється...
А кров все летється!

Весна іде. Теплом повіє,
З чужого краю
Пташки вертають,
І гай, і поле зазеленіє,
В чудові шати земля вбереться...
А кров все летється!

І молодь всю в ці дні щасливі
Кохання чари
Зведуть до пари.

Веселі жарти, пісні звабливі...
До серця серце жвавіш заб'ється...
А кров все летіє!

Нема весни... Нема любові,
Панує люта
Негода-скрута.
Душа сумус... Так годі ж крові,
Бо ворог дужий з усіх сміється!..
А кров все летіє!

ВЕСНОЮ

В теплім повітрі віє весною,—
Любо сидіти тут над водою!
Річка шумує, котяться хвилі,
Плещуть на берег лави безсилі —
Лава до лави піну збиває,
Річка невпинну пісню співає:

«Є деє країна — гори та кручі —
Там народились хвилі ревучі.
Довго котились, берег зривали,
Волю, простору в скелях шукали,
Кручі високі шумом кропили,
Гострим камінням груди розбили.
Хоч і розбили, вийшли на волю,—
Любо нам гратись тут на роздоллю!
Годі ревіти. Далі безсилі
Вільно, невпинно котяться хвилі.
Лава до лави піну збиває,
Наче до бою знову гукає:
Станьте ви, скелі, виростіть, кручі,—
Вдаримо разом, хвилі могуті!»
Слухаю співи, тішусь весною,

Став у задумі ліс наді мною.
Любо та мило: сонечко гріє,
Часом з-за лісу вітер повіє.
Голе галуззя ледве торкає
І за хвилину деє ущукає.
Ліс у задумі — не ворухнеться!
Швидко, гадаю, в шати вбереться.
Ось і травиця скрізь виглядає,
Матінку-землю рястом вкриває.
Кожній істоті, кожній білині
Любо весною тішитись нині!
Глянеш навколо — все оживає,
Сонечко зиму перемагає.
Де ж ті морози, що лютували,
Землю некриту в пута кували?
Та й не довіку їм панувати:
Силу живує годі скувати!
Ледве з-за хмари сонце прогляне,
Мати-природа скине кайдани,
Буде весною знов панувати,
Щастям, коханням всіх наділяти.
Мамо-природо! Чом же донині
Щастя немає й волі людині?
Чом та негода перемагає?
Де наше сонце в світі блукає?

ПІСНЯ КОХАННЯ

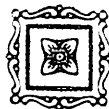
Сонце давно заховалось за хмарами,
Сизий туман навкруги розростається,
Ніч-чарівниченька з неба високого
Дивиться вниз, до землі усміхається.
Спить — не ворухнеться сонная річенька,
Ледве тремтить осока понад ряскою,

Верб гомонливих розмова невпинная
Звідсіль здається таємною казкою.

Тихо в повітрі: ні співів, ні гомону —
Певне, це осінь з чужини вертається.
Чую — в садку на траві попад стежкою
Листя пожовкле з дерев осипається.

Тихо стою над водою під вербами,
В глибокій блакитній з пенька зазираючи:
— Річко! Повідай, чого в моїм серденьку
Співи весняні дзвенять не стихаючи?

Спить, не ворухиться срібна річенька,
Зорі в безодні висять, не гойдаються —
Знаю її без тебе: то в серденьку чулому
Співи кохання палкого складаються.

Петро Карманський

Народився 29 травня 1878 року в місті Чесанові (Польща). вчився у Львові і в Римі (в колегії Ватикану), належав до літературного угруповання «Молода Муза», за естетичною програмою дуже близького до «хатян». Літературну діяльність почав близького до «хатян». Літературну діяльність почав 1899 року, друкувався у тодішній періодиці та альманахах, видав збірки «З теки самовбивці» (1899), «Ой люлі, смутку» (1906), «Блудні вогні» (1907), «Al fresco» (без року видання), «До сонця» (1941). Перекладав Данте, Гете, де-Амьєса. У 1944—1946 роках працював директором музею Івана Франка у Львові, потім був викладачем Львівського університету. Помер 6 квітня 1956 року. В «Українській хаті» друкувався у 1909—1914 роках.

* * *

«Evviva la mortel!»¹ — ридав я ще вчора,
А скрань від тривоги жемчужилась потом.
А ви усміхались: «Діточа химера»...
І в гордості звали мене ідіотом.

І плакав я довго, а сльози камінням
Котилися глухо на груди мою білу.

І я ставив душу, в огні спочелілу,
Причасієм болю, незмірним терпінням.

І нині я велет. Сиджу в моїй ложі,
Оплескую блазнів з брудного півсвіта,
Вержу липвоскокам² зів'ялії рожі
І кличу щозмоги: «Evviva la vita»³

«Evviva la vita» — Нехай надивлюся.
Bis, блазню коханий! Bis, брате, bis, чорте!
Пусті всі ідеї! Диви, я сміюся...
Evviva la vita!
Evviva la morte!..

* * *

Ранок і вечір, ніч і знову днина,
Все навколо, вколо — мов на каруселі.
Перед очима втоптана стежина,
В душі все темно, тихий плач пустелі,
Тоска без змісту, нудь, шамотанина.

Життя порвалось все на волоконця,
Як морська хвиля на сріблисту вовну.
А в кожній питці грає захід сонця,
Скрізь чути ревну тугу невимовну,
Що вічно блудить, рветься до віконця.

За тим віконцем пахнуть цикламени,
Буяють білі мотилі на квітах,
І вітер ходить по вишневих вітах
І поцілунком будить кантілену⁴,
Маю весняну приспану сирену.

Збудися, пісне, усміху крізь сльози!
Ти, що зродилась ще на груді мамі.
Як змерзлу пташку, як листок мімози,
Тебе нагрію білими устами
І сплáкну з серця вже послідні сльози.

ФІНАЛ

Камінна самота звалилася на груди,
На змученій дупі лежить німий курган.
Ні споминів, ні мрії, ні захвату, ні злуди,
На все поклала Ніч мертвечий свій саван.

Весь біль закам'янів в якійсь дрімучій силі:
Оглух я на слова тепла, дружби й знаруг.
І чий злодійський дух танцює на могилі,
Що криє тлінь бажань, моїх надій і туг?

Лишіть мене, брати, не з вашого я світа,
Чужинці ми собі, а може, й вороги.
Не вам писав мій біль, святу скрижаль завіта,
Не вам мій гордий храм, не вам мої боги.

Лишіть мене, молю! Червоними устами
Не краще при вині святих моїх пісень.
Забудьте раз на все, що був я поміж вами,
Що біля вас горів жертвенний мій огонь.

Остав мене, юрбо, і скверною стопою
Не безчесті трумні убитої душі;
Хай біль прожитих днів уп'ється самотою,
Як запах на луці нехай засне в тиші.

І аж коли згорю дотла, коли безроги
Розриють мій глухий, забутий всіми гріб,
Тоді мої псалмій одчаю і знемоги
Нехай тобі на скін співа твій п'яний піп.

БУРЛАЦЬКА

Мати вмерла десь в острозі,
Батька сам не знаю:
Як береза при дорозі,
Дико виростаю,
Нещаслив я, гей!
З дня на день, як Божій птиці,
Вік мені минає:
Стане тісно у столиці,
Я в село вертаю,

Нещаслив я, гей!
Ліс, лани, степи широкі —
Є куди гуляти...
Їм з чужого, п'ю з потоків,
В сіно ложусь спати.

Нещаслив я, гей!
Вдень мені щебечуть птиці
І шумить діброва,
А вночі німі зірниці
Кличу на розмову.

Нещаслив я, гей!
Встану, вмиюся росою,
Нишком заспіваю
Та й скрадаюсь борозною,
Може, що придбаю...
Нещаслив я, гей!
Правда, інколи буває
Трохи спухне спина...
Ет, пусте! — про це не дбаю:
Посвербить — пристине...

Нещаслив я, гей!
Стане осінь, не журюся:
Скриюсь в ямі темній,
А на зиму примощуюся
В келії тюремній.

Нещаслив я, гей!
Другий хворий, я ж мов криця:
Слабість не береться.
А на старість... ет, дурниця!
Ще шниталь найдеться...
Нещаслив я, гей!
Мати вмерла десь в острозі,
Батька сам не знаю:
Як береза при дорозі
Дико виростаю.
Нещаслив я, гей!

СНУЮСЬ САМОТОЮ

Снуюсь самотою з сестрою нудьгою
І слухаю скорбних душевних квилінь.
Іду, а за мною товпляться юрбою
Заплакані мари забутих терпінь.
Як ті немовлята, квилять і ридують,
Ханаються жадно моїх лахманів
І зойком розпуки благають-питають:
«Куди ідеш, батьку, од власних снів?»
Бажаш зректися, бажаш покинути
Дітей свого серця і свого чуття?
Гадаш, ідеї так легко загинути
В мутних і бурливих струях забуття?
Ні, батьку, ми вірні. Підем за тобою,
Як сумерки горя, що йдуть за сліпцем,
Будемо впливатись твосою тоскою,
Аж доки з тобою в труну не підем.
Снуюсь самотою з сестрою нудьгою
І слухаю скорбних душевних квилінь.
Іду, а за мною товпляться юрбою
Заплакані мари забутих терпінь.

Микола Коваленко

Рік народження і смерті невідомі. Поет-селянин. Друкувався в «Рідному краю», «Громадській думці». Видав книжки «Під хрестом життя» (К., 1910), «Огняна слъоза. На вічну пам'ять Шевченкові» (1917), «В кровавім тумані» (1918). Активний автор «Української хати», друкувався тут у 1909—1913 роках. Був одним із ініціаторів з'їзду хліборобів у 1918 році.

ДО СПІВЦЯ

Коли тебе сціплять нещастя та злидні,
Що ти сухареві жадний і воді —
Паїсть тобі лихо, ще й жити обридне,
Не кидай ти пісні своєї й тоді!

Тоді заспівай ти од щирого серця
Про горе людське, про горе своє...
Чим пісня сумніша з душі в тебе лється,
Тим більше вже правди й краси у ній є.

ВЕСНЯНА НІЧКА

Із-за гір та із-за борів по блакиті
Суне нічка-чарівничка в синій світі...

У серпичку, у віночку-місяченьку,
Вся в узорах — яєних зорях-поличеньках.
В поли-тіні села й поле обгортає...
Сини, примари, млости, чари розсіває...
Місяць косий чеше коси — пасма світу,
Візерунки-поцілунки ллє по квітах.
Над рікою, під горою гай високий,
Сам на волі, на роздоллі одинокий,
Мов бурлака-гайдамака уродливий
Сів спочити, личко вмити край обриви.
Лист дубовий, чуб шовковий звів угору,
Сам дримає, спочиває на просторі.
Щось дзюркоче і булькоче річка гаю,
А коріння хвиля срібна промиває.
Гай схилився, задивився в чисту річку,
У зітханнях, мов кохання, н'є водичку.
Співи дивні, переливні скрізь лагідно
В'ються вгору гасм-полем плавно, рівно.
В свіжій дусі, наче в вусі, тихо й глухо,
Все в німому, чарівному смутку слуха.
Із-за гір та із-за борів, деє ізнизу
День спливає, надіває злоту ризу...

* * *

Ніби в осінь пізно ключем журавлі,
Літа пролітають мої на землі.
А велід їм надії урзтіч летять,
І гинуть самотньо в дорозі життя.

ЕЛЕГІЯ

Як прийде весна обнови
Й скрізь розлілє чар любови,

З першим подихом квіток
 Я умру весною в Маї
 В фантастично-пишнім краї
 Під веселий хор иташок;
 Але смерть перехитрю я,
 Бо зовсім ще не умру я,—
 Тільки плоть піде на тлінь;
 Вільний дух, ізбувшись плоти
 Віки-вічнії в турботі
 Скрізь блукатиме, як тінь;
 В згуках зміями зів'ється,
 Дзвопом срібла розіллється,
 Снами-чарами казок;
 З мрій незбутніх, з дум печальних
 В сяйві сонця, в зорях дальніх,
 В цвіту райдуг різнобарвних
 Буде витись у вінок.

* * *

Щастя, щастя! Де ти ділось?
 Зникло, щезло тінню хмар,
 Ніби п'яному все снилось,
 В мріях перлами котилось
 На солодких хвилях чар.
 Знову зрада... Знов розлука...
 Де ж та вічна любов?
 Пусто в серці, лиш розпука,
 Як в дуплі старім гадюка.
 Точить рани, сочить кров.

Олекса Коваленко

Народився 1880 року на Воронежчині, жив у Києві. Друкуватися почав 1900 року, брав участь в антологіях «Акорди», «Досвітні вогні», альманашу «З неволі», упорядник антології «Українська муза», декламатора «Розвага» (в 2-х томах). перекладав твори М. Гоголя («Ревізор»), П. Єршова («Горбоконик»), К. Рильського («Войнаровский»). Видав книжку «Золотий засів» (1910), «Спів солов'я» (1911), видав разом з Марією Грінченко «Слово о полку Ігоревім» в перекладі Панаса Мирного (1914). Помер у 1927 році. В «Українській хаті» надрукував тільки один вірш «До батька» (1909).

ДО БАТЬКА

Тату, тату, чом ти вмер?
 Чом не вкупі ми тепер?
 Ми були б удвох сміліші,
 І в борні життя міцніші
 В темряві німій,
 Тату любий мій!

Ти, татуню мій, хотів
 Показать красу світів,

Думку сонцем просвітити,
Розум в правду нарядити
В темряві німій,
Тату любий мій!

Ти зібравсь пророком бути
І огонь добра добути,
Волю, радість показати.
Зашморг кривди розв'язати
В темряві німій,
Тату любий мій!

Непохитно все життя
Ти боровсь без каяття
З запанілою ордою
Проти кривди і розбою
В темряві німій,
Тату любий мій!

Що за правду завжди стояв,
Ти анафему дістав...
Та сміявся над тим ревом,
І дивився гордим левом
В темряві німій,
Тату любий мій!

Тату, тату, чом ти вмер?
Чом не вкуні ми тепер?
Ми були б удвох сміліші,
І в борні життя міцніші
В темряві німій,
Тату любий мій!

НА ПРОВДИ

Ніжна, ніжна, мов росинка
Доторкнулась струн мені

І, мов димка-невидимка,
Зникла, щезла в далінні.
Легше променя ясного,
Мов легкий вітрець весни,
Впав до серденька могого
Погляд любий, чарівний.
Сон кохання, сон надії
Тихо в серденьку бринить.
І крилата вільна мрія
За тобою вслід летить...
Шепіт степен, гомін гаю,
І сріблиста ночі тінь.
Сяйво сонця, втіхи раю
І небесна височинь —
Все нагадує про тебе.
Квітко любя, запашна.
Ніжно вабиш ти до себе,
Мов підземна таїна...
Ніжна, ніжна, мов росинка,
Доторкнулась струн мені,
І, мов димка-невидимка,
Зникла, щезла в далінні...

БЕЗ НЕЇ

Сумно, сумно вітер віс,
Сумно листя шелестить,
Ясне сонечко не гріє,
І журба-змія гнітить...
На хвилину, на годину
Серце щастям упилося,
За годину, за хвилину
Слізьми гірко обллалося.
Ніжна квітка, вільна квітка
Пишно в серці розцвіла,

Мов ясна люба зірка,
 Чаром душу обдала.
 Схаменувся, стрепенувся
 Од буденного життя,
 Сонцю ясному всімхнувся
 Од натхненного чуття...
 Любі мрії, буйні мрії
 Спалахнули, загули,
 І приборкані надії
 Знов воскресли, ожили...
 Віра в щастя, віра в долю
 Тихо жевріть почала,
 Зникли муки, зникли болі,
 В серці рана зажила.
 Мов богиня ясноока,
 Ти з'явилася мені,
 Зникла геть журба глибока,
 Зникли муки навісні...
 Та недовго я втішався:
 Ти покинула мене,
 Знов один в журбі zostався,
 Знов гнітить життя сумне...
 Сумно, сумно вітер віє,
 Сумно листя шелестить,
 Ясне сонечко не гріє,
 І журба-змія гнітить...

ЗИМОЮ В ПАРКУ

Одягся парк в убрання сніжне,
 Туман в алеях розіславсь,
 І вітерець угамувавсь,
 Повітря казку шепче ніжну...

Не чути гомону людського,
 Краса й тасмність чарівна,
 Ніде нема душі живої
 І тиша всюди неземна...
 Ніщо ніде не колихнеться,
 Словите все вечірнім сном;
 І тільки наша мова ллється
 Під ясным зоряним шатром...
 Ударив ра з десь дзвін самотно,
 Мов привид радісний в глуші,
 І звук розтав десь непомітно,
 Збудивши рій згадок в душі...
 Тасмно, ніжно ти всімхнулась...
 І впало тихих дві сльози,
 Й щиріш до мене пригорнулась
 У сяйві щастя і краси...

* * *

Немов царівна у вінку,
 Весна свій май святкує.
 В гаю зозулю чуть дзвінку:
 Чи довго жить віщус
 Байдужим вигуком: «Ку-ку!»
 Кус зозуленька: «Ку-ку!»
 А серце тьохка з болю,
 І хочу я спитать, яку
 Життя готує долю,
 А та мені: «Ку-ку! Ку-ку!»
 На хвилю я дивлюсь прудку,
 Що в'ється під горою,
 І тихо я спитав ріку:
 «Що трапиться зо мною?»
 Зозуленька ж на те: «Ку-ку!»
 Візьму я дівчину струнку,

Красуню чарівную?
Чи душу я свою палку
Без радості змарную?
А з гаю знов мені: «Ку-ку!»
В житті солодку чи гірку
Я буду чашу шити?
І як на довгому ві-ку —
В біді чи в щасті жити?..
А з гаю все: «Ку-ку! Ку-ку!»

БУРЯ

Сунуться купами чорнії хмари,
Плинуть по небу, мов тії примари.
Сонце ласкаве, блискуче вкривають,
Холодом серце і душу проймають.
Вітер в степу завива,
Куряву сиву збива...
Буря лютує,
Хмари шматус,
І враз над усім
Котиться,
Гониться
Грім.

Галина Комарова

(Комарівна)

Народилася 30 березня 1877 р. в Острозьку Волинської губернії. Дочка відомого літературного критика, бібліографа та літературознавця, лексикографа Михайла Комарова. Вперше надрукувалася в журналі «Літературно-Науковий вісник» в 1900 році. В 1905 році вийшла її книжка «Починок» (Пісні, думи та мрії. 1900—1904). Друкувалася в тодішній періодиці: «На море и на суше» (Одеса), «Літературно-Науковому віснику», «Зорі», «Письмі з Просвіти», антології «Українська муза», альманаху «На вічну пам'ять Котляревському», «Вінок Т. Шевченку». Померла 3 лютого 1938 р. В «Українській хаті» виступила тільки з одним віршем (1909).

* * *

Пустеля, ніч, високі зорі...
Нема нікого і ніде.
Ходім, ходім — тасмна доля
Вперед, у безвість нас веде!

Пустеля, ніч... І темно всюди.
Ми хочем крикнути, благать
І... мовчимо: хто нас почує?
Ходім, ходім чогось шукать!

Пустеля, ніч, а ми самотні.
Куди, до чого треба йти?
Де шлях, де світ? Мовчання, туга
І нам одмови не знайти!

ВЕСНА

Прийшла весна — стоять садки
Зелені та рясні,
І в тих садках цвітуть квітки
Барвисті, запахні.
Прийшла весна — пташиний спів
Лунає, та брижить,
Од тих пісень, пісень без слів
Щось серденько болить.
Болить воно і жде чогось
Серед весняних чар,
І навкруги шепоче хтось:
«Тепер не бійся хмар,
Не бійся хмар і вір весні —
Вона життя несе;
Дивись: сміються ясні дні,
Дивись: радіє все.
Радій і ти і слав веспу
І пишні рви квітки,
І слав царицю чарівну,
Сплітаючи вінки!»
Летить вітрець, шепоче хтось
Принадливі слова,
А в серці біль і жде чогось
Воно... і умліва.

* * *

Коли душа твоя горить огнем страждання,
І груди давлять сльози потайні,
І хочеться тобі комусь з тяжким риданням
Свої чуття всі виявити смутні —
Мовчи тоді, бо знай, що сліз кругом доволі
Пекучих і гірких є в кожній людській долі.
Коли ж в душі твоїй прокинеться одвага,
Надія світла в серці зацвіте, —
То не мовчи: потрібна всім смутним розвага —
Іди до їх, їм розкажи про те.
Хай будуть сховані в тобі твої боління,
Та світять другим радощів твоїх проміння.

ПІСНЯ КОЗАЧКИ

Задивившись в вікно на дорогу,
Я вкололася якось — біда!
Біла квітка, що я гапувала,
Зчервоніла, я ж стала бліда.
Спогадала я милого зараз:
Він далеко в кривавім бою,
Можє, ворог його вже змагає...
І пройняв біль всю душу мою.
У сльозах я почула одразу,
Наче кінь прилетів до воріт:
«То ж мій милий!» — Біжу зустрічати,
Привітати його поворот...
Та немає надворі нікого,
Одурило серденько мене,
Так забилося, що тупання кіньське
Мені вчулось. Ох, серце чудне!
І вертаюсь я знову у хату,
Знов працюю самотна, бліда,

Мої сльози спадають, як перли,
Плачуть очі, і серце рида.

* * *

Розпустилися пишні гранати,
Кипариси до неба знялись,
І мигдалі в пахучій квіти,
Наче в сукні рожеві, вдяглись.
І блідії химерні оливи
Вкрили цвітом хибкі гілки,
І корони свої мальовничі
Підняли гордо пальми стрункі.

А затока морська блакитна
Задрімала у сні марівнім,
Навіть вітер її не розбурка
Тихим співом своїм чарівним.
І веміхасться сонце блискуче
У безхмарній небес глибині,
Шле проміння на тиху затоку,
Золотить дерева в гущині.

Молодая дівчина хороша
Край затоки бліда стоїть,
Очі смутно блукають по морю,
А на віях сльозинка тремгить.
Нахилились над нею гранати:
«Ой чого ти, дівчино, смутна?
Червоніють, як жар, наші квіти,
Диха щастям південна весна.

Озирнися круг себе уважно,
Не дивися в морську далину,
Ти потішся красою природи,
Залиши свою думку смутну!..»

Та не чує дівчина нічого
І весна не розважить її:

Нагадалась їй рідна країна,
Пригадалися інші дні,
Де немає ні пальм, ні гранатів,
Не здіймаються гори важкі,
Там схилились над річкою верби,
Піднялися тополі гнучкі.
Там пройшли її літа найкращі
І туди її думка летить...
Що їй південь щасливий, чарівний.
Коли серце у грудях болить?

* * *

Скотилася зірка із неба...
Чи впала у море вона?
Питаюся в моря: де зірка?
Та хвиля мовчить таємна.
Мовчить і гойдається стиха,
Не хоче одмовити мені,
Чи, може, там зірки немає
В безодні морській глибині?
Де ж ділась та зірка ясна?
Даремно мій погляд шука...
Питаюся в білої чайки,—
Та й чайка не слуха прудка.
І я засмутилась одразу:
Чомусь мені зірки шкода;
Згадалось чомусь, що так хутко
Проходить весна молода.

Крижан-паша

(Справжнє прізвище Крижанівський Всеволод)

Народився 1869 року на Київщині в турецькій родині, вчився в Петербурзі, слухав тут лекції з історії та археології. Тяжка хвороба примусила його покинути Петербург і повернутися на Україну. Першу поезію надрукував в альманасі «Складка» в 1897 році. Друкувався по тодішній періодиці: «Рада», «Рідний край», «Громадська думка», антології «Українська муза». В «Українській хаті» друкувався в 1911 році. Рік смерті не встановлено.

ПІСНЯ, ДІВЧИНА І НІЧ

Місяць сховався за хмари,
Тихо вітрець подиха,
Плинуть чарівнії мари,
Душу таємність страха.

Біжить струмок за горою,
Долі вербонька стоїть,
Сумно хита головою,
Листям чуйним шепотить.

Ось і хатипка біліє,
В зіллі садка порина,
Вогник в віконці зоріє,
Пісня дівоча луна.

Місяцю, місяцю. ясний,
Швидше з-за хмари блиснй,—
Дівчину любу, мій красний,
Перлами ти зодягни!

Тихо вітрець повіває,
Хмара одсунулась пріч,—
Місяць дівча осяває...
Пісня, дівчина і ніч...

РУСАЛКА

«Ой, мамо, дивися, як море лютує,
Як крутить і хвилю б'є,
Ой, мамо, ся міць мою душу гартує,
Там — щастя, там — серце моє.
Дивися: в широкім і вільнім просторі,
Де граней і краю нема,
Купаються хмари, і місяць, і зорі,
Купається воля сама.
Ось бачиш, як хвиля зелена шурпула,
Як перлами бризнула вмиль...
Ой, мамцю, то вільна русалка впірнула
І знову на хвилі летить.
Я бачу, мій вільний, мій любий просторе,
Зовеш ти до себе мене...
Ой, мамцю, як плеще широкее море,
Знов хвиля русалку жене.
Не бійся, мамунцю! Ти знаєш, неволя,
Давно вже скувала людей,

Кривавії сльози скрізь сипле недоля
І сонце не вабить очей.

А тут, перед нами, безмірря величне
І феї — русалки живуть,
Співають про море, про небо довічне,
І вільна їх пісня, і вільна їх путь.

Ой, мамо, русалкою вільною стану,
Про щастя співатиму там,
Щоранку приплину до тебе, погляну
І перлів із моря я дам...»

Реве і лютує морська хуртовина,
Русалка пливе чарівна,—
І скрикнула, руки здійнявши, дівчина
І кинулась в хвилю вона.

Реве і лютує бурхливе море.
На скелі матуся стоїть —
Її серце скувало безмірне горе,
На оці сльозина тремтить.

СИРІТКА

«Мамунцю рідненька, мамунцю-серденько,
Устань, моя мамцю, проснись
І люблю, і тихо, голубонько-ненько,
На мене ти знов подивись.
Мі холодно, мамцю, і страх обгортає,
Щось серце стискає мені,
Остання свічка вже геть догоряє,
І тіні тріпочуть страшні.
Мамунцю ж, мамунцю, чи чуєш дитину,
Що плаче на грудях твоїх?
Устань же і доню свою ти єдину
Зігрій у обіймах своїх!»
І плаче дитина, до мамці волає,
До лона її чрипада,

Її вона будить, і кличе, й благас,
І знову невпинно риде...
Ой, плач же, дитино, ой, плач, моя мила,
Ой, плач ти, нещасна моя,
Бо мамця навіки тебе залишила,
Бо мертва мамунця твоя!..

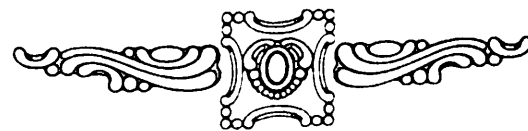
ВЕЧІРНІ ДУМКИ

Тихо. Сумно. Вечоріє.
Мов в задумі, все мовчить.
Гай в долині зеленіє,
В гаї річечка бринить.
Я сиджу. Вербка над мною
Геть розкинула вітки
І, схилившись над водою,
Ронить в ню свої листки.
Тихо все. Я поглядаю
На лякливі жмуроньки,
І думки свої гадаю,
Найлюбіші думоньки.
Думи плинуть, як листочки,
І ся грають, ся сміють,
Ся спітають у віпочки
І у далеч ся несуть.
Гей пливите ж, не баріться,
Мої квіти-думоньки,
Допливите, донесіться
Аж до мої дівоньки.
Ви скажіть їй, що кохаю
В цілім світі ю одну,
Про одну її гадаю,
Про знадливу, чарівну.
Ви скажіть їй, що немає
Краще світла в небесах,

Як те світло, що палає
В чарівних її очах.
Ще скажіть їй, що сумливі
Тут без неї плинуть дні,
Що скорботні, що журливі
Мі співаються пісні.
Все скажіть, і в подарунок
Вп од мене їй пошліть
Мій гарячий поцілунок.
Гей, пошліть же го, пошліть!

САДОЧОК І СТЕЖКА

Садочок і стежка, а далі долина,
В долині ся річечка ллє.
Садочок і стежка, а далі — хатина,
В хатині дівчина жие.
Садочок і стежка, хто ж вами там ходить?
Чий голос срібlistий тремтить?
Козак за рученьку там дівчину водить,
Дівоча там пісня дзвенить.
Дзвенить і сміється, до місяця рветься
І світла, і щастя жада,
І з місяця світло злотистеє ллється,
Лисніє у річці вода.
Садочок і стежка, а далі — долина,
В долині ся річечка ллє.
Садочок і стежка, а далі — хатина,
Моя там дівчина жие...

Богдан Лепкий

Народився в 1872 році в селі Крезульці на Бережанщині (Тернопільщина) в родині поета Марка Мураци — священика в Бережанах. Тут учився в початковій та середній школі, потім у Львівському та Віденському університетах, скінчив курс філософії. Учився у Бережанах, потім у гімназії в Кракові, потім у Берліні. Вступив до Краківського університету. Вперше надрукувався 1895 року в «Зорі», друкувався по літературно-науковій періодиці: «Буковина», «Світ», «Зоря», «Літературно-Науковий вісник», «Діло», альманахах «За красою», «Акорди», «Розвага». Налічує до літературного угруповання «Молода Муза», через що залюбки друкувався в «Українській хаті» (1909—1911). Писав романи, повісті, оповідання, наукові розвідки, перекладав польською мовою твори Т. Шевченка, М. Коцюбинського, «Слово о полку Ігоревім». Помер у 1941 році.

З НЕДОСПІВАНОЇ ПІСНІ

В огороді між квітками
Бачу вибілену хату,
Бачу стежку, що від брами
Йде під липу росохату.

А під липою старою
Лава тесана дубова,
З липи мед паде з росою...
Місяць, зорі — ніч чудова.

Скрипи двері у хатині
На порозі (серце мліє)
Білі груди лебедині,
Око хмаркою синіє.

Ясний волос, наче хвилі
На спокійному Дунаю,
Ноги — пташки легкокрилі
Над стежиною буяють.

Бачу ї перед собою
Та даремно дожидаю...
З липи мед паде з росою,
Ніч — неначе сон у раю.

* * *

Чекай, чекай, чекай її,
Вона колись прийде до тебе.
Як не стрінєтесь на землі,
То зустрінітесь на небі.

Як не стрінетесь в живих,
То стріча жде вас за гробами,
Бо знай, обоє ви не з тих,
Що гинуть тут, разом з кістками.

Ви чули вічність у душі,
Зі смутком йшли поміж юрбою...
Чекай, чекай, чекай її,
Ви зустрінетесь з собою.

З СУМНИХ ДУМОК

У сон кріпкий заснули ми.
В сон довгий без пробудін;
І сонно йшли поміж людьми
Під батоном огуди.

Ми сонно йшли сновидами
На сміх і на паруги,
Поміж людьми свободними,
Як паймити, як слуги.

Хоч рідний лан чужий був нам,
Чужих ми багатили —
І нам лахман прилип до ран,
І струпи спину вкрили.

Газді покis, газді і ліс
Шумить і річка плеще,
А наймитам — верба он там
Суха й шувар шелеще...

* * *

Лиш дехто збудиться часом,
Вп'ялить свій зір в темряву
І шепотом почне крізь сон
Казати щось про славу.

Про тую славу, що огнем
Півсвіта запалила,
Про волю ковану мечем,
Про ясні, срібні крила.

Зірветься з бérлогу, біжить,
Вимахує руками...

Він світ підіб'є... І в ту мить
Паде назад без тями.

А другим сняться тихі сні
Про касу, про крамницю,
На душу ж дивляться вони,
Як на якусь марницю.

Душа? — Дитинячий фантом,
Поезія і штука,
Ідейний, духовий підйом —
То все тяжка ошука.

До нас одних належить світ,
Тамтих остала жменя.
У нас все напханий живіт
І не пуста кишеня.

* * *

Душа, душа?! Пусті слова,
Нездійсненні фантоми,
Таж прецінь ми ще не дійшли
До того навіть — хто ми.

Хрестять народ по-двічі в год
Іменнями дивним,
А ми на се — ні те ні се,
Лиш плачемо дрібним.

Коли ж на нас прийде той час,
Що скажем світу: «Годі!
Хоть я Іван, то я свій пан
У пійтомій господі!»

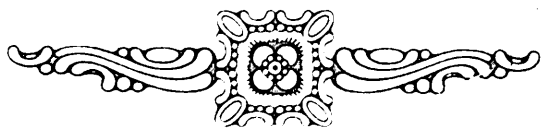
* * *

Ах, де ж той божественний бич,
Щоб крамарів гонити
З святих святинь? Де є той клич,
Щоби вмерлих будити?
Де віснє той великий дзвін,
Що воскресення дзвонить?
І де є віп, де є той «він»;
Що чорта з люду гонить?..

НА ЖИТТЄВОМУ РОЗДОРОЖЖУ

Як рад би я, як рад би дуже
На життєвому роздоріжжю,
Моя ти мила, мій ти друже,
Вергти тобі під ноги рожу,
Нев'ялу, білу, запахучу,
Росою мов слізьми дріжучу
На вічний спомин.
Як рад би я, щоб ти підняла
Ї й до серця притулила,
В кімнаті, при вікні поклала
Й щоби вона зимою цвіла,
І вєспу, веспу, що не верне,
І щастя, щастятко химерне
Нагадувала.
Бо йде зима, години сірі,
Йдуть вечори, немов пустині
Нудні, а довгі... Мов на лірі
Пічне нудьга біля святині
Хатнього щастя псальма грати —
Як рад би я тобі на спомин дати
Не в'ялу, білу рожу...

Ярослав Літинський

Рік народження і смерті невідомі. Західноукраїнський поет, виступав також під псевдонімом Ярослав Гапенко, друкувався в буковинській пресі 1900-х років. В «Українській хаті» виступив принагідно у 1909 році.

* * *

Ой, чого ж ти поспішився,
любий барвіночку,
зеленіти листоньками
в нашому садочку?

Та вже мені не тішитись,
барвінку, тобою,
не плести вінки квітчасті
ранньою добою.

Ой сховайся, барвіночку,
в зелену травоньку,
бо вже любить мій миленький
іншу дівчиноньку...

...Та вже мої барвіночки
з туги посихають,

бо у мого миленького
музиченьки грають.

* * *

Та чого ти, калинонько,
листоньки звисаєш,
чому свої галузеньки
в цвіті не квітчаєш?..

Чом повисле гілля плаче
дрібними сльозами,
чом не співа соловейко
як колись часами?..

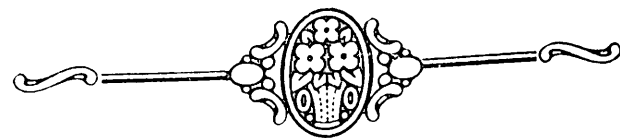
...Та як мені не хилитись,
веселою бути,
коли весни і літонька
годі позабути!..

Та як мені не плакати,
співи голосити,
коли своїх галузочок
нема чим покрити!..

Вітер жовте листя носить
сумними полями,
а я плачу і вмиваюсь
зимними сльозами...

І не прийде дівчинонька
з милим воркувати,
не прилетить соловейко
серце звеселяти...

Всюди тихо, всюди глухо,
тільки серце плаче,
всюди пусто, всюди глухо,
тільки ворон криче...

Павло Мазюкевич

Народився 20 червня 1885 року в Кисві в родині секретаря Київського окружного суду. Скінчив П'яту Київську гімназію та юридичний факультет Київського університету. Першу поезію надрукував у «Рідному краї» в 1908 році. Друкувався в «Літературно-Науковому віснику», «Промені», «Рідному краї», в газеті «Рада». Виступав під псевдонімом Павич. В «Українській хаті» друкувався в 1909—1910 роках. Рік смерті невідомий.

* * *

На верхів'ях ще день не погас,
На верхів'ях ще сонце панує —
О, ідіть на верхів'я до нас,
Ви, хто в темних долинах сумує!
Ви, хто прагне проміннів знаття,
Хто не хоче в туманах розплитись,
Йдіть до нас на верхів'я життя,
Годі вам у долинах нудитись!
Не лякайтесь, що ніч настає —
Ночі тут непомітно минають:
Чуть-бо тут, як зірки розмовляють,

Бо раніше тут сонце встає...
Тут не вкриють нас хмари недолі —
І міцніші, і вищі за них,
На верхів'ях під владою волі,
Будем свідками днів ми ясних...
Гей, хто в темряві кривди сумус,
Не баріться, ще ж має час —
Світич правди у нас ще панує.
Швидше йдіть на верхів'я до нас!..

ЛІЛЕЯ

Я біла лілея, я гордість ночей,
Русалок улюблена квітка,
Складав мені пісню сумну соловей,
Дивилась на мене покритка
Не раз, як у хвилі сріблясті ставка
Своє немовлятко скупати
Носила востаннє... О, доле тяжка!
Я бачила — плакала мати,
Я чула, як бліді благали уста:
«О, квітко, о ніжная квітко! —
У мого Івася не буде хреста,
Не буде й могилоньки видко,
То ти хоч до себе його притули,
Укрий своїм листям гарненько,
Щоб знала я, де він, як прийду коли
До нього... О, квіточко-ненько!
Прости мені гріх мій, бо сили нема
Боротись з недолею далі,
Навколо вороги, навколо пільма!..
Коли б мені серце зі сталі!..
Не можу я знести докорів отих,
Не можу! Я ж... також людина...»
А згодом... пекельний, невимовний сміх,

І падала в воду дитина;
І я пригортала до себе її,
І нестила ніжно, як мати,
Аж поки русалоньки любі мої
Не брали в підводні палати.
Я біла лілея, я чула не раз
Як сумно, над ставом схилившись,
Благав свою милу юнак, хоч на час
До нього з'явитись... «Лишившись
Без тебе, — сказав він, — о, зоре моя,
О, бідна, нездійснена мріє,
Я щастя не маю, і смутком життя
Моє отруїлось — Маріє!
І довго чекав він, та марно, вона
Не чула палкого благання,
І довго тишя панувала сумна,
А потім лунали ридання...
І бачила я — він додому ішов
Знесилений жалем, самотній,
І знала, що завтра повернеться знов
Як вигляне місяць блакитний.
Таке-то доводилось чути мені
І бачити в темряві ночі —
Розкажуть про це вам русалок пісні,
Коли ви послухать охочі.
А я... я замовкну — натовлена я,
І марно у вазу розкішну
Мене ви встромили — погасне життя
Моє незабаром, і пісню
Голівку тоді я зів'ялу, важку
Схилю непомітно над нею,
І ви... ви, лишивши у темнім кутку,
Забудете білу лілею.

СЕРЕНАДА

Вже по небі розсипала ніч чарівна
Зір своїх променисту громаду,
О, прокинься, мій друже, і сядь край вікна,
І послухай мою серенаду.
О, прокинься й поглянь, як усе спочива
У обіймах величних спокою,
І,— чи чуєш,— як нам шепотять дерева
Про кохання і щастя з тобою,
І як нам соловейко співає в кущах
Свої ніжні весняні мрії...
Ні, таких ти ночей не побачиш у снах,
Хоч би сни ці були найясні.
Оджени ж од очей твоїх марні ці сни
І послухай, як я заспіваю,
О, скоріше віконце своє одчини,
Одчини, я ж давно вже чекаю.
Вже по небі розсипала ніч чарівна
Зір своїх променисту громаду,
Але краще од їх сяє тут край вікна
Зоря, котрій я склав серенаду;
Перед дивним, яскравим обличчям її
Небо гасне, неначе злякавшись,
І пісні найясніші, найкращі мої,
З тихим ночі повітрям з'єднавшись,
Не здолають тебе змалювати, і я
Вже б давно всі пісні ці покинув,
Але хочу я захватів, зоре моя,
Хоч одну невеличку хвилину...
О, прилинь же в обійми мої хоч на час,
В їх зазнаєш ти щастя безкрас,
Ніч така в житті нам дається лиш раз —
Гріх тому, хто в цю ніч не кохає...

Яків Мамонтів

Народився 4 листопада 1888 року на хуторі Стрілиця на Сумщині в родині селянина. Закінчив Московський комерційний інститут (1914). З 1920 року на науково-викладацькій роботі у вузах та наукових установах Харкова, був істориком українського театру, драматургом, лібретистом, писав наукові розвідки, поетичні твори. Поезії почав друкувати в 1907 році в журналі «Рідний край», потім друкувався у «Літературно-Науковому віснику», «Шляху», «Шляхах мистецтва», газеті «Рада». Видав поетичну збірку «Вінки за водою» (1924). В «Українській хаті» друкувався від 1911 по 1914 рік, був одним з найактивніших її авторів. Репресований у 30-х роках, загинув 31 січня 1940 року.

З циклу «Узори любові»

I

Я понесу з собою
Красу твоїх дівочих снів,
Твого кохання ніжний спів

Я понесу з собою
До інших берегів.

В таємно-млисті далі
Веде мене яскрава путь...
Там інші чари розцвітуть...
Але і в нових далях
Твій спів я буду чуть.

Прощай же! Я з тобою
Візьму красу минулих днів...
І ти до нових берегів
Візьми, візьми з собою
Мого кохання спів!

II

Шепче ніжно верболіз:
«Заспокойся, заспокойся!
Ти не лий некучих сліз.
Чуєш? Казку шепче ліс...
Заспокойся, заспокойся...»

Тихо шепчуть комиші...
«Не журися, не журися!
В серці горе задуши,
В пісні сум заколиши.
Не журися, не журися...»

Плещуть хвилі у півсні:
«Не тривожся, не тривожся!
І вона там, вдалині,
За тобою лле рясні...
Не тривожся, не тривожся...»

ВИ ЗНОВ ПРИЙШЛИ

Ви знов прийшли, скорботні тіні,
І мов пожовклая трава.
Поникли в тихому тремтіні...
Мої загублені святині!
Мої неказані слова!

Чого ждете ви, смутку повні?
Я вас давно вже поховав.
Давно в печалі молитовній
Вінки із сліз, вінки коштовні
Я на могилу вам поклав.

Заспіть же, блідні силусти!
Не я вас втілю в спів. Не я,
А другі, будучі поети
Покличуть вас натхненню з Лети
І кинуть в дивний вир життя.

В ТОЙ ЧАС

В той час, коли тебе обгорне,
Важким крилом обгорне туга,
І серце стисне смуток чорний,
І ляже на чоло скорботна смуга,
В той час не клич, не згадуй друга.

Бо друг не може розгадати,
Звідкіль на тебе впали тіні,
І ти не зможеш розказати
Про ті загублені святині,
Які згадались в самотині.

В той час безгрішний, молитовний
Згадай того, хто в дні колишні

Навіяв перший сон любовний,
Згадай про мрії ті розкішні
І плач саме в той час безгрішний.

ОТРУТА

Соловейка спів каскадний,
Млосні пахощі акацій —
Вводять душу в світ принадний,
В грішний світ галюцинацій...

Чую сміх чийсь і дихання...
Поцілунків ніжні згуки...
Мов шепоче хтось признання,
Простяга з мольбою руки...

Зорі, зорі! Дайте сили
Хоч на мент один заснути!..
Ні, не треба! Де ти, мила?
Дай любові, дай отрути!

І ТИ...

І ти, і ти поета обдурила:
Всі молитви мої забрала в дар,
Всю молодість, всю святість захопила
І утекла з тим скарбом на базар.

І знов лишивсь я в мрійній самотині.
Мовчу. Застиг од болю і наруги.
В мій кришталевий храм, в мої святині
Нахабно вдерлись п'яні волоцюги.

В тім храмі я вклонявся моїй Мадонні.
Сплітав любові чистої вінки.

І от... тепер... там крики безсоромні,
Глумливий сміх, розпуста і танкі.

Мовчу. Дивлюся мертвими очима.
Куди подітися? Куди втекти?
О, молодість моя!.. О, мрійні храми!..
Любов... І ти обплъована, і ти.

НАЗУСТРІЧ ДНЕВІ

I

М'сячна ніч за вікном розтає.
Обриси міста ясніють з п'тьми.
Знов ми знаходимо «ти» і «твоя»,
Пічню було тільки «наше» і «ми».

Казка розтала, як ніч за вікном.
Ти уже зрадниця, ти не русалка.
День настане і глузує над сном:
— Зрадниця! Боже! Як тяжко, як жалко...

II

Обриси міста ясніють, ясніють.
Чується гуркіт, і лайка, і крик.
Дим підіймається. Стіни сіріють...
Сон... о, мій сон... Він розтав уже, зник...

Мушу, як злодій, тікати додому.
Мусимо хрест наш покійно нести.
Пильно сховавши солодку утому,
Мусимо днів назустріч іти.

ПІЛІГРИМИ

Хмари плинуть надо мною...
Тихо, так тихо пливуть,
Мов пілігристи юрбою
В далеч безмежну ідуть.
Радо ідуть до порога
Вічної Тайни буття...
Прагнуть всесильного Бога.
Прагнуть вершини знаття.
Мрійники смілі, крилаті,
Вам не дійти до вершин!
Згорнуться крила завзяті
В безвісті вічних глибин...
Дарма: ідуть пілігристи.
В безвість проходять, пливуть.
Гинуть одні, і за ними
Другі обрадці встають.

СЕРЕНАДА

М. А. К-й

Зеленим листям винограду
Ти оточила свій балкон.
Я не зруйную ту ограду
І не порушу світлий сон.
О ні, кохана! Будь спокійна:
Не затремтить твій виноград,
Коли полетиться туга мрійна
Моїх розпачливих рулад.
Не бійся, зоре: під балконом
Твій сон я пильно стережу
І тихострунним передзвоном
Тебе до ранку не збуджу.

В морях почей потоне смутно
Моїх пісень злотий каскад...
А другий прийде і бездумно
Обірве нишиний виноград...
О будь щаслива!.. Серенаду
Ти не почувеш і крізь сон:
Чарівним листям винограду
Ти захистила свій балкон.

ВЕСНЯНІ РИТМИ

Я легенька, наче мрія,
Вся в уяві потонула,
Я спохода, я сновія —
Все я знаю... все забула.

Гр. Чупринка

І. Зворот

Я покинув мудре Місто:
Од добра і зла утік.
Тут, де сонячно й барвисто,
Я сплету вінок утіх.

Тут, під синім небосхилом,
В морі кольорів-квіток,
Я зіллюся з світом милим
В світло-радісний потік.

В згуках соняшних симфоній,
В ароматах юних трав,
Я позбудусь всіх законів,
Я забуду все, що знав.

Буду радісно-бездумним,
Доки квітне юний рай,
І лишу людям розумним
Тугу, муки і одчай.

Буду з ранку і до ранку,
В темну ніч і в ясний день
Сновигати без устанку
В морі саява і пісень.

Слава сонцю, слава квітам,
Слава вічному Життю!
Дням, красою перевитим,
Я оддам любов мою.

II. Над законом

Хто не може бути дитям,
Той не буде і поетом:
Не пролине над життям
І над темним небуттям
Вільно-творчим тріолетом.

Хто не вірить в казку, в сон,
Хто жахається оmani,
Той підляже під закон,
Під банальність, під шаблон
І поетом той не стане.

Що за творчість, що за льот
В фотографії, в портреті?
Ні, до сонячних висот
Досягають без турбот
Тільки мрійники-поети!

III. Вальси Весни

В тихому гомоні гаю
Чуються вальси Весни.
В чарах зеленого раю
Спляться чудові півсні.

Давні казки оживають
В шумі цвітучих садів.
Вальси Весни навівають
Мрійно-задумливий спів.

В білому цвіті акацій,
В тінях прозорих ночей
Бачуться постаті грацій,
Чуються поклики фей.

Спіть же, думки мої чорні,
Доки ще вабить Весна:
Вальси Весни — неповторні,
Молодість — тільки одна.

IV. Сні Весни

Сні Весни лелійте,
Як безцінний дар.
Довше, довше мрійте
В саяві ранніх чар.

Вірте в казку ночі,
Вірте в співі фей,
В іскри непорочні
Молодих очей.

Кращий світ — омана.
Ліпше щастя — сон.

Будучність пзнана --
Вища над закон.

Краща мудрість — врода.
Розумніш за всіх —
Весняна природа
І веселий сміх.

Сни Весни лелійте,
Бо Весна — одна.
Пийте, друзі, пийте
Келихи до дна!

V. Творчість

Весна гука: вперед! Вперед!
В тремтінні трав, в розмові вод,
В морях ночей, в потоках днів —
Один неспинний хоровод,
Один веселий заклик-спів:
Вперед! Вперед!

Весна співа: твори! Твори!
Чаруйся грою творчих сил:
Вбирай серпанком мрійних спів
І темно-синій небосхил,
І шум гаїв, і цвіт степів...
Твори! Твори!

Олександр Неприцький-Грановський

(Справжнє прізвище Грановський)

Чародився 4 листопада 1887 року в селі Бережці на
Трем'яниччині. У 1909—1914 роках учився в Київсько-
му комерційному інституті. У 1913 році емігрував, про-
чу довжував навчання в Сорбонні, тоді виїхав до США
і вчився в університеті Вісконсін, вивчав тут енто-
мологію та економічну зоологію, згодом був професо-
ром в університеті Мінеаполісі (з 1920 року), Віскон-
сіні (з 1922 по 1930 роки) і Мінесоті (з 1930 по
1956 рік). Дійсний член Наукового товариства іме-
ні Т. Шевченка, написав ряд наукових праць і був
учнем світового рівня в біології, першим ентомологом
у США, йому належить ряд наукових відкриттів.
Член Української Академії Наук та Мистецтв, автор
політичних книжок і семи збірок поезій. До револю-
ції друкувався по періодичних виданнях, зокрема, а
цієї друкувався по журналі «Рідний край», антології «Акорди», був одним
із найактивніших поетів «Української хати» (проз-
а дожив усього її існування з 1909 по 1914 роки).
В 1910 р. видав збірку «Пелюстки надій», а 1914-му
«Акорди». Помер 4 листопада 1976 року.

* * *

Чудово тут!..
Скрізь яблуні цвітуть, красують —
Рожевим цвітом сад малюють.
Так, так — цвітуть...
Ще день, ще два — і пелюстки спадуть!..

Я край вікна
Дивлюсь на зірку золотую —
Хвилюю думку молодую...
Так, так вона
Погасне вранці з ніччю чарівна!..

Мов та весна,
Цвітеш ти, дівчино хороша,
В коханні, обіймах, розкошах...
Так, так ясна
Погасне вранці з ніччю чарівна!..

Минає все...
Немає вічного нічого
Й щасливих не лишить нікого...
Так, так старе
Мине — й нового сум не принесе!..

* * *

Коли б моє життя було в рожевих квітах
І в променях ясних весняних днів,—
Тебе я б колихав в пахучих росах, вітах
І біля ніг твоїх би завжди млів...

Тоді б моя душа співучою струною
Складала хвальний гімн про цвіт-красу,

Тебе не хвилював би пісню сумною
І не кропив слізьми твою косу...

ДВІ КВІТОЧКИ

Схилилася голівонька сумпа
І коси золоті
Збігають хвилию з плечей... Одна
Лиш квіточка в руці.
Глибокі очі в піжні пелюстки
Проміння ясні лютю...
Не очі, ні — блакитні волошки
Нитки срібляні в'ють!
Думки мережані сплітаються
В намисто чарівне...
Як погляд мій з її стривається —
Огнями спалахне!
Боюся я твоїх палких очей,
Моя коханочка,
Ловлю зірки у місячних ночей
В думках до раночка:
Яке намисточко вони плели
По дивних пелюстках,
Невже в красі навіки одцвіли,
Мов пелюстки в квітках?

* * *

З вами будь і вам сміятись!
Все творить, що зветься жить —
Веселиться, притворюється,
А самотньо слізи лить?!

З вами жить — себе двоїти
Плазуном стрибать, кричать,

Своє серденько гноїти
Й вас з усмішкою стрічать!..

О, нащо ж тоді дивитись
В яснобарвні небеса,
Плакать, вірити, молитись —
Вже ж минулись чудеса!

Піду в гай та привітаюсь
З тихим шелестом беріз,—
Ним без вас я упиваюсь,
Хоч самотньо, та без сліз...

* * *

Не лякайтеся, очі прекрасні,
Мого зору-огню —
Він сумний, запальний, а ви ясні,
З чим же вас [я] зрівню?

Краще зіроньки мрійної світять,
Легше вітру летять —
Чи ж каскади цілуночків стрітять,
Чи замарне згорять?

Повні щастя й отрути ці почі
Вередливо манять —
Упивайтесь ж стрілоньки-очі —
Краще в чарах злинять!..

ДЗВОНЯТЬ ДЗВОНИ

Дзвонять дзвони...
Сумно ллються тихі звуки,

Мов в віпочки в'ються мук —
Звуки-дзвони
Розкотилися в повітрі
Журно-жалібно привітні —
Дзвонять дзвони...

Не прокльони —
Срібний поклик в мідні груди
Серце креше — «Чуйте, люди!»
Й полем гоне
В надвечірньому тумані
В легко-радісній омані
Дзвонять дзвони...

Дзвонять дзвони...
Скільки смутку, щастя, втіхи
Лине здалека під стріхи?!
Ментом тоне
Голос велетнів меж квітів,
І молитвою привітів
Дзвонять дзвони...

До ікони
Нині бабуса нахилилась —
Очі слізоньками вкрились...
В ніжні тони
З сййва лампочки узорі
Розсипаються прозорі —
Дзвонять дзвони...

Передзвони
Пролітають смуги жита...
Чи не тут журба прижита?
Не одзвоне
Дзвін вечірній — сум пекучий —
Переливами плачучі
Дзвонять дзвони...

СЕСТРИ

В ніченьку темну троянда розквітла —
Вперше розкрила листочки свої,
Бризнула запахом дивно-припадним,
Чари розсипала м'яско-дзвінкі...

Злегка хитається ніжне стебельце,
Схиляється пишна корона її —
Капають перлами роси кришталіні...
Роси? А може, це й сльози гіркі...

Пісню про неї зложив соловейко,
Сонце сміялось в її пелюстках,
Рій комарів зазіхав жадобливо,
Медом хтів впитись метелик-юнак.

Квітка невинна ще краще розквітла,
Слухає мову таємну зірок,
Спів соловейка серце стискає
Й сяєвом сонця душа оживає.

Цвіте рожевий, припадно-пахучий!
Далі ще бризнуть осінні дощі.
Гордо всміхайся до самої смерті —
Нагло моттнуть зірвати тебе!

* * *

Широкий світ — німа пустеля,
Хоч завжди чую гомін бороття,
І люд біжить кудись без впину —
Снує тоненьку ниточку життя!

Які смішні притворні ласки
Й чужа краса жінок... Химерний вік!
А вірний друг, товариш щирий —
Чужий, незаний зовсім чоловік...

А щось так хочеться сказати,
Когось обняти і вилити серця біль...
Але кого?.. Кого, скажіть?!
Нащо ж ятрить у грудях рану-сіть!..

Самотносте, в собі закута!
Яку в тобі я пізнаю красу,
Я в ній пізнав себе і силу...
І не здригну... Хаї смерть песе косу!..

З циклу «Осінні узор» (I)

Широка ніч... і ми одні...
Небес святі простори
В глибокім озері на дні
Плетуть чарівний сон мені
І щось співають зорі
В тасмно-барвній вишині.

Горить огонь в моїй душі
І в полум'ї летючій,
Линивши землю, комиші,
Я прагну в безвістя страшні
У вихорі могучім,
Які не бачились і в сні.

Чого душа моя шука
І сіє перли-сльози?!
Нащо в обійми заклика
Тремтюча зіронька її
І життєві погрози
Зміняє в гімни расві?!

Незнапий спів небес летить...
Й не можу розпізнати —
Чи зіронька ген-ген летить,
Чи іскриться душа моя
Пожежу роздувати —
Не знаю я, не знаю я...

Горить душа, летять огні
В святих міпорних звуках —
Скропити нетрі земляні
І світ красою запалить,
Або в страшенних муках
Нікчемне серце спопелить...

* * *

Ой прийди, моя голубко,
Навесні, як все дрімає
Щастям в нестоцях солодких,
В дні веселі — в днях коротких
Квітка квітку обіймає —
Ой приходь же хутко, хутко!

На столі моїм похилі
Никнуть квіти голівками —
Ждуть тебе, моя кохана,
Мов роси святої зрана...
Шепчуть ніжно пелюстками
Ім'я любе... Квіти милі!

Рай утіх — весна! В віконце
Свіжий вітер припадає,
Все красується, сміється,
Пісня полем вдалеч в'ється,
А душа моя ридає...
Ой, приходь, мов ти сонце!

Я одній тобі пробаю
Про безсонні довгі ночі,
Як самотньо я воркую —
П'ю отрутоньку гіркую,
А згадавши карі очі,
Скільки мук солодких маю!..

Хоч прийди, моя коханко,
Як почувш дзвонів мову!..
Поцілуй в закриті вії,
Вже в холодні, неживі
І засмієш очима знову
Над труною дивним ранком...

З циклу «Осінні узори» (II)

I

Чого сумний, похмурий день осінній
Ридає враз зо мною,
Нащо в сльозах малює він узори
Красою неземною?

Куди в блакитнім небі хмар холодних
Снуються довгі гриви,
Й чого цей гай вдягнувся перед смертю
В фарб дивні переливи?

Чого душа моя в отім вмиранні
Свій спокій загубила
І мовчки всю красу тих днів журливих
Так ніжно полюбила?

II

Зривас осінь листя з дуба,
Й в тремтінні падає воно...
Ми поруч йшли з тобою, люба,
І впало листячко одно
Тобі червонес на груди...

Ми довго в лісі походили...
Куди та стежечка вела
Й про що лиш ми не розважали?!
Ти теє листячко взяла
Й промовила: «То символ буде!»

III

Тебе снитав би я,
Голубонько моя.
Чи знаєш ти в цю любу мить
Про віщо гай нам шелестить?

Але промовчав я.
Бо відповідь твоя
Безслідно гасм пролетить,
Де рвійне листячко тремтить.

Голубонько моя.
І відповідь твоя

Ніщо була б в цю дивну мить,
Як все поєму шелестить.

IV

Чую, чую стогін дикий,
Стогін гордий і великий!
Чую, чую ще здалека,
Як шумить, шумить смерека!

Щось нам хоче розказати.
Тайні чари показати —
Простягас довгі руки.
Розсипас м'які звуки...

Коло неї, видно, з горя
Похилилась білокура,
Наче справді нетвереза,
Вже без листячка берега.

Бачу, бачу перли-сльози —
Але згинуть ці морози,
Знову гай зазеленіє
І холодні сні розвіє...

Не журися, не журися,
Сестро люба, звеселися —
Навесні ще як ряшеня
Уберешся чепуренько!

Чую, чую стогін дикий,
Стогін гордий і великий!
Чую, чую ще здалека,
Як шумить, шумить смерека!

Де ви, муки, де взялися?
В'ялить серце жовте листя...
Й тільки блисне блакить неба,
Вітер злоститься: «Не треба!»

В ПОЛІ

I

Поле та поле безкрас!..
Скільки-то верст в ширину,
Скільки-то верст в далину
Вітер по ньому шугас...
Співом своїм голосистим
Котить ланами, гуде,
Бавиться шовком росистим,
Чеше волосся густе...

Поле та поле безкрас...
Ген десь далеко воно
З небом з'єдналось в одно,
З хмарами десь розмовляє...
Скільки простору та волі,
Скільки пісень чарівних
Котиться вітром у полі...
Дивні мелодії в них!

Хочеться крикнути з екстазу:
«Що мені, люди, до вас?!»
Голос розтанув... лиш зразу
Вогником блиснув і... згас...
Вітер вже іншюю грає —
Струни дзвенять Битія...
В полі один тільки я
Й поле та поле безкрас...

II

Медом жовтим і пахучим
Поле дише,
Літнім подихом пекучим
Хліб колише...

Спіле жито захвилює,
Наче море,—
Ніжні контури малює
Й щось говорить...

Подалися легкі хвилі —
Ледве око
Доганяє смуги млілі...
Так широко!

Коли гляну на те море,
Сам втопаю,
Десь зникає люте горе
І не знаю —

Чи я колос в буйнім житті
Золотистий,
Чи пісень, що тут розлітї,
Відгук чистий?!

З ПІСЕНЬ КОХАННЯ

З луку їдуть вівчарі,
Хмара тоне вгорі...
Як ти, сонце, помалу заходиш!

Крізь туман надворі
Вже горять ліхтарі...
Чом же, серце моє, не виходиш?

Наче символ вгорі
Сяє нам дві зорі...
Ой виходь же, виходь — я чекаю!

На мотиви старі
Нам дзвенять кобзарі,
А я долю свою проклинаю!..

* * *

Раз у вечір ясный
Сам сидів я сумний,
В грудях серце прокляттям ридало в огні...

Я чужий на весь світ,
Наче зірваний цвіт,
Наче лист той осінній, пов'ялий в багні!..

І надії нема,
Тільки пічки пітьма
Тихо стелиться смутками в хату мою...
Вмент здригнув. Чи не сон?!
Хтось прийшов до вікон —
Розбудив мою лютую думку-зм'ю.

«Вибачай, не лякайся,
Пригорнись, поласкайся!..»
Дзвоном блиснула срібная мова її.
Я до персів прильнув,
В морі щастя втонув.
Й жаром уст опекла вона очі мої...

* * *

Під срібними перлами маминих сліз
Я виросла квіткою в полі

І чула, як красно шумів верболиз,
А сонце всіхалося доли...

Та в душу заглянув тихесенько май,
А в лісі зозуля кувала...
До милого нинішком я бігала в гай,
Щоб мама не чула, не знала...

Він дивнес слово промовив одно,
Якого ніколи не чула;
Як трукта пекуче, солодке воно —
І в серденьку біль я відчула...

Я бачу — не знала життя перед тим,
І душу пудьга розривала...
Та світ мені здався незнайомим, новим,
Як очі його цілувала...

Федір Новицький

Рік народження і смерті невідомі. Маловідомий український поет початку XX століття. Друкувався у збірнику «Вінок Т. Шевченку» (1912), в «Українській хаті» — в 1913 році.

ЩАСТЯ НОЧІ

То не диво, то не диво,
Що зливалися бурхливо
Наші поцілунки.
Люба, вір мойому слову,—
Вся природа в піч майову
П'с кохання трупки...

Ми шукали вдвох з тобою
Тільки радості палкої
У тумані почі,
Отже, гріх тому і сором,
Хто на вчинок наш докором
Пляму кинуть хоче...

Без жалю я, без вагання
В хвилі буйного кохання
Поринаю сміло.

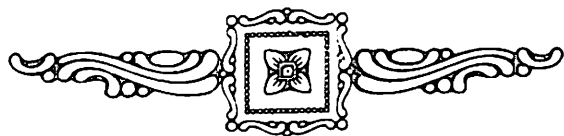
Поки серце не холоне,
Хай не знає заборони
Горде, вільне тіло!

ЕТЮД

В лісі я найшов фіялку,
В блиску сонячним розквітлу...
Я шукав її ізмалку,
Мрію світлу.

Ані слова, безумовно,
Не промовив я дівчині,
Тільки глянув молитовно
В очі сині...

Олександр Олесь

(Справжнє прізвище
Кандиба Олександр Іванович)

Народився 5 грудня 1878 року на хуторі Кандиба біля міста Білопілья на Сумщині. Закінчив сільськогосподарську середню школу і Харківський ветеринарний інститут. До 1911 року жив у Харкові, тоді переїхав до Києва. Перші поезії були надруковані в альманасі «Багаття» в 1905 році. Друкувався у «Літературно-Науковому віснику», якого один час був редактором, «Рідному краї», газеті «Рада», альманахах та антологіях «Розвага», «Досвітні вогні», «З неволі», «Українська муза», «Осінь-зима», «Вінок Т. Шевченку», «Привезено зілля з трьох гір на весілля» тощо. Видав збірки поезій «З журбою радість обнялась» (1907), «Поезії» (1909), «Твори» (1914), «По дорозі в казку» (1914), «Поезії, кн. II—V (1917—1918)», ряд збірок на еміграції: «Перезва», «Чужиною» та інші — емігрував у 1919 році спершу до Будапешта, потім жив у Австрії, а з 1923 року — в Чехословаччині. Писав віршовані казки, переклав «Пісню про Гайявату» Г. Лонгфелло, автор драм і рецензій. Вважався одним з найвидатніших поетів перших двох десятиліть XX ст. В «Українській хаті» активно друкувався в 1909—1910 роках, потім від журналу відійшов. Помер 22 липня 1944 року у Празі.

ДІВЧИНА

Янголятко вона —
Чиста-чиста, як лілеї,
Як вродливиця-весна...
Геть од неї!

Ти торкнувся? — Од страждань
Сльози-перли поплилися...
Одійди-бо! Далі стань!
Не тулися.

Чистота її — свята.
Одкапнися! Бачиш, — плаче...
Опалив ти її уста? —
Гей, козаче!..

* * *

Мусить бути, — скажи, — і стане.
Захотіти — досягти:
Духа в льоті до мети
Не затримають кайдани.

Підеш ти — і ляжуть гори
І розігнуться ярі
І тебе самі вітри
Понесуть в ясні простори.

Ти самотній? Завжди, всюди?
Викинь сміло прапор свій;
У пустелі світовій
Без мети блукають люди.

Вдар не в дзвін, а в серце дуже,
Зважся жити, або не жити, —

І каміння закричить,
І запаляться байдужі.

Встань, піди — і ляжуть гори,
І розігнуться яри,
І тебе самі вітри
Понесуть в ясні простори.

* * *

І де ми сили беремо
Тягти віки своє ярмо,
Ворожі сльози утирати
І усміхатися крізь грати...
Свисять над нами батоги,
Списи залізні навкруги,
А ми в думках вітаєм волю
І тільки кривимось від болю.
Літа пливуть, а ми йдемо
І ярем дерево тремо,
Хоч до кісток ми шиї стерли
І кращі спільники умерли.
Йдемо... Ні стогону, ні слова...
В кривавих ранах вся розмова...
Ховаєм віру у безвір'ї,
Тяжкі образи у примир'ї...
А радість б'ється в наших хорах,
А зорі тонуть у просторах
І ждуть з-за обрію ясного
Якогось чуда пеземного.

В ХВИЛЯХ

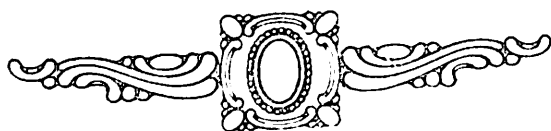
Ми останні вже весла ламали,
І далекі були береги,

А над нами мушкети блищали
І сміялися з нас вороги.

І між ними свої усе люди,
Все знайомі, свати, земляки...
Все Степани, Івани... Іуди,
«Енки», «овські», «уки»... навукі.

Нашу чайку розбили бескетні.
Ми пливли, ми тонули з ваги,
А над нами блищали мушкети,
І зпущалися з нас вороги.

Сергій Павленко

(Справжнє прізвище
Шелухін Сергій Павлович)

Народився 6 жовтня 1864 року в селі Денгах Золотоніського повіту на Полтавщині в родині небагатого офіцера-поміщика. Скінчив народну школу, потім Лубенську гімназію, де директором був М. Номис, і Київський університет. Був журналістом, з 1889 року працював у газеті «Бессарабець», у 1891 році був фактичним редактором «Елисаветградского вестника», потім брав активну участь в газеті «Рада». Довгий час жив в Одесі, був суддею, активним діячем місцевої «Просвіти». Після 1917 року — голова революційного комітету в Одесі, згодом генеральний суддя та міністр судових справ УНР. Після громадянської війни — на еміграції, професор Українського університету в Празі. Друкувався в часописах «Зоря», «Рада», «Світло», «Літературно-Науковий вісник», «Букovina», «Україна» (1907), «Громадська думка», «Рідний край», альманахах та антологіях «Складка», «Розвага», «Народна справа», «Акорди», «Багаття», «Степ», «Українська муза», «Вінок Т. Шевченкові» тощо. Писав наукові статті й розвідки, видав книгу «Літературні героїстрати українства» (1909), «Звідкіля походить Русь» (1929). В «Українській хаті» друкувався в 1909 році. Помер у 1938 році в Празі.

ЧИ ВИННІ МИ З ТОБОЮ...

Чи винеп темний гай, що пісня голосна
В чарівних одгуках пішла по пім луною
І десь стопула там, як сонячна весна
В квітках?

Чи винні пісня й гай в єднанні між собою!

Чи винна тиша вод в прозорії глибині,
Що місяць-серпокрил вечірньою добою
І зоряна блакить брильнятами на дні
Горять?

Чи винеп я у тім, що стрінувся з тобою!

Чи винен промінь той, що в хмарі дощовій
Зломивсь і в небесах веселкою ясною
Зайнявся і горить в своїй красі повій,
Мов чар?

Чи винна ти у тім, що стрілася зо мною!

Чи винні ми у тім, що вся душа твоя
В моїй душі своя і, як любов з весною,
Зустрілася й злилась в акорді спочуття?
Скажи ж:

В єднанні двох сердець чи винні ми з тобою?

Одеса

26. XII. 1908

АРІОЗО ІОЛАНТИ

З ліричної опери П. Чайковського

Через що це раніш я не знала
Ні журби, ані туги, ні сліз,

Повсякчас я весела бувала,
Як од сонця весіннього ліс?
Тільки вчую пташок ідебетання
У гаї, що весною розвивсь,
Я співала своє їм вітання
Й приставала до хору колінь.
Чом тепер, паче щось поробилось,
Мені пісня пташинна сумна,
В самоті колінь серце пудилось,
Зараз легше мені як одна?
Через що це я чую ридання
В солов'їних піснях навесні,
Гірко плачу, і мертво мовчання
Через що це мліше мені?
Через що? Через що? Скажи ж!
Через що? Через що це, Катруся!

ЗАХІД ВЕСНОЮ В ЛУЗИ

Спустилося сонце
За обрії спочить,
Непаче віконце
Край неба горить.
Насунуло хмару
На синю блакить,
Немов од пожару
Дим сивий стоїть.
Над лугом піднявся
Ріденький туман,
Пахощів послався
Густий океан.
Деркач голосніше
В траві закричав,
І крижень частіше
Літати почав.
Співа на калині

Гучніші соловей,
Пастух по долині
Скликає гусей.
Де сонце спочило,
Огонь погаса...
З озер посвіжіло,
Блиснула роса...
І хмара спустилася
Кудись за моря...
Царівна з'явилась —
Вечірна зоря.

РИБАЛКА

Балада

Над берегом крутим дніпровим
У хаті світить каганець —
Рибалка з обручем лозовим
Сидить, лантус ятірець.
Каганчик блимає; хата вбога,
Під стінками лавки стоять.
А на полу... Там жінка хвора
Та двоє діточок лежать
Холодні й голодні... «Тату, папки!»¹ —
Прохали дітки й обляглись,
І в серце змучене рибалки
Слова ті п'явками вп'ялись.
«Води б мені напиться дав!»
І сльози стиснені ковтала,
Збираючись у інший край...
У хаті тихо, всі поспули,
Один рибалка ще не спить,
Бо думи батьківські чулі
Його примушують робити.

Весна... Розлив... Немає тоні².
«Коли б хоч рапком що вловить!..
Продав би все, що мав би в човні,
Щоб хліба діточкам купити».
Отак рибалка міркував
Та ятірець старий латав.
Дніпр розстеляється,
В'ється гадюкою,
Берег вмивається
Хвилею хлюпкою.
Вітер аж свище та дме, напинається,
Хвиля все вище та вище здимається,
Хмари біжать собі густо згромаджені,
Мов до війни вони вітром наладжені.
Сонця не видно, і птиця ховається,
Дерево грізно під вітром ламається...
 Буря, розвіявшись,
 Дужче лютішає,
 Хвиля, розбігавшись,
 Дужче висішас,
Котить горою, бурхас і пиниться,
Берег з лозою не знає де і діпється.
 Он на середині
 Човник гойдається,
 Хвиля, мов тріскою,
 Човником грається...
Де вже змагається з високими хвилями,
Де вже спасатися з захлялими силами?!
 Човничок кинуло
 І... перекинуло!..

ЗИМНЬОЇ НОЧІ

Що за дивная ніч!
Місяць срібний горить
І промінням рясним

Сонну землю сріблить.
Дрібні зорі тремтять
Де-не-де ввишні,
Сяє ніжна блакить
У своїй глибині.
Тиша, лютій мороз.
Запіміло все. Спить.
Тільки сніг на шляху
Під ногами рипить.
 Все скувала зима!
 Побіліли поля,
 Ліс посивів, замовк
 І замерзла земля...
Тільки псеба блакить
Легко дине й живе,
І велично по ній
Срібний місяць пливе.

* * *

Там, де небо голубіє,
Де в степу могила мріє,
Там, де сонечко сія —
 Рідна сторона моя!
Там, де луг лежить безкрайї,
Пшени квітами убраний,
Де сріблиться течія —
 Рідна сторона моя!
Там, де річка під горою
Гай освіжує водою,
Підмива старе дуб'я —
 Рідна сторона моя!
Там, де місячної почі
Хор русалок опівночі
Тягне в танок рибаря —

Рідна сторона моя!
Де вишневенький садочок
Хилить віти у ставочок,
Гне од ягідок гілля —

Рідна сторона моя!
Там, де дівчина Катруся
Так виспівує «Петруся»,
Що чарус її солов'я —

Рідна сторона моя!
Де її у вбогій тебе хаті
Вміють радо привітати,
Її чужа хата, мов своя —
Рідна сторона моя!

Володимир Павлушевич

Народився в 1887 році, тривалий час працював професором гімназії в Галичині (1922—1944), після війни емігрував до Німеччини, де був учителем у таборах емігрантів (1945—1950), згодом виїхав до США, де викладав у школах українознавства. Автор збірки ліричних віршів «З пісень кохання» (1921), п'єс «Американки» (1928), «Добродій людства» (1934), лібретто до опери «Дівча з Маслосоюзу» (1936), «Святавечір» (1958) та інших книжок. В «Українській хаті» спорадично друкувався в 1911 році. Помер у 1958 році.

* * *

Ой нащо було з тобою
Знов стрічатися,
Її невгомною тугою
Упиватися?
Нащо серце знов будити
З спу снокіїного,
І у душу горя лити
Безнадійного.
І нащо було глядіти

Так розміряно,
Коли мої пишні квіти
Вже розвіяно.
Коли мої квіти-мрії
Геть подавлено
І останньої надії
Вже позбавлено?
Лиш одно мені — тугою
Напуватися...
Ой нащо було з тобою
Зустрічатися?!

* * *

Наші душі хилились до себе,
Як два квіти рожеві в городі,
Як ті верби на тихому броді.
Наші душі хилились до себе.

Наші серця до себе спішили,
Як дві хвилі у струмочку бистрім,
Два лебеді на ставі сріблестім.
Наші серця до себе спішили.

Наші думки до себе летіли,
Як пташки ті од гаю до гаю,
Звук трембіти від плаю до плаю.
Так ті думи до себе летіли.

Твої очі дивились на мене,
Як з блакиті опівночі зорі,
Ясний сокіл у темному борі.
Твої очі дивились на мене.

І так ясно було нам у серці,
Ніби горе нас і не торкнуло,
Нам здавалось, що воно заснуло,
Бо так тихо було нам на серці!

Василь Пачовський

Народився 12 січня 1878 року в селі Жуличах Золочівського повіту на Галичині в родині священника. Вчився в школі у Золочеві, потім у гімназії. Вступив до Львівського університету, з якого був виключений за промову на зборах в 1901 році з вимогою завести в університеті українську мову як викладову. Перейшов до університету у Відні, який і закінчив. Перші поезії були надруковані в «Молодій Україні» в 1900 році, друкувався згодом у «Літературно-Науковому віснику», часописах «Діло», «Руська хата», «Буковина», «Світло», альманахах та антологіях «За красою», «Акорди», «Перша ластівка», «Розвага», «Досвітні огні» тощо. Видав книжки «Розсипані перла» (1901), «Празник» (1902), «На стоці гір» (1907), «Таді й марені терновий вінок мій», драматичні віршовані п'єси «Сон української ночі», «Сонце рутини», «Сфінкс Європи», «Роман Великий», «Золота зіздка» та ін. В «Українській хаті» друкувався в 1910—1911 роках. Помер 5 квітня 1942 року.

З ЛЮБОВНИХ ПІСЕНЬ

I

Ось вечір криє сонні гори,
Вже пічка йде.
На небо вийшли ясні зорі.

А дим з хатів снується д'горі,
Роса надé.

Я йду, а серце щось толочить,
Давить немов,
А я лечу, щоб в синні очі
Поглянуть ще раз її сміх дівочий
Почути знов.

І знаю я, те личко красне —
То смерть мені!
Так що ж? От петля мусить, власне,
Летіти там, де світло ясне,
Й згоріть в огні...

II

Ой гарні горді рожі,
Та крапцу знаю я:
У неї пічки горжі,
На личку полум'я.

А губи у дівчати,
Мов квітки медяні:
Та пчілкою літати
Не довелось мені.

III

Ой дівчино ти моя,
Заручена,
Ой-бо рученька твоя
Та студена.

Ой якась на личку біль
Блідо-ясная,

А на серце впала цвіль
Передчасная.

Кинь-бо перстень лиш сей час!
Він причиною,
Що рука зробилась враз,
Мов крижиною;

Що так скоро впала цвіль,
В серце впилася,
Йї на рум'янім личку біль
Забілилася.

Ручку дай, вона ще знов
Розігріється
І у серденьку любов
Розкиєвріється.

З личка геть пропаде блідь,
Я, цілуючи,
Вип'ю з нього тую їдь,
Не жалуючи.

IV

Ясне світло у віконце
Мигоче, мигоче,
Ой там любка, моє сонце,
Лист писати хоче.

Ой то листя пишне, пишне,
Мов чічками ткає,
Ой комусь буде утішне,
Хто його дістане.

Ой комусь утішне буде,
Мов медом мащене,
Мені ж серце мліє в груді —
Листя не для мене...

V

Ось і образ мої любки,
Фотографія марна:
Тії очі, тії губки,
Та ж головка чарівна.

Задивилась в даль далеку,
Легкий смуток на чолі;
Ех, я смутку не зцілую,
Не розкиєну по землі.

Ех, я туги не розвію,
Ні, не виясню чола,
Лиш заплачу на ту мрію,
Що все мрією була.

VI

Моя любка, гей, далека,
Треба йти сім гір,
А на осьмій там смерека
Дивиться в простір.
А на осьмій там тройзілля,
Барвінок дрібний,
Ой то любці на весілля
Віночок шлюбний.
Та на осьмій й трутка пнеться,
Ягідки мов сталь;

Се для мене, як урветься
Стримуваний жаль.

VII

Ой не моя ти, голубко,
Не моя.
Бо між нами річка, любко,
Бистрая.

Бо між нами бистра річка
Та й злісна,
Ще й надходить темна нічка
Навісна.

Темна нічка, бистрі води
Валом пруть,
Не пройти сі перешкоди
Пам, мабуть.

VIII

Гей як піду я працювати
Любку знову,
То в листок му завивати
Срібну мову.

Кожне словечко сховаю,
Кожну смішку
І в віночок посплітаю
На утішку.

А як піду я між люде
Та як впаду,

То те листя мені буде
За розраду.

Я му листя розвивати
Ізлегенька,
І слова все прикладати
До серденька.

Кожне слово ліком буде.
Медом стане,
Та й гоїтиме у груди
Мої рани.

IX

Чого ти знов прийшла і давню рану м'ю
Ятриш знова тим поглядом, мов грань,
І кличеш душу знов з блаженного спокою
У вир повних страждань.

Моя душа була вже втихла з тої мук
І з тих терпінь, що серце в груди рвуть,
І тихо йшла, зложивши білі руки,
В свою самотню путь.

А ти прийшла знов і визвала з могили
Нових бажань лежучих цілий рій
Тоді, як вже душа, зпевірівшись у сплі,
Йшла тихо на спокій.

* * *

Чому то, як море хвилює,
Не вибуртить з себе коралів?
Чому то, як серце горює,
Не може повісти всіх жалів?

Як море шумне бовваніс,
 На берег викочую перли;
 Як серце з рознуки шаліс,
 Слова на устах ті завмерли...
 Гапнусю, рожевий коралю,
 Гапнусю, лозиню без сили!
 Німію з великого жалю:
 Нащо тебе з ним заручили?

Федір Петруненко

Народився 1880 року в місті Шостці Глухівського повіту в родині робітника. Вчився в народній, потім сільськогосподарській школі, по тому працював писарем. Уперше надрукував поезії в «Українській музі» (1909), його ім'я з'являється в альманахах «Арго», «Досвітні вогні». В «Українській хаті» друкувався в 1909-му і 1913 роках. Рік смерті невідомий.

ВЕСНОЮ

В погожий вечір по весні,
 Коли так ніжно небо сяло,
 Вона біля струмка стояла...
 Снувались в серденьку пісні,
 Бо вже того весна бажала.

Зірки світились тут і там,
 Вітрець із листям тихо грався,
 Блакитний купол розгортався
 Велично, широко... мов храм
 Буденний світ тої красувався.

Богослуження йшло: квітки,
 Мов ті кадильниці, куріли

Свій ладан... гімн величній хвилі
Співали; сосни, мов свічки,
Червоним полум'ям світили...

Вона стояла... нині їй
Шістнадцять років існувалось...
Інакше якось серце билось
У неї... Боже, Боже мій!
Чого, чого вона молилась?

Того молилася вона,
Що все в ланах, в воді і в гаї —
Молитва вічна, святая,
Офіра світу! І весна
Уже давно того бажає?

СМЕРТЬ

В тихій затоці, де лебідь твій спить,
Голову горду сховавши під крила,
В тихій зеленій затоці стоїть
Твій корабель, опустивши вітрила.

Твій корабель, почорнілий давно,
В тихій затоці забувся про бурі
І в баговиння, на чорнеє дно
Тихо спускається — з неба, з лазурі!

Тихо спускається твій корабель;
Білі вітрила кладуть чорні тіні
На супокійну зелену купель;
Щогла ще в небі, а дно — в баговинні...

Твій корабель всі моря перебіг,
Твій корабель не розбився об скелі,
Чистими горді вітрила зберіг
І умира — в лебединій купелі...

Твій корабель опустився на дно,
Білі вітрила в зеленім купас...
Лебідь твій білий проспався давно,
Лебідь твій пісню останню співає.

Марія Петрушевич

Про поетесу даних не маємо. Друкувалася в «Українській хаті» в 1911 році.

* * *

А хвилини так линули скоро,
Як би буйні вітри здоганяли,
Як би в думки крилець позичали,
Ті хвилини так линули скоро.

Та неждано надійшла розлука
І навіки поміж нами стала;
Як два квіти, два серця зламала
Ся розлука, ся вічна розлука.

* * *

Своє серце я втопила
Опівпочі
В синім морю, а те море —
Твої очі.

Море взяло скарб любові,
Спить море,
Мені ж свого дати не хоче.
Горе, горе!

Ти безжурний і веселий.
Як та річка,
Мені в тузі день минає
І темна пічка.

Ой втопила я навіки
Свою душу;
Хоч як серце рвець від болю —
Любить мушу!

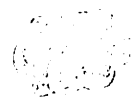
* * *

Тамну думку ліс співає,
Вечірній легіт ген тремтить;
Туга нам мрії закликає —
У темний яр вода біжить...

А ми йдем лісом тихо, тихо,
Золоту нитку мрії снуєм;
В серці заснуло горе й лихо —
Із чарки хвилі щастя п'єм.

Сонні смереки чола клонять
Під поцілунок мрак вогких;
А душі тихо слова ропають
Новий жалю й задум ніжних.

Все більше й більше ліс чорніє,
В обіймах сну солодко снить;
В душі далека радість мріє —
Про щастя серце тихо снить.

Марія Підгірянкa

(Справжнє прізвище
Домбровська-Ленерт Марія Омелянівна)

Народилася 29 березня 1881 року в селі Білі Ослави на Богородчанщині в родині лісничого. Закінчила вчительську семінарію (1900) і вчителювала до 1941 року. Жила в селі Рудному Пустомитівського району на Львівщині. Друкувалася в «Літературно-Науковому віснику», «Дзвоні», «Неділі», «Шляху», антології «Українська муза» тощо. Видала збірки «Відгуки душі» (1908), «Малий Василько» (1916), поему «Мати-страдниця» (1919), «Збірничок віршів для дітей» (1920, 1925), п'єси, оповідання. В «Українській хаті» друкувалася в 1909 році. Померла 18 травня 1963 року.

* * *

Що роблю я, що я дію?
Письмом дрібним листки сію
І сльозами поливаю
І з вітрами посилаю.

Посилаю в гори сніг,
Та й складаю в полонині

Вівчарикам у сопілці,
Що згаяють білі вівиці.

Вівчарики в дудки грають,
Мої смутки вигравають,
Виливають сльози дрібні
З сопілочок своїх срібних.

А вітронько повіває,
Дрібні сльози розвіває
Та крутими стежечками
За білими овечками.

СПІВАНКИ

I

Понід гору стежечка,
Понід ліс,
Туди мої співанки
Вітер піс.

Геї, веселі співанки,
Пишний май,
Вилилися радощі
Через край.

А вже тую стежечку
Сніг припав,
А вже мої жалощі
Жаль приспав.

Де ж ви, мої співанки?
Де ж мій рай?
Вилилися жалощі
Через край.

II

Спокійна ясна ніч
Іде з-за гір,

Сіяс вже безліч
Золотих зір.
Моргають зірки ті
Мені раз в раз:
Покинь шляхи земські,
Ходи до нас!
Світити з нами меш
На весь обрій,
Тут вічний рай знайдеш,
Вічний спокій...
Пішла би, зорі, я
До вас, до вас...
Тужить душа моя
До неба крас.
Тонула б в срібній млі,
Св'ятячи вдаль,
Та щось мені землі
Так дуже жаль...

Антін Постоловський

Народився в 1889 році на Поділлі. За фахом інженер. Друкувався в «Літературно-Науковому віснику», «Промені». Під час революції був членом Української Центральної ради. В «Українській хаті» друкувався в 1909—1910 роках. Емігрував. З 1949 року жив в Аргентині. Рік смерті невідомий.

* * *

Вже сонця згас усміх на нивах золотих;
На землю сходить ніч... туман вкриває луки...
Затихло все кругом, у грудях лиш моїх
Не спить некучий жаль недавньої розлуки...

І я пригадую знов кожний свій докір,
Твої палкі слова, дівочу ніжну ласку,
Співочу річ твою, що, мов струмок між гір,—
Шентала лагідно мені любові казку.

І бачу я крізь сон ту сонну вербу,
Що нас як матінка від ворога ховала,
Що берегла щасливую добу,
В которі злоті сні нам доля навівала!

СТАНСИ

Покинули душу непáситні болі,
Веселість засяла, мов сонце з-за хмар;
І серце заграло, як пташка на волі,
Як тіні прозорі крилатих примар.

Знов думка по світі ширяє стрілою,
В просторі блакитних небес порина,
І неньці-природі живою хвалою
Із серденька пісня бринить чарівна.

ОСІННЯ НІЧ

(А. Н. Б-му)

Сонце давно вже за гай закотилося,
Дим вгору стьоюжкою в'ється блакитною,
Чорне ткання на весь світ опустилося,
Дерево тінню стоїть чуть помітною.

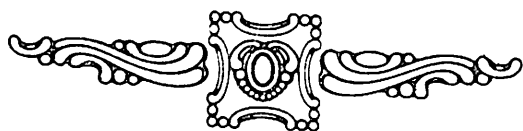
Гульк!.. Щось на сході зажеврило стрічкою...
Дальше — все більше, кругом розростається:
То зійшов місяць... Стою я над річкою...
Чарами ніченьки серце впивається!

Дивляться зіроньки, сяють моргаючи,
Місяць у річці сріблом відбивається;
Пісні дівочі бринять не вгаваючи,
Аж поза гаєм луна озивається.

Любо на дворі! Он гай зачарований
Слуха, що осінь холодна вертається;
Лист від морозу пожовк і — схорований
Тихо на землю з дерев осипається.

Тихо в задумі стою я над річкою,
Сон тут... І рибка піде не плескочеться.
Боже, як йти мені звідсіль не хочеться!
Вік не розстався б з чудовою нічкою!

Максим Рильський

Народився 19 березня 1895 року в Кисві в родині українського громадського діяча, економіста й етнографа Тадея Рильського. Закінчив Київську гімназію В. Науменка, вчився на історико-філологічному факультеті Київського університету. З 1917 по 1929 рік учительовав. В 1931 році був заарештований, але випущений на волю. З 1943 по 1946 роки — голова правління Спілки письменників України. З 1944 року — директор Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР. Перший вірш надрукував у 1907 році в газеті «Рада». У 1910 році випустив збірку «На білих островах», потім «Під осінніми зорями», кн. I, II (1918), «На узліссі» (1918). Автор великої кількості поетичних збірок. Юнаком друкувався в «Літературно-Науковому віснику», «Засіві», «Шляху». В 20-х роках належав до неформальної групи неокласиків. Майстер художнього перекладу, писав оповідання, наукові розвідки, публіцистичні статті, академік АН УРСР. В «Українській хаті» був одним з найактивніших авторів, друкувався тут з 1910 по 1914 роки. Помер 24 липня 1964 року.

I

За гори вже сонце ховалося,
Легенькі хмари плівли,
І в нишні кольбори вбиралось,
І з сонцем блискучим прощались,
І тіні на землю несли.

«Поглянь, які грають кольбори», —
Ти, тихо всміхнувшись, сказала мені...
Та що мені сонце і зорі,
Що небо блакитно-прозоре,
Як бачу я очі ясні.

II

Невже лишень для сліз побачив
Красуню я,
Невже згорить в тяжкій розначу
Душа моя...
Невже... нащо ж дарма співати,
По серцю бити?
Ні, краще струни всі обтяти
І... заніміть.

ВЕЧІРНЯ ФЛЕЙТА

(З циклу «Лірика одблисків»)

Я згадую тебе: в смерканні лісовому
Мовчали чорнії гіллястії граби,
Ти в білому була, і в світі голубому
Усе молилося, радіючи, тобі.

Ні слова не сказав тобі я про кохання.
І навіть сам собі ні слова не сказав.
І ще й тепер в грудях дзвенить питання:
Чи я тебе кохав, чи не кохав?

Лиш знаю я: ти символ літ щасливих.
Таких солодких пролісків краси,
Що сяли і цвіли в певних переливах
Невпинної роси.

Одарка Романова

Рік народження та смерті невідомі. Жила в Києві, була близька до родини Косачів, Старицьких та Лисенків. Почала писати в 1887 році. В 1896 році вийшла її збірка «Пісні, думки, легенди». Друкувалась у «Зорі», «Літературно-Науковому віснику», «Дзвінку», альманахах та антологіях «Акорди», «Розваги», «Досвітні вогні», «Українській музи», «Новій раді», «З неволі», «З-над хмар і долин», «Багаття». Писала для дітей, автор оповідань. В «Українській хаті» друкувалась у 1909 і 1912 роках.

ЛЕГЕНДА

У пустельника питає хлопець: «Що мені робить, Щоб у світі без печалі мені можна було жити?» — «Бачиш, сину, там могили, гробовище все в хрестах, — Ось іди та лай цих мертвих, оджени од себе страх!» Лаяв хлопець, лаяв добре, аж язик вже заболів, До ченця тоді вернувся: «Я зробив, як ти велів!» — «Що ж мерці тобі сказали?» — той у хлопця поспитав. «Як один, усі мовчали», — старцю хлопець одказав. «Ну, іди тепер, мій сину, та почни їх вихвалити!» Хлопець ходить та все хвалить: мертв'яки усе мовчать. «Що, хвалив?» — чернець питає.

«Вже й не знаю, як хвалить...» —
«Що ж мерці тобі казали?» —

«Тихо скрізь, усе мовчить».
«Як почнуть тебе хвалити люди або дорікати,
Треба, сину, тобі мертвих цих скоріше споминати!»

У СПОВІДАЛЬНІ

Гук веселій карнавалу,
Регіт, співи серед ночі,
Все умовкло, все затихло,
Рим закрив веселі очі.
Він прокинувся уранці
Під сумні поважні дзвони:
То побожнії сеньйори
Поспішались до Мадонни.
От чернець сидить і тихо
«Pater noster»¹ він читає,
І понуро на прочанок
Із віконця поглядає.
Підійшла до сповідальні
І упала на коліна
Бліда, глущка, мов лілея,
Чорноока сеньйорина.
— О рятуй мене, мій падре!
На тебе моя надія...
Mea culpa, mea culpa!...²
Чи простить свята Марія?..
І вона йому на ухо
Щось тихесенько сказала,
І слюза з очей гарячих
На холодний мармур впала.
— То була одна хвилина...
О мій падре! Як згадаю —

Плачу, плачу!.. І сумую
І вернуть її бажаю...
— Затремти ж, геспо, пекло!..
Ти річей моїх жахайся,
Сатано, що гріх посіяв!..
Зараз, грішнице, покайся! —
Так хотів чернець сказати.
Та згадав — неначе вчора
На його дивилась нілльно
Теж кохана сеньйора.
І світив чудово місяць,
І чудово сяли зорі...
— О щасливая година! —
Він сказав тоді сеньйорі.
В молодих очах надія
І кохання розцвітало...
То була одна хвилина...
Далі... далі все пропало!
Він забув давно сеньйору,
І вона його забула,
І щасливая година,
Мов чудовий сон, минула.
А тепер в старечім серці
Знов воскресла та хвилина...
Він мовчить, забув всі речі...
І замовкла сеньйорина.
Гріх, гесна, пекло, кара —
Він усе перебирає,
А уста його німіють,
Що сказати, сам не знає.
Хто щасливий був хвилину,
Той ніколи не забуде...
— Хай простить тебе Мадонна
І Господь за гріх не суде!...

ЛІТНЯ НІЧ

Нічко лукавая,
Нічко цікавая,
Нащо людей чарувать?
Квітами віяла,
Зорями сіяла...
Як тії зорі дістать?
Їх не спіїмасмо,
Нічку спитаємо:
Що вона людям дала?
Мрією новою
Пісню чудовую,
Наче отруту, влила.
Ні, не отрутою,
М'ятою, рутою
Віяла пічка в вікно...
Спать не хотілося,
Серцю приснилося
Все, що минуло давно.

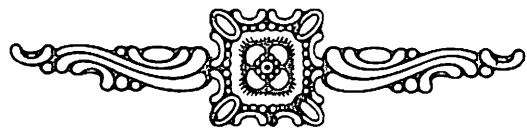
СЛЪОЗИ

Ой, де ж те горе, де воно, і слъози, що липлися?
Дивлюсь округ і плачу я: «Вернися, знов вернися,
Те горе, горе молоде!» Коли б тоді я знала,
Що прийде лихо й не таке, то слъозьки б збирала,
Я берегла б їх, мов скупий, що в скриню все ховає.
Тепер у серці мов в тюрмі, а давніх слъіз немає.
Чи буйний вітер вас вхопив? Чи, може, в річку впали,
Чи добрі люди, сміючись, із серця вас украли?
Стою, дивлюсь, як вітер гне високії тополі —
Так часом доля гне мене... Бажає слъіз і волі.

ЗІВ'ЯЛЕ ЛИСТЯ

Зів'яле листя, пеначе бажання,
Що в душах умерлих на мить ожили,
Де слъози, і горе, і щастя, й кохання
Під співом осінній гніздечко звили.
Червоні, як щастя, і чорні, як горе,
І жовтогарячі, мов сніг золоті,
Летіли в повітря, як чайки на море,
Як думки поета — і грішні, й святі.
Засніть, мої думи! Нащо вас збудили?
То вітер глумливий вас хоче дурить:
І листя в повітря пташками летіло,
А бачте, мов мертво, укупі лежить.

Трохим Романченко

Народився 4 серпня 1880 року у Полтаві в родині гравера друкарні. Освіту здобув самотужки. З 1893 по 1910 роки був робітником друкарні. Після 1910 року працював хранителем Катеринославського музею, завідував книгарнею, був бібліотекарем. З 1926 року — персональний пенсіонер. Почав писати з 1896 року, друкуватися — з 1905 року (альманах «Перша ластівка»). Його ім'я з'являлося в журналах і альманахах «Зоря», «Дніпрові хвилі», «Шляхи мистецтва», «Рідний край», «Народная жизнь», «Розвага», «Час», «Досвітні вогні», «Українська муза», «Споживач», газеті «Рада», друкувався у збірнику «Жарина». Збирав народні обряди, пісні, казки, народні оповідання, повір'я. В 1916 р. видав книжку «Поезії». Писав поеми, оповідання, п'єси, монографії, літературно-критичні та публіцистичні статті. Помер 11 червня 1930 року в Дніпропетровську.

СОЛОВЕЙКОВІ

Не співай ти мені
На чужій чужині —
Де нема ні криниці, ні гаю.
А співай ти мені

На рідній стороні —
Де гарненько, немовби у раю.
Де ще змалку ріс я,
Куди думка моя
Тільки й лине щодень і щоночі,
Де все рідне своє,
Де серденько моє —
Покохало серденько дівоче.
Де ті зірки ясні,
Не забудь їх мені,
Вночі з неба високого сяють,
Де дівчата в гаю.
Вчувши пісню твою,
І собі під твоїй спів заспівають.

Павло Савченко

Народився 1887 року на Полтавщині в родині селянина. Автор збірок поезій «Мій сміх, моя задумка» (1913), «Епілоги» (1913), був співпрацівником «Літературно-критичного альманаху» (1918). В «Українській хаті» виступив з одним віршем у 1914 році. Помер 1920 року.

З ВЕСНЯНИХ ЛЕГЕНД

І. Золоті батог

Золоті батог над землею свистять,
Золоті батог Огнедара.
По шляху, по дорозі потоки біжать —
Баранів злоторунних отара.

По шляху, по дорозі, по чорних полях
Барани злоторунні стрибають.
Золоті батог, подарунок для прях,
Од їх рун по слідах їх лягають.

Завтра вийду і я на розлогі лани
Батог Огнедара збирати.
Ви побачите їх, тільки будуть вони
Вже словами моєї сонати.

II. Жар-птиця

Летіла жар-птиця небесним шатром,
Губила жар-птиця перо за пером,
І падали пера жар-птиці згорі
На ріллі, на луки, на чорні бори.

І падали пера жар-птиці наших
Блискучими полами ангельських риз,
А ми дивувались, і кожному з нас
Хотілося ще їх побачити хоч раз.

Подарувала їм життя,
В твоїй далекій далині
Була їм сонцем, як мені...
І я, сумуючи, не раз
На самоті в вечірній час,
Як образ твоїй мені сіяв,
Про тебе їм оповідав.

Володимир Свідзинський

Народився 9 жовтня 1885 року в селі Малинів на Вінниччині в родині священика. Дитинство минуло в с. Мармолинцях на Летичівщині. Закінчив духовну школу, Подільську духовну семінарію («Кам'янець-Подільський») та Київський комерційний інститут. Служив у земстві, працював у Житомирі, у видавничому відділі Подільської народної управи. З 1925 року — у Харкові. Видав збірки «Ліричні поезії» (1922), «Вересень» (1927), «Поезії» (1940). Друкувався в «Новій громаді», «Червоному шляху», «Новій думці». В «Українській хаті» дебютував у 1912 році. В 1941 році був репресований і загинув.

* * *

Давно, давно тебе я жду...
Коли б побачить ти могла.
Як хороше тепер в саду,
Як гарно мальва зацвіла.
І квіти ждуть тебе, як я...
Се ж я для тебе їх садив,
Для тебе нестиг і ростив;
Се ж ти, улюблена моя,

Михайло Семенко

Народився 31 грудня 1892 року в селі Кибинцях Миргородського повіту в родині письменниці Марії Проскурівни. Вчився у реальній школі, потім три роки в Петербурзькому психоневрологічному інституті. Від 1914 року три роки жив на Далекому Сході у Владивостоці. Вважається засновником українського футуризму, фундатор літературних угруповань «Аспанфурт», «Комунікульт», «Нова генерація». Редагував журнал «Нова генерація». Видав збірки поезій «Прелюди» (1913), «Кверофутуризм» (1914), «Дев'ять поем» (1918), «П'єро задасться» (1918), «П'єро кохас» (1918), «П'єро мертвопетлює» (1919), «Тов. Сонце» (1919), «Проміння погроз» (1921), «Кобзар» (1924) та інші. Був репресований. Розстріляний 24 жовтня 1937 року. В «Українській хаті» друкувався в 1913—1914 роках.

ДАРУНОК

Я не вдержу в юних грудях
Мрії святих моїх,—
Все кладу, що в серці маю,
Я до ніг твоїх.
Я тобі дарунок смілий:

Землю й небо дам,
У просторах піднебесних
Буде любо нам.
Всі зірки, що в небі мають,
Всі пташки в кущах,
Хмари всі, що в небі таять,
Співи в коминах...
Все тобі кладу, що маю,
Я до ніг твоїх,
Бо не вдержу в своїх грудях
Мрії святих моїх!

ГРІХ

Цього гріха не спокутую,
Бо все життя, я вірю,— гріх.
Всі голоси, які я чую,
І сльози, й сміх.

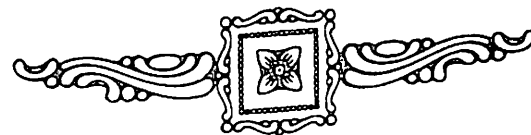
Цьому гріху мої всі думи
Й усі чуття я віддаю,
І в ланцюгах міцних задуми
Я мов в раю.

Життя кохайте, очі сині,
Усі гріховні голоси —
Гріх не позбавлений і нині
Тамної краси.

Кохайте гріх! Всі почуття
І думи всі йому віддайте.
Бездонні хвилі забуття
В його вкладайте.

МОВ КВІТКА...

У мене в серці ти живеш,
Сіяєш, пахнеш і цвітеш,
Уся в теплі, так вабиш ти...
Кохана, ближче підійди!
Для тебе квітку бережу,
Її плекаю, стережу.
Я весь томлюся у журбі,
Я так стомився по тобі.
Я так давно тебе чекав,
Твій погляд в серденьку плекав.
Троянду білую оту
У косу русую вплету.
Кохана, ближче підійди!
Своїм теплом так вабиш ти,
Мов квітка білая цвітеш,
Мов мрія, в серденьку живеш...

Валеріан Тарноградський

Народився 1880 року в селі Уланові Літинського повіту на Поділлі в родині акцизного чиновника. Рано осиротів. Вчився вдома, потім витримав іспити на народного вчителя і вчителював з 1898 по 1901 рік, потім без посади тяжко біднував. Першу поезію надрукував у 1907 році в газеті «Подолія», його ім'я з'являється в альманахах та антологіях «Розвага», «Терновий вінок», «Українська муза»; в час революції надрукувався в журналах «Шлях» та «Мистецтво». Писав і російською мовою (зб. «Одинокие думы» — 1908), видав поетичні книжки «Боянові струни» (1919) і «Барвінковий цвіт». Рік смерті невідомий.

* * *

Сумуючи, схилилася
Край берега лоза:
Вода під нею бистрая
Ясна, як та сльоза.

Щебечуть срібні хвиленьки,
Біжать і в беріг б'ють
І перлами вогнистими
На сонці виграють.

І ваблять думи тихії
Кудись — в чудовий край,
Де віють сині блакитнії,
Де сяє вічний май.

* * *

Ридай, ридай, безкрас море —
І берег піною вкривай,
І хвилі темнії як гори
Об чорні скелі розбивай.

Ридай... Нехай твоє ридання
Розбудить давнішній привіт —
Далеких днів оповідання,
Забутий сон забутих літ...

Нехай розбудить давнє горе,
Печаль, котрій земля тісна...
Печаль незміряну як море,
Як ти — холодна глибина...

* * *

В сумнім степу твоя могила,
Твоя забута трупа...
Верба на ній росте безсила —
І з вітром хилиться вона.

Колишні літа молодії,
Усе, що щастям називав:
Пісні і мрії, і надії —
Я в тій могилі поховав.

І я один... Один з журбою.
Душа співцева — там вона,
Де плаче вітер над тобою
І тирса хилиться сумна...

КВІТИ ВЕСНЯНІ...

Квіти весняні, квіти срібляні,
Квіти рожевими мріями п'яні,
Де узявся ви, ким ви посіяні,
Нащо рум'яними снами обвіяні?

Де ви родились, кому розцвітаєте,
Що ви у ясного неба питаєте?..
Квіти срібляні, квіти весняні,
Літа блакитного діти коханії...

* * *

Ой піду я в північ,
В північ на могилу,
Буду там до ранку
Виглядати милу...
— Вийди, вийди, мила,
Вийди, не барися:
Сядь зі мною разом,
Разом пожурися,
Як літа я трачу,
Молодість і силу...
Тільки в світі й маю,
Що твоєю могилу!..

* * *

Осіпний день журбою віяв,
Вечірній сум в долинах мріяв,
Пітьма лягала між руїн;
В степу холодний шил курився
І цвіт похилений журився
За небом соняшних країн...
Стогнав десь пугач на могилі,
І тіні темряві похили
В повітрі мертвому пливли,
І згуки ночі, як зітхання
Про давнє щастя і кохання,
Лунали смутно серед мли...
В самотній берег билась хвиля,
І вітер соннес ковилля
Гнув долу — і така сумна
Була ця ніч, вповита тьмою,
Та повна мукою німою
Осіпня тиша тасмнн...

ПІСНЯ МОРЕХОДЦІВ

Зросли ми на волі між рифів і скель,
Ми діти безмежності, синіх пустель,
Нам хвилі — родина, безодня сумна,
Нам море — як рідна батьків сторона.
Відважні, ми серцем не знаєм тугі,
Гойдають нас моря веселі боги...
Смерть прийде в сумливій і гордій красі —
На смерть, як на свято, готові ми всі.
З стихіями дух наш окріп в боротьбі;
Як сумно, нас хвилі розважуть в журбі,
А буря співає балади між скель,
Яких не співає юрбі менестрель...

Розгніване море ти бачив коли
(Титана¹, сповитого ризою мли),
Що сині буруни сердито жене,
Жахливо-прекрасне і гнівнo-сумне?..
Чи бачив ти сині безодні морів
У срібнім промінню блідих вечорів,
Як зорі в блакиті горять золоті
В безсмертній і вічній своїй красоті.
Не бачив? Побачиш! Приходь-но до нас,
Де гордої волі ще дух не загас...
Ми лицарі моря безмежних пустель,
Плинемо ми сміло між рифів і скель,
Відважні, як хвилі, прудкі, як вони...
Ми діти свободи, ми бурі сини!

* * *

Краса є в вечорах осінніх ясензорих,
В блідому золоті, що ронять з чол ліса —
І в зимніх небесах, байдужих і прозорих,
Для серця мовчазна і ніжна є краса.

Усюди красота: в зітханні хвиль і трав,
У срібнопозвонних снах сонетів і октав,
Усюди, де живуть од віку тихомрійні
Мелодії струнки і співи гармонійні.

* * *

У місячній блакиті зорями хтось пише,
Хтось в ефірі будить струни неземні,
І в ліще поблідле тасмничо дише,
Крилами колише явори сумні.

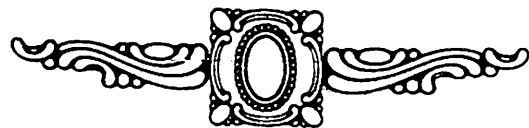
В зоряній блакиті хтось неначе кличе,
Хтось крилом колише тихо ніч бліду...
Вічності святої сонце тасмніче,
Я до тебе скоро, скоро вже прийду!

ФАТЬМА

Колись, в давноминулі дні,
У давні ті роки,
Жили десь в лузі, в курені
Брати, два козаки.
Їм смерть-труна була за сміх,
Їх знав і сам гетьман,
В степу боявся тіні їх
Поганий бусурман.
Палаш — було їх все добро,
Родина мила — Січ,
Їх батько — синій був Дніпро,
А мати — темна ніч...
Та раз на хижих ворогів
Пішли вони в похід
До царгородських берегів,
До ясних, срібних вод...
І от невірний той едем²
Вповнили сум і жах,
Втікав, забувши про гарем,
Сам гордий падишах.
Втікали, чуючи біду,
Але не всі втекли:
Фатьму, султаншу молоду,
Брати в полон взяли.
І покохали палко вмить
Брати красуню ту
За очі сині, як блакить,
За вроду золоту...

З мечем, на горе, на біду,
Немов на ката кат,
За ту султаншу молоду
Пішов на брата брат...
І впали мертві обидва,
Труна їх прийняла,
І тасмніче сон-трава
Над ними зацвіла...
В могилі вже давно вона,
Вродлива та Фатьма,
Котра як день була ясна,
Смутна як ночі тьма...
Та досі, кажуть, ті вмерці,
Палких два козаки,
Завзято б'ються в байраці,
Мов хижих два круки.
Раз в рік вони, могил пітьму
Забувши, в ніч бліду
Встають до бою за Фатьму,
Султаншу молоду...

Сидір Твердохліб

Народився 5 травня 1886 року в місті Бережанах на Тернопільщині. Вчився у Львівському та Віденському університетах, працював учителем. Належав до літературного угруповання «Молода Муза», був популяризатором української літератури в Польщі — перекладав польською Т. Шевченка, І. Франка, О. Маковей, М. Яцькова, О. Олеся та інших. Перекладав німецьку мову «Гайдамаки» Т. Шевченка. Вперше поезії надрукував у журналі «Світ» (1906), друкувався в «Буковині», «Розвазі», альманасі «Січ» (Відень). Видав збірку «В свічаді плеса» (1908). Перекладав на українську твори Ю. Словацького. В «Українській хаті» друкувався в 1909—1910 роках. Загинув 16 жовтня 1923 року.

* * *

Зачую по почлах твоїй плач і зітхання,
Прокинусь в далекій, чужій стороні —
І сам я всю нічку проплачу до рання,
І жаль стисне серце мені...

Як перли, що кануть у чашу з кришталю,
Так сиплються сльози до мене твої,

Дівчино, мій жалю, мій білій коралю,
За світ найдорожчий мені!
В сю ніч мені спилась розмова остання,
Учора я бачив тебе у трупі...
Ах, як виливав я свій біль і ридання
В опівнічну хвилю у сні!
Як перли, що кануть у чашу з кришталю,
Так сипляться сльози до мене твої,
Дружино, мій жалю, мій білій коралю,
За світ найдорожчий мені!

Я чую, я чую, о зоре зарання,
Слова мені рвуться і плачуть пісні —
І сам я проплачу всю ніч аж до рання,
Нема тут, хто впає у борні!..

Як перли, що кануть у чашу з кришталю,
Так сипляться сльози до мене твої,
Калино, мій жалю, мій білій коралю,
За все найдорожчий мені!..

* * *

Все золото пісень моїх
Перекую в огненний меч
І сповню гордий заповіт
Усіх пророків, всіх предтеч —
Спокутую великий гріх
І чиню здивую весь світ!

Перед тобою, Україно,
Схилю я скрань, пригну коліно
І славу матері повім...
Буду певікам всім казати:
Спинам Вкраїни — буря мати,
Орли — братами, батько — грім!

Все золото пісень моїх
Перекую в огнений меч —
І сповню гордий заповіт
Усіх гетьманів...

КОЛИСАНКА

Ходить біла ніченька,
Заквітчалась зір вінками,
Волос в неї — річенька,
Очі — зорі, стан дугами
Місяць заперечує.

Коси в неї — річенька,
Очі зирнуть до віконця —
Сонно світить свічечка,
Де матуся до схід сонця
Сина заколисусь.

Сонно сяє каганець,
Нічка рученьки здіймає,
Шепче тихо таланець,
Синочка благословляє,
Долю вимережує!..

Стань в головах, доленько!
Спляться ангели дитині.
За поріг, недоленько!
В нас у гостях доля нині
Вік записусь.

А на призьбі мріє ніч...
Закошчена вінками,
Променем ясніє з віч,

Ясен місяць, стан дугами
Срібло заперечує.

Гасне ясна свічечка,
Нічка зіпниці схплює —
Як рожева стрічечка,
День до нічки виринає
Милуватися...

NOCTURNO

На сонні ниви, на левади
Місяць сріблесті ллє каскади,
Сипле брильянтів срібні рої
На польові рожі і пової.

На ясні ниви, на левади,
Леготом ельфів мчать громади,
Ловлять розсипані брильянти,
Сльози тремтючі — адаманти.
Ловлять розсипані брильянти,
Сльози тремтючі — адаманти,
Линуть зі скарбами на гори
У зачаровані комори.

У зачаровані комори
Ельфи крізь сонні мчать простори,
Носять ті слези, що упали,
В днину на світі й сріблом стали.
Погаснуть зорі — на розсвіттю
Вийде людина у лахміттю,
Перехреститься, ме орати,
Скибу слезами поливати.
За жемчугом зі сконом днини
Ельфів громада в світ полине,
За золотисті візьме вози
Дорогі перли — людські слези...

ЦАРІВНА ІРІС¹

Царівна Іріс по млах походитьас,
Райдугу злоту на світ наипнає...
Кладе на хмарн дрібненькі алмази,
Жар-аметисти, рубіни, топази.
Кожна хмарника брильнятами грас,
Царівна Іріс по млах походитьас.
Луком фонтану жемчужить хмарини,
Мініть ся небо при заході снєс...
Останьсь між нами, царівно фонтану!
Великі сонця погасли. Останис
Сканє за хвилю... І зчинить ся темно!..
Осяй, царівно, печаль нашу зємну!
А хоч не сцїлиш ні одної рани,
Царівно Іріс, з людьми хай остане
Твій промінь ясний!..

ЩЕДРІВКА

Слихом чувати, видом видати,
Станє Христос нам на обороні,
Ходить по світі правди навчати!
Ісусе, царю в терен-короні,
Дай Україні добру пораду,
Взнеси над нею білі долоні!
Чи тобі вишній жар-винограду
Замережали брови невтішні,
Спіженій паті дали принаду?..
Січень не вродить ягоди з вишні,
В-Есенаграді² взяли на чина
Жар-винограду грона пренишні.
Є у короні гостра тернина,
Що виростала в горах Лівану,
Скрань поранїла Божого Сина...

Летїла мева з Дунай-лиману,
Бїлими крильми скрані отерла,
Взяла на пір'я багор-приману.
Орли летїли з дніпрова гирла,
Нєсли од моря срібного шуму,
Що самоцїти, що біла перла.
Свят Сусє Христе! Книзь гору суму,
Скажи нам, Сусє, тайну в недолі!
Чом неутїшну думаси думу?
Ой, орли, орли! Сиві соколи!
Галич займас сонце злотисте! —
Вїзьмїть мїй смуток, орли, на доли!
Вїзьмемо смуток, свят Сусє Христе,
А де сховаси в тихій країні?
Куди до неї мїрями плисти?
— Зложїть мїй смуток на Україні, —
Як до схід сонця стане зорїти,
Зїйде на неї з зїзд покоління.
Плач вам покаже, куди летїти,
Як забїліс в пїтьмі дорога...
Ось вам од мене три заповіти:
Сьомий з рождених сум вїзьме Бога,
Виведе люд мїй з дому неволі,
Сонних покличе голосом рога,
А наречеться — перший Син Волі.
Щедрий вечір, добрий вечір!

Павло Тичина

Народився 27 січня 1891 року в селі Пісках на Чернігівщині в родині дяка. Закінчив Чернігівську духовну семінарію (1913), вчився в Київському комерційному інституті. В 1923—1925 роках належав до літературної організації «Гарт», згодом ВАПЛІТЕ. В 1936—1939 роках був директором Інституту української літератури імені Т. Шевченка. В 1943—1944 роках — народний комісар освіти УРСР, в 1944—1948 — міністр освіти УРСР, Голова Верховної Ради УРСР першого — шостого скликань. Писати поезії почав учнем семінарії з 1910 року, друкуватися з 1912 року. Автор багатьох поетичних збірок, писав статті, перекладав з різних мов, академік АП УРСР. В «Українській хаті» надрукував один вірш у 1912 році. Помер 16 вересня 1967 року.

* * *

Де тополя росте,
Серед поля стою.
І шумить, і співа
Жито думку свою.
Шумить жито, співа,
Заохочус жить.

Вітерець повіва,
Жито хилить, п'янить...
Жито шепче мені,
Як привільно навкруг.
І тремтить вдалині
Й потопа виднокруг.
Гей простори які!
Любо-мило землі:
Де не глянь — колоски
Та всі в золоті-срібні.
Де не глянь — колоски
Проти сонця блись-блись...
Лиш ген скраю ліски,
Ніби дим, простяглись...
Лише скраю ліски,
А то все, все жита,—
Колоски, колоски,
Тиха думка свята.

Ігор Улагай

(Справжнє прізвище
Красовський Леонід Васильович)

Народився 1880(?) року на Харківщині. Його поезії з'являлися в українській періодиці другого десятиліття XX ст., зокрема, друкувався в «Літературно-Науковому віснику», «Народному слові». Автор книжок «Сон весняної ночі. Весняна казка за М. Гоголем» (1925), «Вій» (1926), сатиричних комедій «Люди й маски» (1930), «Обзолотились» (разом з М. Дубовським) — 1930 рік. В «Українській хаті» надрукував один вірш у 1911 році. Рік смерті невідомий.

СОН СТАРОГО БУДИНКУ

Люблю я високі, старезні зали,
Їх задум, мовчання і тихість стін,
Де перш гомоніли веселі бали,
Тепер тільки пустка та сум руїн.

Сумують колони високі, білі,
Високі свічада стоять між них,
І рядна портретів старих стемнілі
Висять мовчазливо в рамках різних.

У поліски сонця, що в вікнах грає,
Паркет золотиться в ряду кімнат,
Кімнат, де кишло життя без краю,
Де нани гуляли, ступав магнат.

В великих, холодних, німих кімнатах
Встас звідусюди старовина:
Здасться, ще бродять в старезних шатах
Вельможного панства юрма думна.

Господар, поважні нани навколо
І пані величні у декольте,
І панпочок гарних яскраве коло:
Здасться, і досі живе все те.

От гріє музика по всіх кімнатах,
Закрутиться в парах веселій впр
Мундирів узеньких, фрачків хвостатих
І панпочок в сукнях часу емпіге¹.

В поважному колі іде розмова,
Веселого вальса зміня контрданс²:
Французькі звичаї, французька мова,
Ручок цілування і реверанс.

Та вже ті уклони, танки веселі,
Тонкі мадрігали і mots d'esprit³,
Роброні, волани і джерегеді⁴
Забули ці мури, такі старі!

Часу того блиск весь, ті гри та втіхи,
Величність поважна минулих днів:
Вже їм не вернутись в ці зали тихі,
Той побут навіки прогомонів!

Стоять мовчазливе колони білі,
 Портрети старезні з холодних стін
 На все позирають смутні, стемнілі,—
 І віє над всім віке цей дух руїн.

Микола Філянський

Народився 6 грудня 1873 року в селі Попівці Миргородського повіту в родині священика. Закінчив Лубенську гімназію, Московський університет (фізико-математичний факультет) — у 1898 році. У 1903 році — у Франції, «вдосконалює знання з архітектури та живопису. 1904 року складає іспити на право вести будівельні роботи. В 1906—1917 роках живе на Уралі, де очолює технічне керівництво в товаристві «Російський мармур». Після 1917 року живе в селі Яреськах, працює завісником і в Сорочинському музеї, а з 1921 року — в Полтавському краєзнавчому музеї, а в 1930 року — в Соціалістичному музеї в Харкові. В 1936—1937 роках оформлює Історичний музей у Києві. Друкувався в журналах «Сяйво», «Шлях», «Червоний шлях». В «Українській хаті» виступав як активний автор у 1911—1914 роках. Видав збірки «Тірика», т. I (1906), «Calendarium» (1911), «Цілую землю» (1928), писав мистецтвознавчі та природознавчі статті. Репресований 1937 року. Загинув 12 січня 1938 року.

ГУКАЙТЕ ЇХ!

Гукайте їх — вони десь заблудились!
 Тернами сохлими заслався густо ліс...
 Тут шлях колись лежав — тепер він весь заріс;

Поки тумани не спустились --
Гукайте їх! Вони десь заблудились...

Зовіть їх піснею! Вона — одна на крилах!
Вона найперше долетить,
Загляне в ясний гай і в темную могилу
І в душу ввірвется і в серці продзвенить...

І хоч вони давно з дороги збилися,
Хоч небо хмарами над ними налягло —
Ще сонце не зайшло!
Поки ще з півночі тумани не спустились —
Гукайте їх — вони десь заблудились...

КВІТНЯ ДЕНЬ 31-Й

Затих зелений сад,
І з листом лист не грає,
І пишний осоков ні з ким не гомонить...
Десь курево курить,
Над шляхом пил спадає,
Зійшла вечірня — над полем миготить.
І квітка квітоньки дивуючись питає:
«Чому він не летить,
Чому ж він не співає?»
Горить зоря, горить,
Все небо заливає;
І квітка квітоньці тихенько відмовляє:
«Ще, може, прилетить,
Ще, може... проспівас...»
І гасне зорі світ,
До квіт
Роса не припадає,
І серце тихо так до серця промовляє:
«Вже більш не прилетить, вже більш не проспівас...»

НІЧ НАД ПАРКОМ

В шатах ночі тіні білі
Освіт зоряний падали
Мріють, мліють на прогалах,
На високих п'єдесталах.

Тут і там, і скрізь навколо
Сяють руки, груди, чола...
Весь в обіймах теплих ночі
Поміж них каскад рокоше.
Зорить зорь невтомна зграя —
Фея ночі палітас.

Вчувши Феї тихі крила,
Оживають тіні білі,
Сходять мовчки з п'єдесталів
І несуться в темні далі.

З-над полявин, над каскадом
Сходять тіні ряд за рядом
І летять під темні шати
На таємну пораду.

І летять, несуться тіні
В сутозорянім промінні,
Линуть срібнії отари
Всі до купи, всі до пари,
Льотом тихим, льотом білим,
Руки в руки, тіло з тілом...

Залунали, темні, всюди:
Там зітхають в ласках груди,
Там в обіймах теплих ночі
Хтось цілує, хтось шепоче,
Там ламають руки білі,

Там воркують, там зомліли,
Від діброви до діброви —
Рокіт ніжної розмови...
Досвіт зорі заступає —
Фея ночі улитає...

І, рознявши білі руки,
Без прощання і без мук
Тіні млілі, тіні білі
Знов над парком пролетіли,
Піднялись і знову стали
На високі п'єдестали.

Будуть завтра, як і вчора,
Знов холодні їхні чола,
Не коликне, не розбуде
Проміж сонця їхні груди...

А таємную мережку,
Що накинули на стежку
Перевеслом ноги босі —
До схід сонця встеляють роси...

Автоном Худоба

Рік народження і смерті невідомі. Його ім'я спорядично з'являється в перших двох десятиліттях XX ст., вірші з 1904—1918 років зібрав у збірці «Цвіт серця і душі» (1919). В «Українській хаті» друкувався в 1910—1913 роках.

ЕХ, ЯКБИ-ТО!..

Ех, якби-то сила, сила,
Ех, якби-то... мила... мила...
Розірвав би я
Пута всі, що душу скули...
Почування, що заснули,
Розбудив би я...
Ах, щоб кров горіла в жилах...
Ах, якби-то... мила... мила...
Заспівав би я
Пісню щирую такую...
Як кохаю, як сумую
Розказав би я...
О, якби-то крила, крила,
О, якби-то... мила... мила...
Полетів би я

Вслід за хмарию ясною,
Вслід за мрією живою...
...Прощавай, земля!..

* * *

Серце, забийся, забийся в надії!
Розум, палийся цілющих думок!
Думи веселі, рожевії мрії
Хай вилітають, як зграя пташок!
Я недаремне вас, любі, благаю:
Збився, шукаю шляху — не знайду.
Стану. Погляну. У вітра спитаю —
Далі ж ізнову навпомацки йду.
Йду я крізь петрі, пустелі холодні...
Втратив і віру дойти до людей...
Змучили душу бажання безплідні...
Порох на місці надії і ідей...
Серце, забийся ж, забийся в надії!
Розум, палийся цілющих думок!
Думи веселі, рожевії мрії
Хай вилітають, як зграя пташок...

Х. О. АЛЧЕВСЬКИЙ

Якийсь фатум страшний звисав наді мною
І все життя моє кудись мене веде,
Куди — не знаю я, — він все мовчить зо мною,
Упертий, мовчазний... Не спиниться ніде...
А скільки раз огнем мої горіли очі
І я кричав йому: «Спинись, спинись тут!
Тут ріже ясний день страшну темряву ночі
І квіти пишні в моїй душі цвітуть...
Он, бач: на обрії життя мого страшного

Зоря жаданая, палючая встає,
Вона іде сюди... не поміча нікого...
І чую я: Вона — то щастячко моє!..
І довго ждав її... Спинись!.. Я йти не хочу!..
Пусти! Я хочу щастя... Щастя хочу я!!!
Я з нею смуток свій, тривогу залоскочу...
О йди ж... іди скоріш, кохана моя!!!»
І підніма зоря свої злотисті вії,
І погляд ясний свій спиняє на мені,
І розцвітають знов мої завмерлі мрії,
Встають пісні мої весняні, голосні...
А Він стоїть страшний і клацає зубами.
Напруживсь — крок один — і цвіт марніс мій...
І знов веде мене долинами, горбами...
Ридас лютій жалі в душі моїй смутній!..

М. В. ГОГОЛЮ

Ніщо тут наші голоси,
Всі наші поклики бадьорі,
Прививи всі наївно-хворі
До братства, волі і краси.
Життям орудус базар,
Базар і фальш — і дні і ночі,
Кричить, реве — когось морочить,
Жбурляє галасом до хмар.
І чистий спів між ним вмира,
Вмира, понурий і розбитий...
Базар гуде несамовито
І жах наводить, як мара...
І тільки десь у вишинках,
Коли засне, базаром п'яна,
Земля запедбана, зганбляна —
Тріпоче крильми в пелюстках
І липне десь в глибині віків,

В глибінь небес на крилах липе —
 Чи не угледить, не зустріне
 Життя розумного творців.
 І тільки їх він зустріча,
 То сам у їх обіймах тоне,
 Свою журбу їм всю роздзвоне,
 Їх чола смутком уквітча...
 І знов вони в глибінь віків
 Полинуть смутком оповиті;
 А він поранений, розбитий
 Стоїть і плаче — чистий спів...
 І знову, кволий син землі,
 Порвати сіть Базарну хоче —
 Потужно крилами лопоче
 І завмира в давлючій млі...
 Ніщо тут наші голоси,
 Всі наші поклики бадьорі,
 Призиви всі наївно-хворі
 До братства, волі і краси.
 Зів'яв, завмер Богині дар,
 Склепив свої злотисті вії
 І нас лишив тут без надії...
 Життям орудує Базар.

НІЧ

Нічка зоряна,
 Тиха, лагідна
 Все окутала.
 Місяць високо
 Над селом стоїть
 Усміхається...
 По садках, гаях
 Своїм промінням,
 Ніби перлами,
 Розсипається...

Ось далеко десь
 В вишнику один
 Соловейко-цар,
 Чарівник пічний
 Обзивається.
 Згуки лагідні,
 Зачаровані
 Чистим золотом
 Розливаються;
 Ніби срібними
 Тими хвилями
 В морі тихому
 Та безкрайому
 Із кінця в кінець
 Розбігаються...
 Нічка зоряна,
 Тиха, лагідна,
 Повна чарамі...
 У цю ніч святу
 Од землі геть-геть
 В височінь небес
 Линеш думкою...
 І так хочеться
 Хоч на мить одну
 Туги збутися...
 Тими зірками,
 Тими перлами,
 Тими згуками,
 Тими чарамі
 Обгорнутися...
 Од життя, од мук,
 Кайданів-цепів,
 Тюрем, шибениць,
 Ганьби, каторги
 Одсахнутися...
 Білим місяцем,

Ясним промінням,
Тими згуками,
Тими хвилями
Утворитися.
По садах, гаях,
По луках, річках,
В селі рідному
Поміж вербами
І під стріхою
Під убогою
Тими чарами
Постелитися...

* * *

Срібним колесом без обода
Сонце в небі зупинилося
І на світ, повитий чарами,
Мов уперше, здивилося:
Як у розкошах пишаться
Лани срібній-зеленій,
Як в повітрі розсипаються
Співи радісні пташинії.
Як з грудей землі Довічному
Гімн несеться недоспіваний,
Вихром-бурею розкотиться
І замовкне несподівано;
Як усе аж до комашечки
Співом в небо поривається,
Задзвенить, заграс барвами
І в повітрі розсипається...
Все уgliedіло Довічне —
В злотий обід нарядилося,
Слахлахнуло дивним усміхом
І за гори закотилося...

Микола Чернявський

Народився 3 січня 1868 року в селі Торській Олексіїв-ці на Бахмутщині в родині священика. Дитячі роки минули в селі Новобожедарівці на Діні. Вчився вдома, тоді в школі Митякинської станиці, 1878 року вступив до духовної школи в Бахмуті, яку скінчив 1883 року, потім — Катеринославську духовну семінарію (1899). Працював учителем в Бахмутській духовній школі (до 1901 року), тоді статистиком в Чернігівському губернському земстві, по тому продовжив земську службу в Херсоні, вчителював. Почав писати вірші з 1887 року, співупорядник альманахів «Дубове листя», «З потоку життя», «Перша ластівка». Друкувався по тодішній українській періодичній пресі, писав оповідання, повісті, перекладав з польської, німецької, французької. Видав збірки поезій «Пісні кохання» (1895), «Донецькі сонети» (1898), «Зорі» (1903), «Молодість», три випуски (1920). З тридцятих років був відлучений з літератури, репресований. Помер 26 листопада 1946 року. В «Українській хаті» друкувався в 1910—1912 роках.

* * *

Блакить вгорі. І склом блакитним
Здаються води дніпрові.
В убранні піжному новітнім

Замлили плавні. У траві
І скрізь поміж очеретами,
Де ледві точиться вода,
Блукає риба молода,
Снується сонна табунами.

Підходить знизу парохід.
Шумить і хвилю ясногнучу
Жене уплавні і під кручу,
Де город став і в лоні вод
Одбився тюрмами й церквами,
Домами й купама садів.
Свистить, пливе до пристанів
І кида в небо дим клубками.

Пристав, затиш. І на Дніпрі
Знов тиша, спека і безкрая
Прозора просторінь. Вгорі
Шар сонця полум'ям палає...

Коли в свій час і я умру,
І проминуть тисячоліття,
В новім житті оцю стару
Картину б знов хотів уздріть я.
Побачить знов — цей парохід,
І довгу хвилю ясногнучу,
Зелені плавні, жовту кручу
І білий город, в лоні вод
Одбитий тюрмами й церквами —
Еге, і тюрмами й хрестами
Церков мурованих... — і знов
В новім житті посумувати,
Що ми не вміли шанувати
Ні вічну вроду, ні любов,
Хоч світ увесь був повен ними;
Що ми церквами кам'яними,

А рядом — тюрмами весь світ,
Світ необмежний оздобляли,
Жили, як черви, і вмирали,
Як умира незрячий кріт.

* * *

В минулі літа молодії,
Коли цвіла моя весна,
Немов сльоза на дитській вії,
Була душа моя ясна.

Вона і грала, і тремтіла
Всіма відтінками життя,
Огнями змінними горіла
На сонці вічному буття.

Тепер, коли зима зустріла
Її морозами не раз,
Вона остигла, затверділа,
Мов обернулась у алмаз.

Вона й тепер так само сяє,
Та не тремтить вже, як тоді,
І гострим лезом вирізає
На склі життя свої сліди.

* * *

Як хмари за вітром плывуть над землею,
Так само приходять людські покоління,
А сонце довічне пантує за нею,
Шле хмарам і людям тепло і проміння.

Умруть колись хмари в повітрі остілїм.
І люди загинуть у мертвій пустинї,
А сонце все ж буде — вже оком безснїм —
На мертву землю дивитись, як нинї.

REQUIEM

Як мрійний сон пливуть літа...
І як на моря млистїй гранї
Щезає човен у туманї,
Так зникне молодість свята.

А там... там смерть і забуття...
Страшна безодня безпросвітня,
Де не засвітиться новїтня
Нїколи вже — зоря життя...

І всі ми згинемо, мов сон...
Забудем все, всі нас забудуть,
А інші люди жити будуть,
Їм буде сяять Орїон¹.

І ось ще поки не погас
Мій дух, я, друзі, вас вітаю —
Усіх, з ким жив у ріднїм краю,
З ким поділяв хлїб-сіль і час,

Високі мрії і журбу
Над нашим рідним безталаннєм
І з ким безтямним сподіванням
Я віддавався в ніч глупу;

З ким вдвох ходив у степ чи лїс
І там сердечну вїв розмову,
З ким слухав пісню колїскову,
І з ким у мріях духом ріс.

Усіх, кого коли я знав
І зараз знаю й пам'ятаю,
Усіх, о любі, я вітаю
Її прошу: простїть, як хто що мав!

Усіх благаю я: простїть!
І всім кажу своє прощайте!
І брата злом не поминайте,
Хай зло душ наших не темнить.

Бо скоро в вічну підем ніч...
То хай же підемо ясними,
Мов неба чисті херувими,
Немов огні негнїлих свїч...

МОРЕ

Під поверхом чистим у морі глибокім
Сади позростали замислені, темні;
Там скелі повстали і чолом високим
Угору зп'ялися, могутні, тасмні.
Там дива підводні, страшні восьминогі
Сидять по печерах, чекають здобичі;
Там бога морського криштальні чертоги,
Сирен там зрадливих садн царівничі.
Там ходять підводні жильці табунами,
І любе їм царство їх тихе і темне!..
Душа чоловіча з зрадливими снами
І щастям — те море тасмне.

* * *

Рояль ридав, немов людина,
У стогін струни всі злились...
Була то пісня лебедина,
У звуках сльози то лились.
Її лице усе горіло,
Горів огонь в її руках,
А горде серце билось, мліло,
Блищали сльози на очах.
Я знав, чого вона ридала:
Згадала молодість вона,
І перед нею пробігала
Ту мить життя її весна:
Ясне дитинство і дівочі
Безгрішні мрії... Потім час,
Коли кохання світ їй очі
На мить осяяв і погас;
Коли так легко без вагання
Отой, що богом їй здавався,
Розбив їй серце і з кохання
Зневажно, люто насміявся...
І я сидів, а серце пило,
Я так тоді їй спочував:
Обох життя нас одурило,
І гнів серця нам спарував!..

ЖЕРТВА

Вона була між памн...
А де тепер — хто скаже?
Не слізьми, а словами
Про неї хто розкаже?
Німі уста. А сльози
На очі набігають...

Спиніться! — ще погрози
І постріли лунають...

А була вона прекрасна,
Як зоря рожево-ясна,
І була вона печальна,
Мов стихира погребальна.
І де йшла, де проходила,
Всі серця вона скоряла.
І молилися на неї
І кати, і назареї.
І як сонце в небі гасне,
Як вмира проміння ясне
І вдяга все тьма помалу,
Так її між нас не стало...
А була ж вона прекрасна,
Як зоря рожево-ясна,
І була вона печальна,
Мов стихира погребальна.

Серце стислось, заніміло...
Зуби зціпились... І враз
Щось за шню ухопило,
Мов гадюка обвилась...
І земля кудись упала...
І повітря більш нема...
Легше пуху тіло стало,
І змішались світ і тьма...
Потім з тьми з'явилися кола...
Закруtilись враз у млі...
І одежа довгопола
Звисла з трупом до землі.

— Пташко, пташко, розкажи,
Де її могила?
— Ось сюди, сюди біжи:

Тут, де я ось сіла!
 — Ні, не тут, але он там,
 Де я зараз сяду.
 — Тут багато, пташко, ям...
 — Там, он там — позаду...
 І знялася, і летить
 Пташка легкокрила...
 Де ж, о де ж вона лежить?
 Де її могила?..

А була ж вона прекрасна,
 Як зоря рожево-ясна,
 І була вона печальна,
 Мов стихира погребальна.

Григорій Чупринка

Народився 27 листопада 1879 року в місті Гоголеві на Чернігівщині в козацькій родині. Вчився в народній школі в Гоголеві, потім у гімназіях у Києві та Лубнах, але не закінчив, бо його було виключено. Побував у київській тюрмі (1905) за революційну діяльність. Перші вірші писав російською мовою, але після тюрми перейшов на українську, сперше вірші з'явилися в 1907 році в «Раді». Друкувався в альманахах «Розвага», «Терновому вінку», антології «Українська муза», журналах «Літературно-Науковий вісник», «Рідний край», «Слово» та інших. З 1910 року живе у Києві. Видав збірки «Метеор», «Огнецвіт», «Ураган», «Сон-трава», «Контрасти», «Поезії», т. I—III (1918) та інші. В «Українській хаті» був найактивнішим поетом, надрукувавши велику кількість поезій. Був розстріляний в 1919 році.

ПАДУЧІ ЗОРІ

Глянь, голубко, як на небі
 Ясні зорі миготять,
 Глянь, як інші з їх додолу,
 Наче вигнанки, летять.

То вони з висот небесних,
З величезної сім'ї
Загорілись теплим блиском
До холодної землі.

І за те, що пітьму ночі
Різав блиск їх золотий,
Сили холодно-байдужі
Їх зопхнули з висоти.

Все ж з холодного пишання
Зорі блиснули у млі
Знаком теплого єднання
До безщасної землі.

ДАВНІЙ ОБРАЗ

В споминах ніжних дивних ідилій
Привид чудовий ясно встає —
То пережите в юності милій
Щастя моє.

Чую, я чую давню розмову —
Ллється в повітрі тихо вона,
Капає, ллється, словом по слову
Дивна мана.

Бачу я, бачу постать чудову...
Плецуть по серцю хвилі жалю!
Давнього щастя полум'я знову
Я розпалю.

Поки не прийде спокій глибокий,
Поки не схилить сон голови —

Стій одинокій, привид високий,
Мій вартовий!

Давнього щастя привид могильний,
Повний отрути, повний жалю,
Стій, мій безтільний, мрійно-свавільний,
Жаль я стерплю.

ЖЕРТВА

На пудьгу, на журбу, на болючий секрет,
На зітхання грудей білоспівних
Одгукнеться, мов брат, твій печальник-поет
Передзвонами струн своїх ніжних.

В кожному душі чужу, в кожне слово чуже
Він сльозинки свої розкидає;
Він всі муки твої для людей збереже
І — в журбі солов'єм зарипає!..

* * *

Будуть духи крильми віять,
Віять, віять і зникать,
Буду думать, буду мріять,
Чари щастя викликать,
Дивну постать, миле личко...
О, скоріше, нічко, нічко,
Покривай весь мир плащем,
Щоб горіли в небі зорі,
Щоб летіли метеори
Огнеріжучим дощем.

В снах чудових та яскравих,
В еротичному чаду,

Вся в тонких, палких уявах
Я на ліжко упаду,
Повна жару, повна ласки
Перейду я в царство казки,

В сон життя перетворю
І в самотності, в дрімоті,
В сонній млоті, в соннім льоті
Юним палом погорю!

Свято серця, свято тіла
Не оддам я для ганьби,
Як би довго не тремтіла
Буйним палом боротьби;
Не при світлі, не в турботі —
В снах, в уявах та в дрімоті
Впллю пал я із грудей,
А назустріч сонцю її ранку
Вийду блідною з устанку
До живих... нудних людей.

CREDO

Не продається справжня ліра,
Повна гніву, повна сліз!..
— Не твори собі кумира,—
Мій улюблений девіз.

Я люблю красиві звуки,
Я люблю святу красу,
Так, до вас, ворожі дуки,
Я душі не понесу!

Я люблю свої страждання
І страждання тих людей,

Що тримають до сконання
Прапор страдницьких ідей.

Братом світла, братом сонця
Я зроблюся хоч на мить,
В небі ж брязканням червонця
Блянску сонця не купить!

Сяйво, світло — скільки зору —
Все мос, мос й мос...
До блакитного простору
Дух мій гімни подас.

Дзвонить, стогне, плаче ліра.
Я іду за Рубікон.
— Не твори собі кумира —
Мій улюблений закон.

ПОГРОЗИ

О, віщая душа моя,
О, серце, повне тривоги,
О, як ти б'єшся край порога,
Край переходу в небуття.
Ф. Тютчев

I

Не лоскоче, не лоскоче
Болю серця морок ночі,
Морок тихий, морок чорний, морок-сон.
Більш од мук непереможні
Спи-погрози, спи тривожні
І смертельний тасмичний їх закон.
Повний жаху й здивування,
Чую я пророкування

Тайних духів невідомих, тайних сил...
Бачу, чую: розходився,
Чорний вихор закрутився;
Віс, віс морок чорний — смертний пил!..

II

Не покличу, не покличу
Я в хвилину тасмичу
Вас —
Вас найближчих, що розбили
Серце повне палу й сили,
Вас, що пал той погасили,
Вас, що кров мою точили
Раз у раз.
Серце, серце не захоче
Вас пустити в морок почі —
Більше віри вам не йме,
Тільки в муках переходу
Серце має нагороду —
І помре саме.

ТІНІ

Гойдаючись, тіні в годині вечірній
З останнім промінням свавільно злились,
І хвильку побувши у дружбі невірній,
Без жалю, без болю навік розійшлись.

Так само розбили ми дружбу з тобою
І також розбили кохання своє;
Життя не буває без гострого болю,
І з тінями промінь на мить заграє.

ДНІПРОВІ СЕРЕНАДИ

Посвята

Тобі, тобі, хоч ти її забула
Святої піченьки узор,
Хоч пролетіла, промайнула,
Як невловимий метеор.

Летять, летять зірки безстрашні
І в високості миготять,
Мої страждання нерозважні
Вони промінням золотять.

І все ж одній, одній співаю
В утомі, в горі і в журбі;
О зоре, згублений мій раю,
Мій звук, мій спів тобі, тобі!

I

В саду біліють колонади
Над пишним берегом Дніпра.
О, ти не вчуєш серенади,
Моя божественна мара!
Моя мара, моя богиня
І фея давньої снаги,
Навіки втрачена святиня,
Отрута юної жаги.
Ти не впізнаєш піжних звуків,
Що припадають до левад,
Що б'ються в травах піжних луків
І в журних тінях колонад.
Несе Дніпро прозорі води,
Одбивши в плесі тіні гір;

Дрімає повен прохолоди
В сумній задумі чорний бір.
А я один в чудовій владі
Ходжу, блукаю, ніби тінь,
Тремчу в журливій серенаді
І лину серцем вдалечінь.
Зникає туга неймовірна,
Згасає пал моїх уяв;
В повітрі ллється пісня лірна,
Як плюскіт вод, як шелест трав.
Туманом криються левади,
Вся в срібнім мареві гора.
О, ти не вчула серенади,
Моя божественна мара!..

II

В розмальованій картині
Ліг за ланом лан;
По узліссі, по долині
Стелиться туман.

Листя зірване торішнє
Вітром рознесло.
Щастя давнє, щастя ніжнє
Витруїло зло.

Зло, що в серці запалало,
Ніби ураган,
Що розбило, розігнало
Любощів туман.

Журно змовкли співи чисті
В серці, повнім мук;
Ллється з ліри повний злісті
Витворений звук.

Давній спів звучить прокльоном;
Вітер носить гнів;
Зник, розбився тон за тоном
Зоряний мотив.

Зникли зірки в хмарах зради,
В чарах забуття;
Сушить серце без одради
Спалене чуття.

Линє вдалеч мла, як хмара,
І густий туман,
Мов страшна кривава пара
Вигосних раи.

III

Вітре дужий, вітре вільний,
Скинь з плечей моїх вагу!
Батьку Дніпре буйнохвильний,
Збий, розмий мою нудьгу!

Дай мені огню тривоги,
Дай побачить інший мир;
Вдар ти мною об пороги,
Кинь мене в шалений вир!

Хай зміцніє серце хоре
В реві злої боротьби,
Хай розвіє, хай поборе
Муки зради й гніт журби!

ВІЩІ ДЗВОНИ

В небі, в зоряній безодні,
Тонуть дзвони великодні,
Тонуть, тануть, ніби сон,
Б'ються, дзвонять тон-у-тон;
З ними дума в небо лине,
З ними никне, з ними гине
Тьма заслон.

Гаснуть зорі. Знову світло.
Все радіє, все розквітло.
Зникла сила перепон.
Вся земля — святий амвон!
Сяйвом душі всі облиті
І немає їм на світі
Заборон.

Братня кров не йде в офіру,
Братня кров — великий гріх;
Освятити можна віру
Тільки палом мук своїх.

Сльози горя той осушить,
Хто в змаганні та в боротьбі
Сам потушить і заглушить
Біль і жах раба в собі.

Хто на всіх не нарікає
Та іде на жертву сам,
Тільки той в собі плекає
Втіху змученим серцям.

Самовладно передається
Всім серцям велика міць,

І полинуть гімни щастя
Всіми дзвонами дзвіниць,
Над полями,
Над гаями
Плинуть, посяться роями
Вічні дзвони.

І в блакиті неоглядній,
Світлій, соняшній, одрадній
Дроблять тони
Жайворони.

* *

Розігнавши тьму піднічную,
Світлий Геліос пливе,
Гучно славить силу вічную
Все живе.
Оживають квіти зморені,
Плецуть води голосні,
Воскресають сили зборені
Навесні.

Віє силами нестримними
Геній щастя і краси,
Скрізь брилять, лунають гімнами
Голоси.

СТАВ ДНІПРО

Став Дніпро. Зомліли в сумі
Сніжно білі явори.
Я один стою в задумі
Край гори.

Сила велета закута,
Грудн вкрив холодний лід.

Дід Дніпро, Дніпро-Славути
Смертно зблід.

Чорні думоньки нависли,
Змовкли співи хоріві.
Серце міцно муки стисли
Дніпрові.

Стали гори, мов похмурі,
Журно гнеться ряд дерев.
Годі, серце!.. Будуть бурі,
Шум і рев!..

Микита Шаповал

Народився 26 травня 1882 року в селі Сріблянці Бахмутського повіту в селянській родині. Скінчив народну школу, тоді двокласну міністерську школу, потім вступив до Новоглухівської лісової школи, яку скінчив у 1900 році. Працював помічником лісничого в Прилуці, Слов'янську, Харкові. У 1903 році вступив до війська «вольноопределяющимся». З 1904 року — у військовій школі, яку закінчив і став офіцером у Війську Польському. В 1906 році був заарештований, просидів у Варшавській фортеці вісім місяців, обави-пувачений у належності до військово-революційної організації, але суд виправдав його. По тому оселився у Харкові, вступив до університету, але науку змушений був покинути. В час революції був міністром пошт та телеграфу УНР (1918), міністром земельних справ (1919), після революції емігрував, був головою Громадського комітету в Празі, основником і головою українського соціологічного інституту в Празі. Видавав журнал «Українська хата», а на еміграції «Нову Україну» (Прага) — до 1926 року. Почав писати ще в школі, перша поезія надрукована в 1907 році в «Літературно-Науковому віснику». Друкувався по тодішній періодиці, зокрема в «Раді», «Бджолі», «Рідному краї», «Шляхах», альманахах та антологіях «Розвага», «З неволі», «Терновий вінок»,

в «Українській музи». В 1907 році видав збірку «Сни віри», згодом «Листки лісу. Симфонія» (1917), «Лісові ритми» (1917), писав критичні й публіцистичні статті. Виступав під псевдонімом М. Срібляньський. Помер 25 лютого 1932 року.

СПЕКА

Стоїть хатонька під гаєм,
Під деревами дрімає,
В море дивиться небесне...

Хмар немає. На поляні
Червоніють квіти п'яні,
А кругом анішелесне...

Дуб схилився надо мною,
В холодку пахтять напої,
Сном тихенько напувають.
І бажається заснути,
І крізь сон музику чути,
Що пчілки десь починають...

Срібний голос десь озвався,
В гору пташкою піднявся
І розсипавсь крапельками —
Забриніли трави, квіти,
Затремтіло листя, віти —
Як же ж тут заснуть між вами!

Хто співає, хто там ходить,
Нащо світ з ума всіх зводить,
Нащо ніжки в лісі коле?..
Із кущів дівчина пишна
З ягідками в руках вийшла...
Рятуй мене, моя доле!

* * *

Великий Пап своє добро
В юрбу шумливу густо кинув;
Дражливо дзенькнуло срібло —
І крик старців дощем полинув.

Для всіх було, багато всім —
А кожен став усе хапати,
І думав, що й ому, не їм,
Призначив Пап запанувати.

Милиці пали, каліч — в крик,
Лахміття струпи оголило,
Ніхто не вкрив себе, калік —
Папами стати закортіло.

І полилася кров із ран,
Дихнули смородом ті трупи,
І кожна гниль (майбутній пан!)
Кістки встромила в трухлі купи.

...Сміялось сонце в небесах,
Сріблясті згуки сяли-гнали,
В калюжах крові і в сльозах
Старці кульгаві танцювали.

...Сміється Пап віддалеки,
І в купу гною кидає злото,
А недоламані кістки
Тріщать, ламаючись в болоті...

* * *

Забути дні веселі та ясні,
Тоді проспівані пісні,

Тоді посіяні надії
І сні рожево-золотії?!

Не вчуть, як їх луна озветься,
Як з зерна квітка розів'ється
І не справдить ніколи їх,
Весняних снів ясних моїх?!

О ні!.. Нащо ж тоді співалось,
Ходилось, мріялось, яснілось,
В солодкім палено огні
Ті певмирущі ночі, дні?

Нащо тоді квітки пахтіли,
Нащо збирався мед із їх?
Вернуть не можна тих утіх,
Але й забути їх не в силі!..

*«УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ»
НЕЗАБУТНІЙ ПРИСВЯЧУЮ*

Зіронька з неба зірвалась в безмір'я,
Слід свій осіяла,
Світло розтаяла,
Кинула дарма свій клич
В темну безкрилу ніч —
Жертва вечірня...

Мрія остання, мати зневір'я,
Тихо розтанула,
В серце не глянула,
Кинула тінню свій сум
В хаос розірваних дум —
Жертва вечірня...

Дівчина зраджена, гнана з подвір'я,
Батька забула,
Матір минула,
Сум свій пекучий, тугу і біль
Кинула в лопо розбурханих хвиль —
Жертва вечірня...

Край наш розкішній, як мрія безмірна,
Тьмою окурений,
Світлом одурений,
Очі заплющив у рабства в труні,
Пісню кінча на останній струні —
Жертва вечірня...

Той, що нас кликав на верхогір'я,
Ставши над нами,
Як хрест на кургані,
З чолом поета в терновім вінку,
Випив від нас же отруту гірку.
Жертва вечірня...

* * *

Всю тебе згорі я бачу, Україно!
Розгорнулась білим полем навкруги,
Люди вимерли, і все вмира невпинно,
Все пішло на схови під сніги.

Запорошена зимою в срібній іній,
У степу стоїть похилена верба
І вдивляється в далекий обрій синій.
Нерухома, як застаріла журба.

І не мріє, і не дума, й не бажає —
Розлетілись мрії з листям восени,

Думи згнули, як пізні квіти в гаї,
А бажання... Чи й були коли вони?

І я бачу, що ти згинеш, Україно,
Задубієш, беззахисна, у степу,
Як вмира в заметах кинута дитина,
Як конас біла квітка у склепу.

І сніги твої слід земний покриють,
Де була ти — рокам будучим не знать,
Але хто захоче глянуть: хто боліс,
І кого про тебе можна розпитать —

Хай на цю погляне давню гору:
На могилі кам'яним стовпом
Я стоятиму з німим докором,
Й похоронним у руці хрестом!

* * *

Раз побачив, раз поглянув —
І пішов, як до мети —
Світлий образ не розтанув:
Перед мене линеш ти.

Що за стан, за погляд, руки!
Хто ті крила дав тобі!
Ми зустрілись для розлуки —
Вони ж надять все собі.

Ах, синій, мов даль бездонна,
Не давайся мені ти:
Не любов — любов законна,
Бідне право без мети.

Ми зустрілись раз на світі,
Я чужий і ти чужа,
Любо думать про це, мріти —
Бо не зайдена межа.

Ми розійдемося, щоб злитися
З рядом бідних днів, ночей,
Де ж зустрілись — там лишиться
Слід ізхрещених очей.

ХВИЛІ

Хвиля хвилю наганяє,
Одна одну котить в море...
Наче людність розмовляє,
Одна одній все говорить:
— Побратаймося зі мною...
У обіймах сплетімося,
Мов під кригою зимою,
Сестро, міцно скуємося.
Попередня одказала:
— Не спинюсь я для обіймів...
Вас позаду ще чимало...
Я не йду ніколи в прийми.
Задня голосно благас:
— Не журися за тією,
Я ж тебе наздоганяю
Разом з мрією своєю!
Хвиля точиться все далі,
Дарма їй страшні благання...
— Що мені чужі печалі —
Я не перша й не остання.

Линуть одна за одною
У гурті самотні хвили,
Близькі й дальні між собою,
Мов зірки на небосхилі.
Гомонять собі невпинно,
Як в гурті самотні люди:
— Наше щастя лиш хвилиanne —
Там щось буде... хай що буде...

ЧАРИ

Ночі літні на Вкраїні,
Співи чулі солов'їні,
Місяць, зорі, чисте небо
Зір приковують до себе!

Остовпіш біля гаю,
Оком кинеш геть од себе —
Ах, немає йому краю!
Чуєш серцем, що й не треба...

Обхопити даль блакиті,
Що прозора і глибока
Розпростерлася по світі,
Сил нема в людського ока.

І за межі ті безкраїні
Думки навіть не сягають.
...Зорі дрібні, тихосейні
Мовчки їх перепиняють.

...Гай дубовий спить без руху,
У обіймах ночі мліє,
Прислухається до духу
Чарівниці-конвалії,

І схиляє сонні віти
Через берег в сонну воду,
Наче в глїб тїї блакитї,
Що зїйшла з небес до споду.

Гілка гілці щось шепоче,
Ворухнеться ненароком,
Усміхнувшись в сїйві ночі,
Поринає в сон глибокий...

Ледві крильцями ворухить
Вітерець між квітоньками,
Прохолоду ночі сушить,
Розмовляє з зіроньками.

Нишком так влетить в хатинку,
Полоскоче палкі груди,
Їх обійме на хвилину,
Спеку серденька остуде,

І сковзнеться мовчки з хати
У садок, між квіти й листя,
Перші слізеньки хапати,
Роси першії сріблисті...

Двері рипнули тихенько...
Гарна постать змалювалася
Проти світла місяченька...
Нїжна пісня заспівалася.

Груди палко ворухнулись
В світлі місячної ночі,
І принадно усміхнулись
Вогкі устенька дівочі.
Спів кохання з їх полився:
Звуків-чарів срібна низка...

І в обіймах міцно сплівся
З парубочим співом близьким.

Під накриттям місяченька,
В світлі зоряної ночі
Мліють в розкоші рученьки,
В щасті серце втопнуть хоче!..

Примітки

Книжка складається в переважній більшості з поезій, надрукованих в журналі «Українська хата», який виходив у Києві в 1909—1914 роках, однак у випадку, коли поезій того чи іншого автора не досить, щоб його з'явити читачеві, упорядник додавав вірші, друковані, приблизно, в тому часі в альманахах та антологіях, або ж із окремих збірок — це робилося, проте, тільки щодо маловідомих поетів. **Визначні поети:** М. Рильський, П. Тичина, М. Семенко, М. Філянський, В. Свідзинський та інші представлені тільки тими віршами, які друкувались в «Українській хаті». Тексти подано без змін, не-реведено лише на сучасний правопис.

ВАСИЛЬ АЛЕШКО

«Я б тобі сказав щось...», «Серцю вірю». «Сад в печалі» друкувались в «Українській хаті» в 1909 році, с. 395, 472, 521; «Як искраво, як велично...», «Білий голуб» — 1913, с. 454, 554.

ХРИСТЯ АЛЧЕВСЬКА

«До П.», «Весняна ніч» друкувались в «Українській хаті» в 1909 році, с. 87, 373; «Накращий цвіт свого життя...», «Сподівання», «Країна творчості», «Тихо хитаються віти похилії...» — 1910, с. 15, 166, 319, 713; «Тихе небо вечоріє...», «Вишневий цвіт» — 1911, с. 137, 271.

ОЛЬГА БЕРЕЗИНСЬКА

Обидва вірші друкувались в «Українській хаті» в 1909 році, с. 36, 253.

ЮРІЙ БУДЯК

«Буденні звуки», «Дні туги» друкувались в «Українській хаті» в 1909 році, с. 67, 463; «Дарма», «Дівчині», «Поет» — 1910, с. 22, 264, 386.

МИКОЛА ВОРОНИЙ

«Разок напмста» друкувався в «Українській хаті» в 1910 році, с. 1—2 «Silentium» — 1910, с. 648; «Дим од кадпла» — 1911, с. 67.

¹ Іван Ліпа (1865—1923) — український письменник.

² Silentium — безмовність, мовчання (лат.).

ПЕТРО ДАЛЬНІЙ

«Троянди» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 505; «Щастя» — 1910, с. 178.

МИХАЙЛО ЖУК

«Спопини» і «Шум» друкувались в «Українській хаті» в 1910 році, с. 94, 319; «В дні кришталеві» — 1911, с. 91—93, 227—230.

ОЛЕНА ЖУРЛИВА

«Думка», «Тихо й сонно шепотіли...» друкувались в «Українській хаті» в 1909 році, с. 90, 228, «Двоє крил» — 1910, с. 311; «Змарпів мій пвіт...», «Восени» — 1911, с. 70, 549; N. N. — 1912, с. 201.

НИЛІН КАПЕЛЬГОРОДСЬКИЙ

«Будь моїм поетом...» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 407, «Хмарин», «В степу нічю» — в антології «Українська муза», К., 1909, с. 1120—1121; «Memento mori», «Весною», «Пісня кохання» в збірнику «Розвага», т. 2, К., 1908, с. 7, 204, 259.

¹ Memento mori — пам'ятай про смерть (лат.).

ПЕТРО КАРМАНСЬКИЙ

«Eviva la morte» «Ранок і вечір» друкувались в «Українській хаті» в 1910, с. 661, 726; «Фінал» — 1914, с. 427; «Бурлацька» та «Сплююсь самотою» — в антології «Українська муза» с. 955, 959.

¹ Eviva la morte — слава смерті (іт.).

² Липи в скоки — акробати на канаті.

³ Eviva lavita — слава життю (іт.).

⁴ Кантілена — співуча мелодія, в середні віки — невеликий ліро-епічний вірш, призначений для співу, так зва-лася також старовинна французька народна пісня.

МИКОЛА КОВАЛЕНКО

«До співця» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 274; «Весняна пічка», «Піби в осінь пізню...» — 1910, с. 353, 489; «Елегія» — 1912, с. 247; «Щастя! Щастя!..» — 1913, с. 544.

ОЛЕКСА КОВАЛЕНКО

«До батька» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 25; решта творів в антології «Українська муза» с. 969—971, 976.

ГАЛИНА КОМАРОВА

«Пустеля, ніч...» друкувався в «Українській хаті» 1909, с. 16, решта — в антології «Українська муза», с. 985, 987, 990, 991.

КРИЖАН-ПАША

«Пісня, дівчина і ніч», «Русалка» друкувалися в «Українській хаті» в 1911 році, с. 282, 566; решта творів — в антології «Українська муза», с. 917, 919, 920.

БОГДАН ЛЕПКИЙ

«З недоспіваної пісні», «З сумних думок» друкувалися в «Українській хаті» — 1910, с. 545, 577; «На життєвому роздоріжжю» — 1911, с. 14.

ЯРОСЛАВ ЛІТИНСЬКИЙ

Обидва вірші друкувалися в «Українській хаті» в 1909 році, с. 62, 552.

ПАВЛО МАЗЮКЕВИЧ

«На верхів'ях ще день не погас...» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 512; «Лілея» — 1910, с. 600; «Серенада» — в антології «Українська муза», с. 1201.

ЯКІВ МАМОНТІВ

«Узори любові» друкувався в «Українській хаті» в 1911 році, с. 377; «Ви знов прийшли», «В той час...», «Отрута» —

1912, с. 108, 141, 322; «І ти...», «Назустріч днів» — 1913, с. 253, 767; «Пілігрими», «Серенада», «Весняні ритми» — 1914, с. 118, 233, 358—360.

ОЛЕКСАНДР НЕПРИЦЬКИЙ-ГРАНОВСЬКИЙ

«Чудово тут» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 305; «Коли б моє життя...», «Дві квіточки» — 1910, с. 363, 447; «З вами будь...», «Не лякайтеся...», «Дзвонять дзвони», «Сестрі», «Широкий світ...» — 1911, с. 110, 239, 277, 459, 516; «Світні узори», «О прийди, моя голубко...» — 1912, с. 3, 241, 307—308; «В полі», «З пісень кохання», «Раз у вечір ясний...» — 1913, с. 213—214, 410, 523. «Під срібними перлами маминих сліз...» — 1914, с. 448.

ФЕДІР ПОВИЦЬКИЙ

Обидва вірші друкувалися в «Українській хаті» в 1913 році, с. 226.

ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ

«Мусить бути...» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 72; решта в — 1910, с. 145, 345.

СЕРГІЙ ПАВЛЕНКО

«Чи винні ми з тобою...», «Аріозо Іоланти» друкувалися в «Українській хаті» в 1909 році, с. 5, 404; решта віршів — в антології «Українська муза», с. 697, 701—702, 703—704, 705.

¹ Папка — дитяче слово: хліб.

² Тоня — глибина, вир.

ВОЛОДИМИР ПАВЛУСЕВИЧ

Обидва вірші друкувалися в «Українській хаті» в 1911 році, с. 122, 390.

ВАСИЛЬ ПАЧОВСЬКИЙ

Цикл «З любовних пісень» друкувався в «Українській хаті», 1911, с. 282—284, «Чому то, як море хвилює» в антології «Українська муза», с. 979—980.

ФЕДІР ПЕТРУНЕНКО

«Веспою» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 339; «Смерть» — 1913, с. 763.

МАРІЯ ПЕТРУШЕВИЧ

Всі три вірші друкувалися в «Українській хаті» в 1911 році, с. 67, 110, 296.

МАРІЯ ПІДГІРЯНКА

«Що роблю я, що я дію...» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 165; «Співанки» — в антології «Українська муза», с. 1245—1246.

АНТІН ПОСТОЛОВСЬКИЙ

«Вже сонця згас усміх...» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 522; решта — 1910, с. 177, 441.

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

«За гори вже сонце сховалося...», «Невже лишень для сліз...» друкувалися в «Українській хаті» в 1910 році, с. 363; «Вечіря флейта» — 1914, с. 267.

ОДАРКА РОМАНОВА

Твори друкувалися в «Українській хаті» — 1910, с. 33 та в антології «Українська муза», с. 717, 719, 720, 721, 724.

¹ «Pater noster» — «Отче наш», молитва (лат.)

² Mea culpa — моя провина, вина (лат.)

ТРОХИМ РОМАНЧЕНКО

«Соловейкові» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 314.

ПАВЛО САВЧЕНКО

Вірш друкувався в «Українській хаті» в 1914 році, с. 284.

ВОЛОДИМИР СВИДЗИНСЬКИЙ

Вірш друкувався в «Українській хаті» в 1912 році, с. 6.

МИХАЙЛО СЕМЕНКО

«Дарунок» друкувався в «Українській хаті» в 1913 році, с. 757, решта віршів — 1914, с. 167, 357.

ВАЛЕРІАН ТАРНОГРАДСЬКИЙ

«Сумуючи, схилилася» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 137; «Ридай, ридай...» — 1910, с. 380; «В сумнім степу...», «Квіти весняні» — 1914, с. 164, 226; «Ой піду я в

північ...» — в антології «Українська муза», с. 1181; решта творів — у книжці «Боянові струни», К., 1919.

¹ Т я т а н — супутник планети Сатурн.

² Е д е м — рай.

СИДІР ТВЕРДОХЛІВ

«Зачую по ночах твоїй плач...», «Все золоте пісень моїх...» друкувалися в «Українській хаті», в 1909 році, с. 126, 293; «Колісанка» — 1910, с. 48; решта творів в антології «Українська муза», с. 1147, 1149, 1151, 1152.

¹ Ц а р і в н а І р і с — Іріда, богиня веселки, веселка.

² Е с п а н о г р а д — казкове місто в Іспанії.

ПАВЛО ТИЧИНА

Вірш друкувався в «Українській хаті» в 1912 році, с. 127.

ІГОР УЛАГАЙ

Вірш друкувався в «Українській хаті» в 1911 році, с. 295.

¹ Е м п і р е — емпір, архітектурний стиль так званого класицизму.

² К о н т р д а н с — бальний танок, популярний в 1-й половині XIX ст.

³ M o t s d' e s p r i t — гострі словечка (фр.).

⁴ Р о м б о н и, в о л а н и, д ж е р е г е л і — ромбони, воляни — прикраси жіночої одягу, джерегелі — коси на голові, складені віночком.

МИКОЛА ФІЛЯНСЬКИЙ

«Гукайте їх», «Квітня день 31-й» друкувалися в «Українській хаті» в 1911 році, с. 137, 201; «Піч над парком» — 1914, с. 329—330.

АВТОНОМ ХУДОБА

«Ех, якби-то...» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 404; «Серце, забийся» — 1910, с. 749; Х. О. Алчевській — 1912, с. 333; решта творів — у збірці «Цвіт серця і душі», К., 1919.

МИКОЛА ЧЕРНЯВСЬКИЙ

«Блакить вгорі...», «В минулі літа молодії...», «Як хмари за вітром...» друкувалися в «Українській хаті» в 1910 році, с. 345, 419; «Requiem», «Море» у 1912, с. 2, 147; решта віршів — в антології «Українська муза», с. 878—879, 888—889.

¹ О р і о н — екваторіальне сузір'я.

ГРИГОРІЙ ЧУПРИНКА

«Падучі зорі» друкувався в «Українській хаті» в 1909 році, с. 44; «Давній образ» — 1910, с. 31; «Жертва», «Credo» — 1911, с. 10, 266; «Погрози», «Тіні» — 1912, с. 1; 306. «Дніпрові серенади», 1913, с. 210—212; «Віщі дзвони», «Став Дніпро» — 1914, с. 219—220, 412.

МИКИТА ШАПОВАЛ

«Снека», «Великий Пан своє добро...» друкувалися в «Українській хаті» в 1909 році, с. 254, 472; «Забути дні веселі...» — 1910, с. 648; «Українській хаті» незабутній», «Всю тебе згоря я бачу...» — 1911, с. 444, 503; «Раз побачив, раз поглянув...» — 1912, с. 95; «Хвилі», «Чари» — в антології «Українська муза», с. 1187—1188, 1191—1192.

З М І С Т

ВАЛЕРІЙ ШЕВЧУК. «ХА- ТЯНИ» Й УКРАЇНСЬКИЙ НЕОРОМАНТИЗМ	3	ОЛГА БЕРЕЗИНЬСКА	41
ВАСИЛЬ АЛЕШКО	29	«Вийшов місяць серед неба...»	41
«Я б тобі сказав щось, так боюсь...»	29	«Боліло серце молодес...»	42
Серцю вірю	30	ЮРІЙ БУДЯК	43
Сад в печалі	30	Буденні звуки	44
«Як яскраво, як велично...»	31	Дні туги	45
Білий голуб	31	Дарма	46
ХРИСТЯ АЛЧЕВСЬКА	33	Дівчині	46
До П.	34	Поет	47
Весняна піч	34	МИКОЛА ВОРОНИЙ	48
«Найкращий цвіт свого життя...»	35	З циклу «Разок намиста»	49
Сподівання	36	«В кирей темній тихо суне піч...»	49
Країна творчості	36	«Знову ранок, знову світ...»	49
«Тихо хитаються...»	37	«Мій друже, я життя люблю...»	50
«Тихе небо вечоріє...»	38	Silentium	50
З циклу «Вишневий цвіт»	38	Дим од кадила	51
I. «Вас повеєти в мій рай...»	38	ПЕТРО ДАЛЬНИЙ	53
II. Милому	39	Троянди	53
III. Тебе нема	39	Щастя	54

МИХАЙЛО ЖУК	55	В степу ніччю	74
Спомини	55	Memento mori	75
Шум	57	Весною	76
В дні кришталеві. Осінні мотиви	57	Пісня кохання	77
I. «Така прозора, уро- чиста...»	57	ПЕТРО КАРМАНСЬКИЙ	79
II. «Днів кришталевих забути не можу...»	58	«Evviva la morte!...»	79
III. «Горнуть ся хвилі до милої...»	59	«Ранок і вечір...»	80
IV. «Не раз, не два тебе стрічав...»	59	Фінал	81
V. «Чому така похму- ра ти сьогодні...»	60	Бурлацька	82
В дні кришталеві (II)	61	Сидюсь самотою	83
I. «То спокійна, то рухлива...»	61	МИКОЛА КОВАЛЕНКО	84
II. «Вона жартус...»	61	До співця	84
III. «Блідий місяць гу- ляє в просторі...»	62	Весняна пічка	84
IV. «Плаче осінь...»	63	«Ніби в осінь пізно...»	85
ОЛЕНА ЖУРЛИВА	67	Елегія	85
Думка	68	«Щастя! Щастя!...»	86
«Тихо і сонно шепотіли...»	68	ОЛЕКСА КОВАЛЕНКО	87
«Змарнів мій цвіт...»	69	До батька	87
Восени	69	На проводи	88
Двоє крил	70	Без неї	89
I. «Думка-чайка...»	70	Зимою в парку	90
II. «Темний вихор за- крутився...»	70	«Немов царівна у вінку...»	91
N. N.	71	Буря	92
ПИЛИП		ГАЛІНА КОМАРОВА	93
КАНЬЕЛЬГОРОДСЬКИЙ	72	«Пустеля, ніч...»	93
«Будь моїм поетом!...»	72	Весна	94
Хмарит	73	«Коли душа твоя горить...»	95
		Пісня козацьки	95
		«Розпустилися нині гра- паті...»	96
		«Скотилася зірка із неба...»	97

КРИЖАН-ПАША . . . 98

Пісня дівчини і ніч . . . 98

Русалка . . . 99

Сирітка . . . 100

Вечірні думки . . . 101

Садочок і стежка . . . 102

БОГДАН ЛЕНКІН . . . 103

З недоспіваної пісні . . . 103

«Чекай, чекай, чекай її...» 104

З сумних думок . . . 105

«У сон кринький засну-

ли ми...» . . . 105

«Линь дехто збудиться

часом...» . . . 105

«Душа! Душа! Пусті

слова...» . . . 106

«Ах, де ж той божест-

венний биць...» . . . 107

На життєвому роздоріжжю 107

ЯРОСЛАВ ЛІТИНСЬКИЙ 108

«Ой, чого ж ти поспі-

шився...» . . . 108

«Та чого ти, калинонько...» 109

ПАВЛО МАЗЮКЕВИЧ . 111

«На верхів'ях ще день

не погас...» . . . 111

Лілея . . . 112

Серенада . . . 114

ЯКІВ МАМОНТІВ . . . 115

З циклу «Узори любові» . 115

I. «Я понесу з собою...» 115

II. «Шепче ніжно вер-

болоз...» . . . 116

Ви знов прийшли . . . 117

В той час . . . 117

Отрута . . . 118

I ти... . . . 118

Назустріч дніві . . . 119

I. «Місячна ніч за вік-

ном розтає...» . . . 119

II. «Обрис міста

ясніють...» . . . 119

Пілігрими . . . 120

Серенада . . . 120

Весняні ритми . . . 121

I. Зворот . . . 121

II. Над законом . . . 122

III. Вальси Весни . . . 123

IV. Сні Весни . . . 123

V. Творчість . . . 124

ОЛЕКСАНДР НЕПРИЦЬ-

КИЙ-ГРАНОВСЬКИЙ . . 125

«Чудово тут!...» . . . 126

«Коли б мов життя...» . 126

Дві квіточки . . . 127

«З вами будь...» . . . 127

«Не лякайтеся, очі пре-

красні...» . . . 128

Дзвонять дзвони . . . 128

Сестрі . . . 130

«Широкий світ — піма

пустеля...» . . . 130

З циклу «Осінні узори» (I) 131

«Широка піч... і ми

одні...» . . . 131

«Ой прийди, моя го-

лубко...» . . . 132

З циклу «Осінні узори» (II)

I. «Чого сумний, по-

хмурий день...» . . . 133

II. «Зривас осінь листя

з дуба...» . . . 134

III. «Тебе считав би

я...» . . . 134

IV. «Чую, чую стогін

дикий...» . . . 135

В полі . . . 136

I. «Поле та поле без-

крає!...» . . . 136

II. «Медом жовтим і

пахучим...» . . . 137

З пісень кохання . . . 137

«Раз у вечір весний...» . 138

«Під срібними перлами

маминих сліз...» . . . 138

ФЕДІР НОВИЦЬКИЙ . . 140

Щастя ночі . . . 140

Етюд . . . 141

ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ . . 142

Дівчина . . . 143

«Мусить будь...» . . . 143

«І де ми сили беремо...» 144

В увілях . . . 144

СЕРГІЙ ПАВЛЕНКО . . 146

Чи вишні ми з тобою... . 147

Аріозо Юланти . . . 147

Захід весною в лузі . . 148

Рибалка . . . 149

Зимньої ночі . . . 150

«Там, де небо голубіє...» . 151

ВОЛОДИМИР

ПАВЛУСЕВИЧ . . . 153

«Ой панчо було з тобою...» 153

«Наші душі хилились до

себе...» . . . 154

ВАСИЛЬ НАЧОВСЬКИЙ . 156

З любовних пісень . . . 156

I. «Ось вечір криє сон-

ні гори...» . . . 156

II. «Ой гарні горді

розкі...» . . . 157

III. «Ой, дівчино ти

моя...» . . . 157

IV. «Нене світло у ві-

конце...» . . . 158

V. «Ось і образ мої

любки...» . . . 159

VI. «Моя любка, гей,

далека...» . . . 159

VII. «Ой не моя ти, го-

лубко...» . . . 160

VIII. «Гей, як піду я

працати...» . . . 160

IX. «Чого ти знов при-

йшла...» . . . 161

«Чому то, як море хви-

лює...» . . . 161

ФЕДІР ПЕТРУСЕНКО . 163

Весною . . . 163

Смерть . . . 164

МАРІЯ ПЕТРУШЕВИЧ . 166

«А хвилини так линули
скоро...» 166
«Своє серце я втопила...» 166
«Таємну думку ліс спі-
ває...» 167

МАРІЯ ПІДГІРЯНКА . 168

«Що роблю я, що я дію?...» 168
Співанки 169
I. «Понід гору стежеч-
ка...» 169
II. «Спокійна ясна
ніч...» 169

АНТІН ПОСТОЛОВСЬКИЙ 171

«Вже сонця згас усміх...» 171
Станси 172
Осіньні ніч 172

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ . 174

I. «За гори вже сонце
ховалось...» 175
II. «Невже лишень для
сліз побачив...» 175
Вечірня флейта 175

ОДАРКА РОМАНОВА . 177

Легенда 177
У сновідальні 178
Літня ніч 180
Сльози 180
Зів'яле листя 181

ТРОХИМ РОМАНЧЕНКО . 182

Соловейкові 182

НАВЛО САВЧЕНКО . . . 184

З весняних легенд . . . 184
I. Золоті батони . . . 184
II. Жар-птиця . . . 185

ВОЛОДИМИР

СВІДЗІНСЬКИЙ . . . 186

«Давно, давно тебе я
жду...» 186

МИХАЙЛО СЕМЕНКО . 188

Дарунок 188
Гріх 189
Мов квітка... 190

ВАЛЕРІАН

ТАРНОГРАДСЬКИЙ . . . 191

«Сумуючи, схилилася...» . 191
«Ридай, ридай, безкрає
море...» 192

«В сумнім степу твоя
могила...» 192
Квіти веснянії... . . . 193

«Ой піду я в північ...» . 193
«Осіньний день журбою
віяв...» 194

Пісня мореходців . . . 194
«Краса є в вечорах осіп-
ніх...» 195

«У місячний блакиті зоря-
ми хтось пише...» . . . 195
Фатьма 196

СИДІР ТВЕРДОХЛІБ . 198

«Зачую по ночах...» . . . 198
«Все золото пісень моїх...» 199

Колісанка 200

Nocturno 201

Царівна Іріс 202

Щедрівка 202

НАВЛО ТИЧІНА . . . 204

«Де тополя росте...» . . 204

ІГОР УЛАГАН . . . 206

Сон старого будинку . . 206

МИКОЛА ФІЛЯНСЬКИЙ 209

Гукайте їх! 209

Квітня день 31-й . . . 210

Ніч над парком 211

АВТОНОМ ХУДОБА . . 213

«Ех, якби-то!» 213

«Серце, забийся...» . . . 214

Х. О. Алчевській . . . 214

М. В. Гоголю 215

Ніч 216

«Срібним колесом без
обода...» 218

МИКОЛА ЧЕРНЯВСЬКИЙ 219

«Блакить вгорі...» . . . 219

«В минулі літа молодії...» 221

«Як хмари за вітром пли-
нуть...» 221

Requiem 222

Море 223

«Рояль ридав, немов лю-
дина...» 224

Жертва 224

ГРИГОРІЙ ЧУПРИНКА . 227

Падучі зорі 227

Давній образ 228

Жертва 229

«Будуть духи крильми
віять...» 229

Credo 230

Погрозні 231

I. «Не поскаче, не пос-
каче...» 231

II. «Не покличу, не
покличу...» 232

Тіні 232

Дніпрові серенади . . . 233

Посвята

I. «В саду біліють ко-
лошадки...» 233

II. «В розмальованій
кортині...» 234

III. Вітре, дужий...» . 235

Вічні дзвони 236

«Розігнавши тьму
піднічню...» 237

Став Дніпро 237

МИКИТА ШАПОВАЛ . 239

Снека 240

«Великий Пан своє доб-
ро...» 241

«Забуті дні...» 241

«Українській хаті» пеза-
бутній присвячую . . . 242

«Всю тебе згорі я бачу,
Україно...» 243

«Раз побачив, раз погля-
нув...» 244

Хвилі 245

Чари 246

Примітки 249

МАРІЯ

«А хв
скоро..
«Свое
«Тасмг
ває...»

МАРІЯ

«Що ро
Співани
I. «
ка..
II.
ніч..

АНТИ

«Вже с
Стапсн
Осішня

МАКСИ

I. «З
хова.
II. «З
еліз
Вечірни

ОДАРК

Легенда
У сповід
Мітня пі
Сльози
Зів'яле

ТРОХИ

Соловейк

У45 «Українська хата»: Поезії 1909—1914/Упо-
ряд., вступна стаття, біогр. довідки, приміт.
В. О. Шевчука.— К.: Молодь, 1990.— 264 с.
ISBN 5-7720-0495-6

Поети журналу «Українська хата» (1909—1914) м. Києва ви-
творили свою своєрідну поетичну школу. Без якої немислимий
був би подальший розвиток нашої літератури. В антології пред-
ставлено творчість понад тридцяти авторів.

Видання адресовано молоді, а також усім пошановувачам
українського поетичного слова.

4702640202—135
M228(04)—90 БЗ.7.54.90

ББК 84Укр1я43

Литературно-художественное издание

«Украинская хата»

Поэзии 1909—1914
Составление, вступительная статья,
биографические справки, примечания
Шевчука Валерия Александровича

Киев. издательство ЦК ЛКСМУ (МДС) «Молодь»
На украинском языке

Художний редактор К. О. Рязанов
Технічний редактор С. Г. Орлова
Коректори З. М. Клеценко, Л. В. Свириденко

ИБ № 4511

Здано до набору 18.07.90. Підписано до друку 04.10.90
Формат 70×100^{1/32}. Папір крейдов. Гарнітура звич. нова.
Друк високий. Умовн. друк. арк. 10,64. Умовн. фарбо-
відб. 21,28. Обл.-вид. арк. 10,06. Тираж 8000 пр. Зак.
0—404. Ціна 1 крб. 50 к.

Ордена «Знак Пошани» видавництво ЦК ЛКСМУ (МДС) «Мо-
лодь». Поліграфкомбінат ЦК ЛКСМ України «Молодь»
ордена Трудового Червоного прапора видавничо-полігра-
фічного об'єднання ЦК ВЛКСМ «Молодая гвардия». Ад-
реса видавництва та поліграфкомбінату: 252119, Київ-119,
Пархоменка, 38—44.